

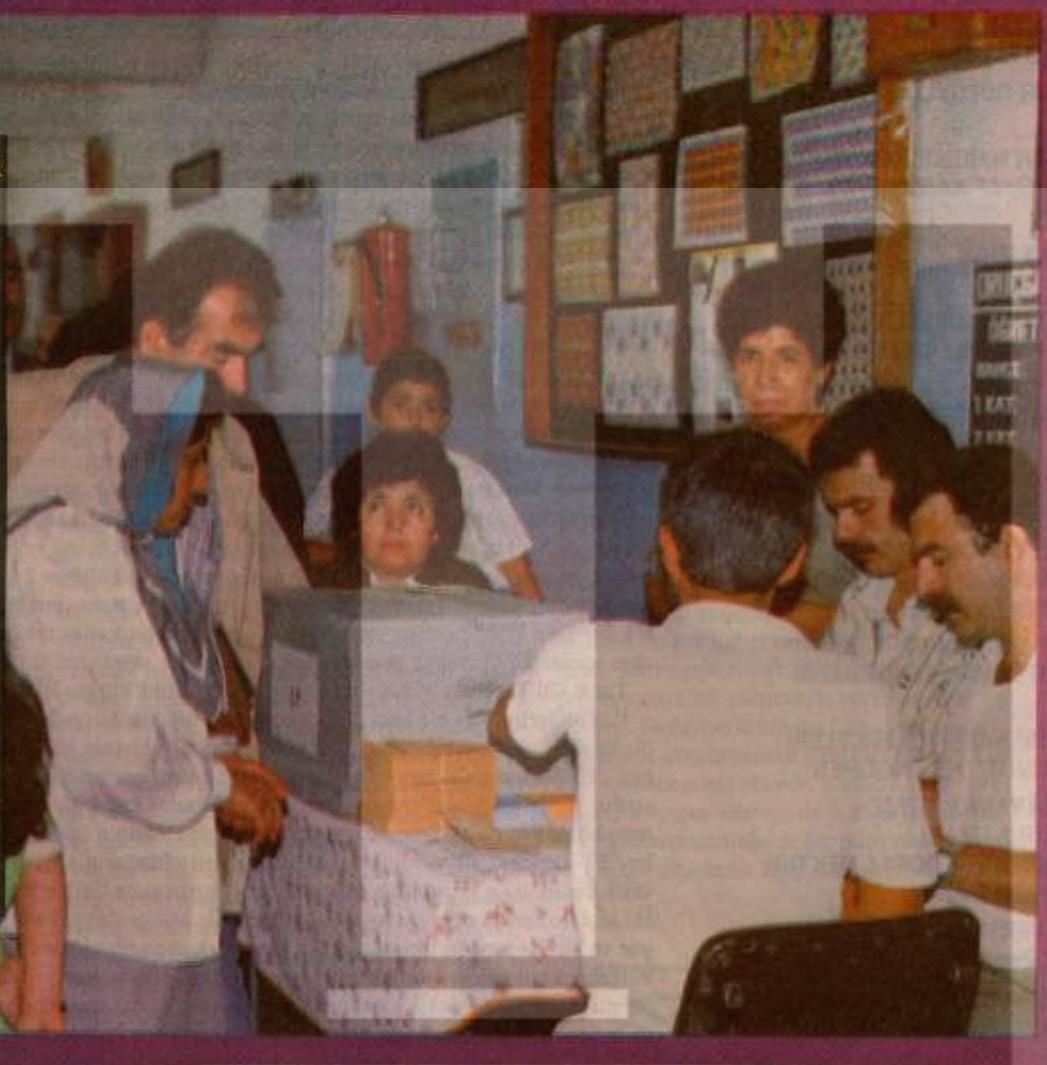
Görüş

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

AYLIK DERGİ ■ EKİM 1987 ■

Antidemokratik bir seçim daha yaşayacağız.

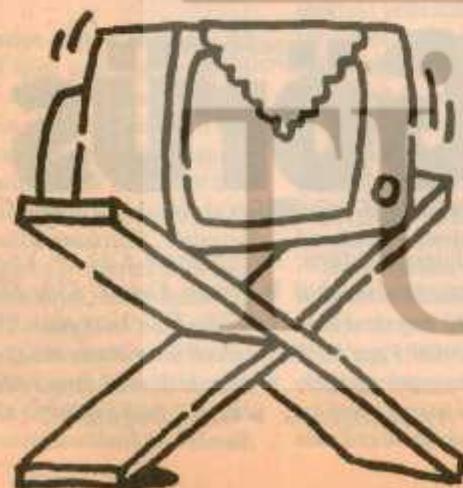
Hem seçim kanunu açısından, hem de solcuların seçimlerde temsil edilmeleri açısından... Bu durumda demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması mücadeleşini daha güçlendirmemiz, seçimlerde bu hak ve özgürlükleri savunanları tutarlı ve kararlı olmaya zorlamamız önem kazanıyor.

TRT...
ANIR ZAMAN
PEYGAMBERİ

"MUHAFAZAKÂR
MARKSİSLER"
VE MARKSIST MUHAFAZA

ERDAL ATABEK
ILE SÖYLEŞİ

"Türkiye'de ve dünyada Marksistlerin muhafazakâr olduğunu söylemek tam bir haksızlıktır. Gök Mekanığında 'tanrıdan niçin sözetmediğini' soran Napolyon'a, 'bu varsayımıma ihtiyacım olmadı' diyen Laplace haklıydı. Varsayımlara, öngörlilere ve bütün bunları teorik düzeyde tartışmaya ihtiyaç duyduklarını söyleyen, ama yeter ki bu varsayımlar dünyayı değiştirmeye özleminin ve değiştirilebileceği gerçeğinin üstüne gölge düşürmesinler diye ekleyen Marksistler de en az Laplace kadar haklıdır."

İÇİNDEKİLER

- 3 DEMOKRASI MÜCADELESİ VE
SEÇİMLER
AHMET KAÇMAZ
- 5 ANAP'A "SUR MESURE" ELBİSE
MEHMET AKA
- 6 "EVET"LER, "HAYIR"LAR
SABAHATTİN KERİM
KIL PAYI FARKIN ANLAMI
HALİM TOGAN
- 9 TUHAF ANAYASALAR
ZAFER ÜSKÜL
- 10 SOSYALİST ÖRGÜTLENME BİR AN
ÖNCE YAPILMALI
ERDAL ATABEK İLE SÖYLEŞİ
ÇAĞATAY ANADOL
- 12 OKUR GÖZÜYLE SOL PARTİ
- 13 İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
GENEL AF KAMpanyası
- 15 DÜNYADAN
- 16 TÜRKİYE KOSULLARINDA
"İSPANYOL OLMAK"
S. BARİŞ
- 17 AREN'İN GÖRÜŞÜ
- 18 MUHAFAZAKÂR MARKSİSLER
ÖMER BEDRİ CANATAN
- 20 TELEVİZYONU KAPATMA
ÖZGÜRLÜĞÜ
SÜREYYA ÖRGEN
- 21 TRT 1987 YAYIN PLANI
AHİR ZAMAN PEYGAMBERİ
- 23 TV'DE HABER İZLENCELERİ
MAHMUT TALİ ÖNGÖREN
- 24 POLLYANNA TEYZE
TOMPRIS UYAR
UZAKTA BİR DOSTA MEKTUP
ZEYNEP AVCI
- 26 ÜNİVERSİTELER AÇILIRKEN
AYDIN AYBAY
- 27 BASRA KÖRFEZİ'NİN GÜVENLİĞİ
KEMAL AN
- 28 EĞİTİM KONUSUNDА VASİYETİMDİR
AZİZ NESİN
- 31 BARIŞA DOĞRU
AYŞE SARI
- 32 TARIM İLE SANAYİ:
DÜŞMAN KARDEŞLER
Prof. Dr. İZZETTİN ÖNDER
DEĞİNMELER
- 36 ATLETİZM: ÖLÜMSÜZ ŞEHİRDE
ÜÇ BÜYÜKLER
MEHMET DOĞANAY
KİTAPLAR
- 37 MEDİOKR
ÇAĞATAY ANADOL
- 39 30 GÜNÜN İÇİNDEN

İŞKEENCE

Geçen sayımızda bu sütunda yer alan yazımız şöyle bitiyordu: "İşkencesiz bir toplumda yaşama onurunu hiçbir şeye değiştirmekle suncak kararlı kim varsa tizerine düşeni yerine getirmeye her an hazır olmadıkça, işkencenin ömür alınamaz ve hiç kimse de işkence olusunun sürüp gitmesinden kendi payına düşen sorumluluktan kurtulamaz."

Bu sözleri boşuna yazmamıştık. Yaratılmak istenen hayallere rağmen Türkiye'de 1980'de başlayan rejim ve onun ayrılmaz soru yöntemi işkence, hiç değişmeden sürüyordu cunkü. Şimdi bunun üç taze örneğini naklediyoruz sizlere. İlk örnek Güneşçe Çağrı dergisi sahibi Kübilay Akpinar.

Tarih 19 Ağustos, yer İstanbul Emniyet Müdürlüğü:

"Saat 01.00 sıralarında siyasi polis tarafından gözaltına alındım. Ve 20 gün 1. şubede tutuldum... Günlerce süren askiya alma, elektrik verme, soğuk su dökme, aç susuz bırakma, kaba dayak ve psikolojik baskı türünden işkencelerden sonra, içinde ne yazılı olduğunu bilmedigim ifadeyi imzalamak zorunda bırakıldım."

Tarih 9 Ağustos, yer Adana Emniyet Müdürlüğü. İşkenceye uğrayan Mehmet Merhametsiz:

"TSİP, Ege sorumlusu olduğum için gözaltına alındığımı, bundan sonra kendilerimin elinde esir olduğumu ve bildiklerimi anlatmam gerektiğini söylediler... Ben hiçbir şey bilmemişti söyleyince 'pekâlâ, sen galiba yöntemlerimizi tanımıyorsun, seni önce bir asalıma da gör' dediler. Beni çırılıçılık soyarak ellerimi arkadan bir iple bağladılar, sonra bu ipten asılarak ayaklarının yerden kesilmesini sağladılar. Ne kadar zaman kaldığımı bilmiyorum ama omuzlarımın kopacağını sanmıştım sonra yavaş nefes alamaz, hale gelmeye başladım. Göğüs kafesim adeta parçalanacaktı... İzmir'e getirildikten bir süre sonra gözlerim bağlı olarak soru odasına alındım. Aynı soruları tekrarlayarak benden cevaplamamı istediler. Bilmedigimi söyleyince küfürlerle soyunmamı istediler. Soyunmak istemeyince zorla çırılıçılık soyarak yere yatırdılar. Bir kişi ayaklarına oturdu, bir kişi kafama, iki kişi ise kollarımı tutuyordu. Bu sırada bir kişi de hayalimi sılmaya başladı. Kollarımı ve bacaklarımı oynattığım zaman tekme ve yumruklarla vuruyorlardı... Gözaltında kaldığım 3 günlük süre içinde sürekli olarak hayalimi sırma, yumruk ve tekme ile rastgele vurma, girtağının sıkılması, elimden yüksek bir yere kelepçelenip gözü bağlı olarak sabaha kadar tek ayak üzerinde bekletme ve bu süre içinde aç ve susuz bırakma gibi işkenceler dönüşümlü olarak uygulandı."

Tarih, 28 Temmuz 1987, yer İzmir Emniyet Müdürlüğü. İşkenceye uğrayan Mehmet Çomez:

"..Gözlerim yün bir kaşkol ile sıkıcı bağlanarak hücreden alındım. Kollarımı iki kişi girdi. Beni dövmeye başladılar... tahminen beş altı kişinin bulunduğu bir yere getirdiler.. Bana biri 'Ey Mehmet Çomez şu andan itibaren bizim esirimizsin, burada bizim yetkilerimiz sınırsızdır, biz istediğimizi yaparız, sen şimdiye kadar kaç kişiyi öldürdüğümüzü, sakat bıraktığınız biliyor musun? Senin gazetelerden öğrenebildiğin üç-beş kişidir...' diye beni tehdit ettiler. 27 Temmuz'da verdiği ifadenin doğru olduğunu söyledi. Bunun üzerine 'bu pezvenk bizim şaka yapmadığımızı anlasın, yatarın şunu' diye biri bağırdı. Beni yere yatırdılar. İki kişi kollarımı arkaya doğru büüküyor, bir kişi girtağını sıkıyor, iki kişi bacaklarımı ayıriyor ve biri de hayalimi sıkıyor. Ben korkunç acılar içinde kıvrıyorum, bağıryordum. Tam nefesim kesilecekken boğazımı gevsetiyorlar, birkaç saniyelik nefes aldırdıktan sonra aynı işlemi yaklaşık 30 dakika kadar tekrarlıyorlardı. Bir ara kendimden geçtim.. Kendime gelince bir pencerenin demirine kolum gerilecek şekilde kelepçeleyle bağladılar. Tek ayak üzerinde her şeyi kabul edinceye kadar böyle kalacağımı söylüyorlar..."

"Son Türk Devletine" ithaf olunur!

Bu sayımızla birlikte sürekli bir köşe açıyoruz; AREN'İN GÖRÜŞÜ. Sayın Sadun Aren bu köşede okurlarımızın yolladığı sorulara cevap verecek. Mektuplarını bekliyoruz.

TÜC **Görüs**
EKONOMİ VE
POLİTİKA DA
AYLIK DERGİ EKİM 1987

► Sahibi: Sükrü Çelikyapıcı ► Yazı İşleri Müdürü: Burhanettin Kok ► Yazımı: NURUOSMANİYE CAD. 5/2 CAĞALOĞLU-İSTANBUL ► Fiyatı: Yıllık 750.- TL. Yıllık dört - DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yıllık 6750.- TL. Yıllık dört 35 DM. Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'ndeki 002840-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi ► Ofset Hazırlık: SOS ► Baskı: Çift Ay Matbaacılık ► Genel Dağıtım: GAMEDA

DEMOKRASI MÜCADELESİ VE SEÇİMLER

Bu seçimlerde sol hareketin temsil edilmiyor olmasının başlıca sorumlusu solcular olmayabilir. Ama bir dahaki seçimlerde de emekçi halk kendi alternatifini bulamazsa, sol hareketi herkes bağıslayabilir belki; ama tarih asla...

askın basanındır. Başbakan Özal'ın politikada kullandığı başlıca "method" bu. Bunun etik sakıncaları varmış... Orası Özal'ı ilgilendirmiyor. Hakkını da vermek lazım, çoğu zaman başarıyla kullanıyor bu methodu.

Erken seçim kararının alınmasında da böylesi oldu. Üstelik Özal sadece muhalefete değil kendi partisine de baskın yaptı. Erken seçimden hoşnut olmayabilecek bir kısım ANAP milletvekillerinin toparlanmalarına fırsat vermeden, kendi başına aldığı seçim kararını alacakla TBMM'den geçirmeyi becerdi.

Baskın yapmakta, Özal becerikli olduğu kadar avantajlı da. Her şeyden önce partisinin tek adamı. ANAP'ta demokratik bir işleyiş oymadığı herkesin malumu. Değil sıradan, önemli bir karar alınırken dahi ilgili kurullarda konu görüşülüp tartışılmıyor. Özal tek başına karar alıyor ve kararlara ANAP'un içinden kayda değer bir itiraz yükselmediği için de Özal ne derse öyle oluyor. Dolayısıyla "baskın" son derece kolaylaşıyor. Ayrıca TBMM'deki mutlak çoğunluğu da Özal'a büyük kolaylık sağlıyor.

Ne ki Özal'ın avantajları bu kadar değil. Parlamentodaki muhalefet de basılmaya pek teşne. Erken seçim kanununa karşı muhalefet partilerinin takındıkları tavır, bu dönemin somut göstergesi.

Özal'ın demokrasiye ilişkin herhangi bir nosyonu yok. Nasıl isine gelirse öyle davranışıyor. Erken seçim kanunu bunun tipik örneği. Özal, partisinin oyalarının, en kötü ihtimalle % 30'un altına düşmeyeceğini tahmin ediyor ve kanun tasarısını da bu en kötü ihtimali esas alarak hazırlıyor. Dolayısıyla da ortaya, son derece antidemokratik, üniversal seçim sisteminin asgari gereklilerini dahi kaale almayan, bütünüyle keyfi, hatta demokrasiyi yasaklayan 1982 Anayasası'na dahi aykırı hükümler taşıdığı öne sürülen bir kanun çıkıyor. Kanunun işlevi, içinde birin dahi altında bir azınlık oyuya Özal'ın TBMM'de ezici çoğunluk elde etmesini mümkün kılmak,

Üstelik bu gerçeği muhalefet partileri de görüyorlar. Ve yerinde olarak da kimi muhalefet sözcülerinden seçimleri boykot tepkileri yükseliyor.

Ama hepisi bu kadar. Aradan 24 saat geçmeden boykot tepkileri, sanki hiç olmamışçasına sona erenip gidiyor. Ve gül oynaya hep birlikte seçim "sath-i maili"ne giriliyor. Böylece Özal baskını gerçekleştirip "mali götürmekte" büyük avantaj elde etmiş oluyor.

Oysa "seçimleri boykot" tepkileri tutarlı bir direnme politikası haline getirebilseydi Özal'ın hesabı bozulabilirdi. Çünkü böylesine antidemokratik bir seçim yasasını boykot etmek son derece yerinde ve haklıydı. Boykot, çok açık bir haksızlığa karşı çıktığu için seçmen kitlesi içinde büyük destek sağlayabildi. Ayrıca Özal'ın pek önem verdiği "Bati dünyası" da orallardaki uygulamalarla bağdaşması mümkün olmayan böylesi antidemokratik bir seçimi meşru görmezdi. Hatta 450 ANAP'lıdan oluşmuş bir TBMM'nin imajinasyonu dahi Özal'ı son derece rahatsız ederdi. Kısacası seçimlere katılabilecek muhalefet partileri boykot konusunda kararlı ve istikrarlı olsaydalar Özal bu erken seçim kanunuyla seçimlere gitmeye cesaret edemezdii, mutlaka taviz vermek zorunda kalırdı.

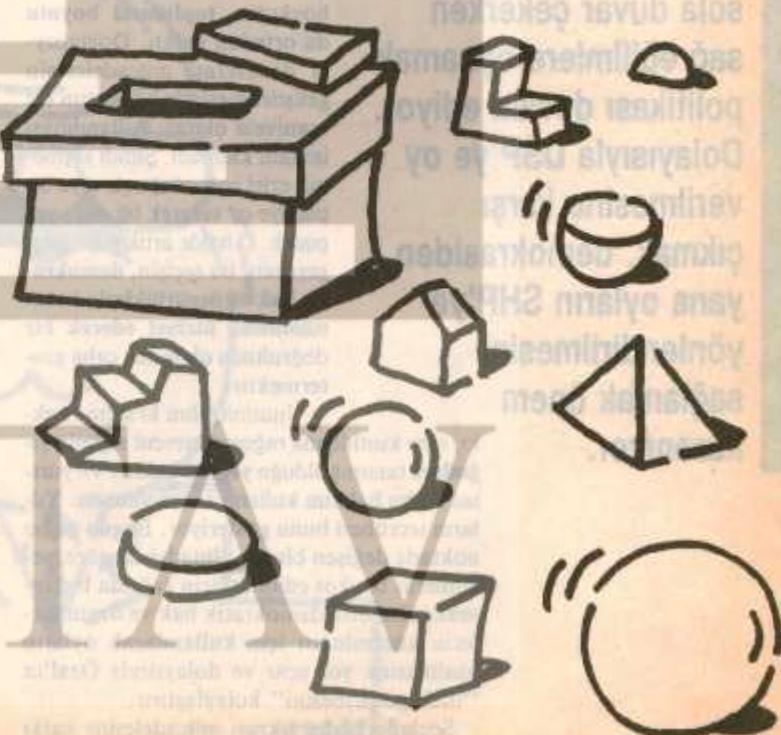
Aslında boykot tepkilerinin fevri yükseldiği, boykotun tutmayacağıın başından belli olduğu, burjuva partilerinin böylesi radikal yollara başvurmayı cesaret edemeyeceği söyleyebilir. Ayrıca bencil bir takım hesapların da boykotun çabucak sona ermesinde rol oynayacağı bellidir. Ne ki bunlar, sadece ve sadece, burjuva partilerinin demokrasi anlayışındaki tutarsızlığın, demokrasiyi hazmetmekteki yetersizlerinin göstergesidirler. Tutarlı demokratik, dünyada eş menendi görülmemiş, böylesine antidemokratik bir seçim boykot edilmesini gerektirirdi.

Onümüzdeki seçim'in antidemokratlığı sadece erken seçim kanularından da kaynaklanıyor. Bir de rejimin kendisinden kaynaklanan antidemokratik bir durum var. O da sol hareketin seçimlerde temsil edilmiyor olması.

Bu durumun sorumlusunun, rejim değil solcuların kendileri olduğunu söylemek hakkıyle pek bağdaşmaz. Çünkü solcular 1963'ten 1980'e dek Türkiye'de yapılan seçimlerin hepsinde şu veya bu ölçüde temsil edilmeyi gerçekleştirdiler. 12 Eylül rejiminin sola büyük darbe indirmiş olduğu doğrudur,

ama sol potansiyelin de toplumdaki yerini ve önemini koruduğu çeşitli göstergeleriyle ortadadır. Bu potansiyel bugün seçimlerde temsil edilmenin imkânını bulamıyorsa bunun, mevcut rejimin karakterinden kaynaklanan nedenleri de olması gereklidir. Örneğin uzunca süredir söz edilen sol partinin henüz kurulmamış olması, tek başına soldaki bölünmüşlüğü bağlamak inandırıcı olmaz. Çünkü geçmişte de sol hareket yine bölünmüş bir yapıya sahip ama solun seçimlerde bir alternatif olarak yer alması pekala mümkün olabiliyordu.

Bu tespitten, mevcut rejim varlığını koruduğu sürece sol hareketin seçimlerde temsil edilemeyeceği sonucu çıkmaz. Gerçek sudur: Mevcut rejim yasal sol bir partinin oluşturulmasının önüne hatırı sayılır engeller dikmektedir. Bu engeller solcuların elbirliğiyle yoğun ve sabırlı bir çalışmaya temizlemeleri gerektiriyor. Dolayısıyla sol partinin oluşturulması, aceleyle getirilmemesi gereken bir süreç ve bir emek meselesi oluyor. Kabul etmek gereklidir ki, solcular ellerini ne kadar çabuk tutmuş olsalar da seçimlerde bir parti olarak temsil edilme imkânını elde edemezlerdi. Dola-

4
5
6
3
17
18
20
21
23
24
yısıyla solun bu seçimlerde bir alternatif olarak temsil edilemiyor olmasına **hayflanmanın** fazla anlamı ve önemi yok.

Solun parti olarak seçimlerde temsili sağlanamıyorsa bağımsız aday bir çare olamaz mı?

Olabilir ve olduğu durumlar da olmuştur. Ne ki bunun özel şartları vardır. Örneğin yasal örgütlenme imkân ve şartları burjuva siyasetler için gecelerken bu hak solculara tânimamışsa bağımsız adaydan başka çare kalmaz.

ya da sol hareket içinde yer alanların elbirliğiyle destekleyecekleri, yiğinsal saygılığa sahip solcu adaylar çıkar vb. Böyleşti şartların olmadığı durumlarda sol içinde yer alan şu veya bu siyasi çizginin kendi başına bağımsız aday göstermesi, sol hareketin seçimlerde temsil edildiği anlamına gelmeyeceği gibi, elde edilen sonuçlar da, toplumdaki sol potansiyelin karikatürize edilmesinden başkasına hizmet etmez.

Öyleyse bir yol neden boykot olmasın? Hem seçim kârnu antidermokratik, hem de solun seçimlerde temsilinin önü kapanmış; bu durumda boykot en doğrusu olmaz mı?

Olmaz. Boykot her şyeden önce **toplumsal çözüm yolu** olduğunda başvurulması gereken bir yöntemdir. Bugün Türkiye'de acil hedef demokratik hak ve özgürlüklerin bir an önce geçerli kılınmasıdır. Şayet burjuva partileri de bu noktanın önemini yeterince kavramış olsalardı, seçimleri boykot ederlerdi ve demokrasi mücadeleyi iyi kötü bir ivme kazanırdı. Böyleşti gerçekleşseydi sol hareketin de tutumu boykota katılmak, boykotun yiğinsal yaygınlığa kavuşması için var gücünü sarfetmek olurdu. Ve sonuçta boykot demokratik hak ve özgürlükler için vermektedir. Mütadele nin mücadelenin geliştirilmesine hizmet ederdi.

Ama boykot tepkilerinin sönümlenip gitmesiyle birlikte boykotun **toplumsal boyutu** da ortadan kalktı. Dolayısıyla demokrasi mücadeleisinin geliştirilmesinde boykotun bir manivela olarak kullanılması imkânı kalmadı. Şimdi seçmenin ezici coğuluğu su veya bu partide oy vererek bir seçim yapacak. O halde artık yapılması gereken, bu seçimin, demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılmasını hizmet edecek bir doğrultuda olmasına çaba göstermektedir.

Unutmayalım ki seçme hakkı, tüm kısıtlılığına rağmen mevcut rejimin yiğinlara tanımış olduğu yegâne haktır. Ve yurttaş da bu hakkını kullanmaktan yanadır. Yılların tecrübesi bunu gösteriyor. Bugün de bu noktada değişen bir şey olmadığına göre, seçimlerin boykot edilmesi için çağrıda bulunmak, olsa olsa demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması için kullanılacak oyların azalmasına yol açar ve dolayısıyla Özal'ın "mali götürmesini" kolaylaştırır.

Seçimlerin demokrasi mücadeleşine katkı getirecek bir platform haline getirilmesi seçim

döneninin gereğince değerlendirilmesini gerektirir. Ancak sol hareketin seçimlerde temsil edilemiyor olması büyük bir handicap oluşturuyor ve yapılabilecekleri önemli ölçüde sınırlıyor. Buna mevcut rejimin getirdiği yasaklar da eklenince solun yaklaşık bir aylık seçim döneminde yiğinsal boyutlarda yapabileceğini pek bir şey kalmıyor. Bu olgu da, yasal sol partinin, nasıl bir ihtiyaç olduğu gerektiğini bir kere daha gözler önüne seriyor.

Tabii bütün olumsuzluklara rağmen solcular seçimlerde kendilerine düşeni yerine getirmekten geri kalmamalıdır. Yayın başta olmak üzere, olabilecek her imkân değerlendirek, seçimlerde yuritâşların görüşlerinin demokratik muhtevâda belirlenmesine yardımcı olmak gerekiyor.

Seçmenin görüşünün demokratik muhteva kazanması için demokrasi konusundaki yarışmaların da sergilenebilmesi elzemdir. Çünkü görünüşte demokrasiyi savunmayan yok. Ama sira somut demokratik hak ve özgürlükler, güncel taleplere geldiği zaman durum değişiyor. Onun için kıtasımız soyut demokrasi değil, somut güncel talepler olmalıdır. Bir başka deyişle seçimlerde oyların, demokratik hak ve özgürlükleri savunanlara, şimdî deðin bu doğrultuda politika izleyenlere yönlendirilmemesi için çaba harcamak gerekiyor.

Bu noktaya gelindiğinde meselenin adıyla aynıyla somutlanması zorunluluk oluyor. Hemen görüleceği gibi seçimlere katılan 7 parti arasında demokratik hak ve özgürlükleri iyi kötü bir bütünsellik içinde savunanlar sadece sosyal demokrat nitelikli partiler. Oteki partilerden de, arada bir su veya bu demokratik hakı savunanların çıktıığı oluyor ama politikaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sosyal demokratlar dışında kalan partilerin tamamının yiğinleri doğrudan ilgilenen demokratik hak ve özgürlükler konusunda su veya bu ölçüde ketûm davranışları görülmüyor. Bunların arasında -ANAP zaten hesabımızda olmayacağına göre- en yarlıncı imaj DYP'den ve Demirel'den kaynaklanıyor. Bu nedenle demokrasi kelimesini ağızından düşürmeyen Demirel'in çalışan milyonlarca insanın en temel hakları söz konusu olduğunda hiç de demokrat olmadığını somut delilleriyle ortaya koymak önem kazanıyor.

Bu durumda seçimlerin demokrasi mücadeleşini geliştirecek doğrultuda değerlendirilmesi, sosyal demokratların desteklenmesini zorunu kılıyor. Hemen altını çizeyim ki, sosyal demokratlar da demokratik hak ve özgürlüklerin ne savunulmasında ne de yiğinsallaştırılmasında yeterli degiller, kararlı, tutarlı, israrlı bir politika izlemiyorlar. Bu da anlaşılır bir olgu. Çünkü sosyal demokrasının bir ayağı burjuvazi basıyor ve Türkiye burjuvazisi sınıf olarak demokrat değil, olmuyor ve olacağının da yok. Sosyal demokrasının daha tutarlı ve kararlı bir demokrasi mücadeleşine angaj olabilmesi, emekçi yiğinlardan yükselsek taleplere, onların aksilik gelişimlerine, yani sol hareketin emeğin güçlerini çekip çevirmekte göstereceği mücadele bağış. Dolayısıyla bizler ne ölçüde aktif olabilirsek, çalışan insanları hem güncel, hem de uzun erimli hedefler uğruna verilmekte olan mücadeleye kazanmayı ne ölçüde başarabilirsek sosyal demokratlar da kendilerine daha çok çeki düzen vermek ihtiyacını hissederekler. Bu nedenle, seçim döneminde kitle-

rin hayatı taleplerini yükseltmek, bu taleplerin yiğinsal bir biçimde korolaşmasını sağlamak azımsanmayacak önem kazanıyor.

Seçimlerde sadece sosyal demokrat partilerin desteklenecek nitelikte olmaları her ikisi de destekleneceği anlamına gelmiyor. Bütün demokrasi mücadeleşinde güttüğümüz temel ilkelerden biri **demokrasi güçlerinin birliği**dir. Önümüzdeki seçimlerde böylesi bir işbirliği kritik öneme sahip. Sosyal demokratlar işbirliği, onları seçimler sonrasında TBMM'de birinci politik güç durumuna getirebilir. Ne ki bu gerçekleşmiyor. Olumsuzluk da daha baştan beri olduğu gibi yine DSP'den kaynaklanıyor. DSP demokrasi güçlerinin işbirliği noktasında sol hareketlere karşı izlediği, araya duvar çekme politikasını şimdî seçimlerde SHP'ye de uyguluyor. Dolayısıyla seçimlerde demokrasi blokunu **zaiflatac** bir işlev görüyor.

"Sosyal demokratlar arasında ayrim yapmak bize düşmez. İsteyen istediği oy versin, sonuçta TBMM'de işbirliği yapsınlar" yaklaşımı gerçekçi değil. Böylesi, demokrasi blokundaki ayrılıklılığa prim vermek bir yana Özal'ın hesaplarına uygun düber. Çünkü şu anda seçim çevreleri söz konusu olduğunda en düşük baraj % 20. DSP'nin bir iki yer dışında bu barajı aşması mümkün değil. Dolayısıyla yurt çapında DSP'ye verilen oylar, filayatta Özal aktifine gitmiş olacak. Bu durumda üç ve dört milletvekili çıkarılan seçim çevrelerinin büyük çoğunluğunda milletvekilinin hemen tamamını ANAP çıkaracak.

Kaldı ki, DSP demokrasi komisunda da sahîmi davranışmıyor. Sosyal demokrat partilerin demokratik bir platformda seçim işbirliği yapmaları en makulü iken -ve sosyal demokratlara oy vermeye eğilimli seçimlerde böylesini arzu ediyorlarken- DSP, demokrasi konusunda alabildiğine sahibi olan DYP'ye, hem de demokrasi için işbirliği önerisi götürüyor. Bu olgu DSP'nin izleyegeldiği, sola duvar çekeren sağ eğilimlere oynamak politikasının seçimlerde devam ettigini gösteriyor. Dolayısıyla DSP'ye oy verilmesine karşı çıkmak demokrasiden yanâ oyların SHP'ye yönlendirilmesini sağlamak bir kat daha önem kazanıyor.

Nihayet unutmayalım ki seçim her şey demek değildir. Bir ay sonra seçimler bitecek ve sonuç ne olursa olsun hayat devam edecek. Ve esas mücadele de toplumsal hayatın çeşitli vechelerinde sürüp gidecek. Hiç aklımızdan çıkarmayalım, insanca yaşamın özlemini çeken milyonlarca emekçi seçimden seçime oy veren atıl bir toplumsal güç olmaktan çikarmak yine bizlerin, solcuların görevi. Bunu için de bir tek günü dahi boş geçirmeden, yiğinların mücadeleye aktif katılımını sağlayacak imkânlar yaratmak, en başta da hayatın her alanında örgütlenmek, var olan örgütleri en verimli bir şekilde değerlendirmek tâyin edici önem taşır. Ve hemen altını çizeyim, yasal sol partinin sol hareketi temsil edecek bir nitelik ve kapasitede oluşturulması emekçi halkın örgütlenmesi kapsamında kritik öneme sahip.

Bu seçimlerde sol hareketin temsil edilememesinin başlica sorumlusu solcular olamayabilir. Ama bir dahaki seçimlerde de emekçi halk kendi alternatifini bulamazsa, sol hareketi herkes bağıslayabilir belki; ama tarih asla... ■

Seçme hakkı, rejimin yiğinlara tanımlı olduğu yegâne haktır. Ve yurttaş da bu hakkını kullanmaktan yanadır. Seçimleri boykot demokratik özgürlüklerin kazanılması için kullanılabacak oyların azalmasına yol açar.

DSP'nin izlediği, sola duvar çekeren sağ eğilimlere oynamak politikası devam ediyor. Dolayısıyla DSP'ye oy verilmesine karşı çıkmak, demokrasiden yanâ oyların SHP'ye yönlendirilmesini sağlamak önem kazanıyor.

Yeni seçim yasası:

ANAP'A "SUR MESURE" ELBİSE

ANAP bir tek şey istiyor: Tek başına iktidar olmak, ne pahasına olsun

iktidar olmak. Oyun bu.

Zal'ın patronluğundaki ANAP, Milletvekili Seçimi Hakkında Kanunu son anda bir kez daha değiştirdi: Kontenjan adaylarının sayısı 226'ya çıkarıldı ve bu milletvekilliklerinin iktidar partisine verilmesi hukme baglandı. Kontenjan milletvekilliklerini iktidar partisinin genel başkanı belirleyecek.

Bu da olur mu? Merak etmeyin, hentiz olmadı, ama bu gidisle olmayacağı kesin olarak söyleyebilmek de pek kolay değil.

Her şey, MGK döneminde başladı. 1982 Anayasası'nın kabulünden sonra, seçimler yapılp yeniden Meclis oluşmadan, Milletvekili Seçimi Kanunu yürürlüğe konuldu. Anayasa'nın geçici 15. maddesine göre de Anayasa'ya aykırılığının iddia edilebilmesi olasılığı ortadan kaldırıldı. Bu yasanın temel felsefesi, seçim sisteminin, bir siyasal partinin tek başına iktidara getirilmesini sağlayacak biçimde düzenlenmesiydi. Ilke olarak d'Hont sistemini benimseyen yasa, seçim teknigi ile ilgili çeşitli yöntemlerle (baraj, vb.) bir partinin tek başına çoğunluğu eide etmesini sağlayacak düzenlemeleri getirdi. Böylece, küçük partilerin parlamentoda temsil edilenler, büyük partiler avantajlı kılınyordu. İstikrarlı hükümet kurma amacı, adaletli seçim ilkesinin önüne geçmişti. Siyasal partilerin güçleri oranında parlamentoda temsil edilmesi istenmiyor, oyların çoğunluğunu kazanmasa da en çok oy alan siyasal partinin milletvekilliklerinin çoğunluğunu kazanmasının yolları hazırlanıyordu.

Bu yasa hükümlerine göre Meclis'te çoğunluğu kazanan ANAP, seçim yasasını daha sonra bir çok kez değiştirdi. Ara seçimlerden önce kendisine uygun "özel" bir yasa çıkarmakla yetinmeyeip, seçim yasasını üç kez daha değiştirdi. Oyle görülmüyor ki, ANAP her seçim için özel bir yasa çıkartacak. Şimdiye kadar yaptığı bu, Her maçtan önce maçın kurallarını, maçın taraflarından yalnızca birisi belirliyor! Seçim hukukunun güvenliği ve istikrarı Ozal İktidarı'nın sorunu değil. Demokratik bir rejimin temel unsurlarından olması gereken seçim hukukunun güvenliği ve istikrarı ilkesinin tamamması ve böylece muhalefete iktidar karşısında bir güvence sağlanması ANAP'in demokrasi anlayışında yok. Aslı-

da ANAP'in demokrasi anlayışı yok. ANAP için demokrasi, kendisinin iktidarda kalmasından başka anlam taşımıyor. Zaten, gerçekleştirdiği yasa değişikliklerinin de tek bir anlamı var: İktidarda olan partisini rakiplerine karşı daha avantajlı hale getirmek. Seçim yasasında gerçekleştirilen değişikliklerin tümüne özü bu.

Seçim yasasında öngörülen ülke düzeyinde baraj, seçim çevrelerinin daraltılması, her seçim çevresi için ayrıca bir baraj öngörülmesi, kontenjan adayı, yanı bazı seçim çevrelerinde bir milletvekilliğinin en çok oy alan partisiye armağan edilmesi, Sayın Özal için Biyan tarafından yapılan "sur mesure" elbise gibi, ANAP için biçilmiş kaftan.

Milletvekili kazanabilmek için ülke düzeyinde en az % 10 oranında oy alma zorunluluğu, % 10'un altında oy alan partilerin daha en başta yarışma dışı kalması sonucunu doğuruyor. Böylece, bunların alındıkları oylar seçimlerin sonucunda değerlenmemiş olacak, ya da büyük partiler lehine değerlenmiş olacak.

Ancak, % 10'luk bu barajı aşmak, milletvekili kazanmak için yeterli değil. Ek olarak, her seçim çevresi için öngörülen ikinci bir barajı da aşmak gerekiyor. Son yasa değişikliğinden sonra, bu ikinci baraj % 50 ile % 20 arasında değişiyor.

ANAP iktidarı, tek başına ikinci bir baraj

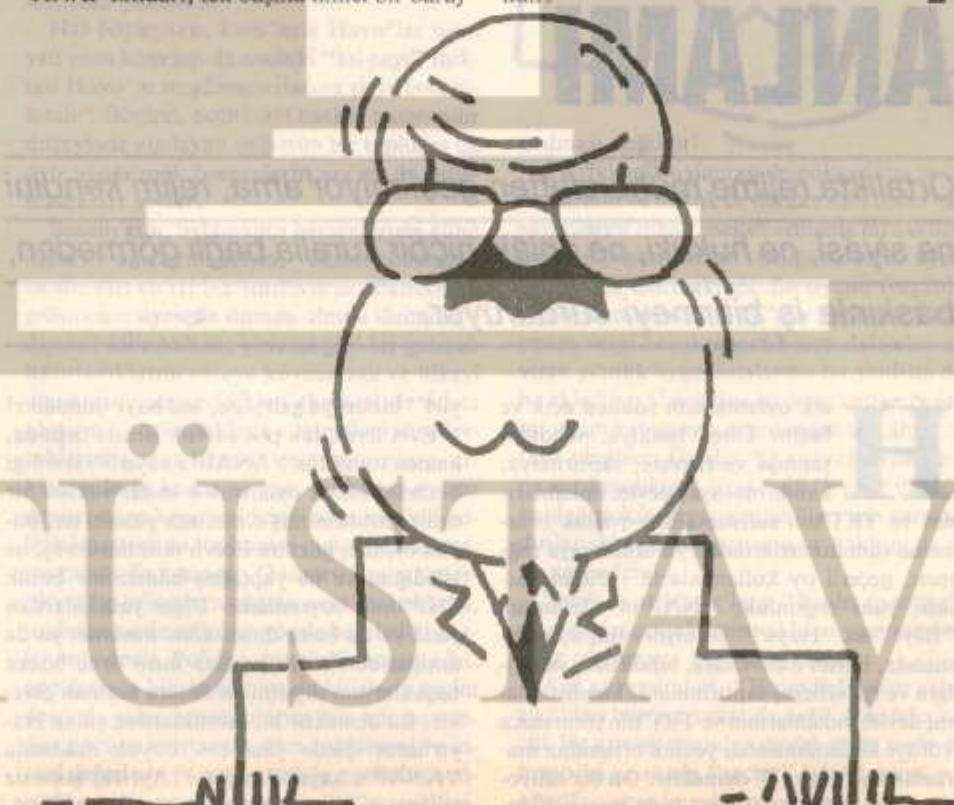
öngörülmesini de yeterli görmedi ve seçim çevrelerini daralttı. Eskiden her il bir seçim çevresiydi. 12 Eylül'den sonra, 7'den fazla milletvekili çıkarılan illerin, en fazla 7 milletvekili çıkarılan seçim çevrelerine bölünmesi öngörülüdü. Daha sonra, 7 sayısı da çok geldi ki bu sayı 6'ya indirildi. Böylece, büyük ilçeler biliç (Bakırköy, İzmir Merkez vb.) birden fazla seçim çevresine bölündü. Üstelik de 6 milletvekili çatırtılan seçim çevrelerinde baraj, oy sayısı 6'ya değil 5'e bölünerek bulunuyor ve 6'ncı milletvekili en çok oy alan partije veriliyor.

Böylece, büyük partiler, bu aşağıda özellikle de iktidar partisi küçük partilere karşı çok daha avantajlı hale getiriliyor. Çünkü seçim çevresi daraldıkça seçim çevresi barajı oran olarak artıyor.

Bütün bunlara, bir de sürpriz seçim faktörü ekleniyor. Daha önce, Meclis'in seçim kararları alınmasından itibaren en erken 90 gün sonra yapılabilen seçim, son değişiklikle iktidarın istediği anda yapılabilir hale getiriliyor.

ANAP demokrasi istemiyor, ANAP istikrarı istemiyor, ANAP hukuk devleti istemiyor, ANAP muhalefete güvence istemiyor. ANAP bir tek şey istiyor: Tek başına iktidar olmak, ne pahasına olsun iktidar olmak.

Oyun bu. Bu oyun tersine çevirebilir. Bu oyunu tersine seçmen çevirebilir, çevirmeliidir.

“EVET”LER, “HAYIR”LAR VE ÖZAL’IN HESABI

Özal’ın seçimlerde “mali götürürebilmek” yanı referandumun “hayır”larını ANAP oylarına tahvil edebilmek için seçmeni 12 Eylül’le korkutmaya devam edeceği kesin.

referandum sonuçları genellikle Özal’ın başarısı olarak görülmüyor ve yorumlanıyor.

Bu değerlendirmenin temelinde “hayır” oylarının Özal’ın oyları olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayımdan esas alınınca da, geçen yıl yapılan mahalli seçimlerde % 32 civarında oy toplayan ANAP’ın, yaklaşık bir yıl sonra oylarını handileye % 50’ye çıkarması, önemli bir başarı olarak değerlendiriliyor.

Böylesi bir “mantık” ilk bakışta doğrusunu gibi gözüküyor. Öyle ya, referandumda

hayır oyu verilmesini savunan, bunun propagandasını yapan tek parti ANAP oldu. Diğer partilerin tamamı “evet”çi olduklarına göre neden “hayır”lar “Özal’a evet” olarak değerlendirilmesin? Kaldı ki partiler dışında da, kamuoyunun oluşmasında payı ve etkisi olan kuruluşlar, kişiler, en fazla da günlük basın hemen eksiksiz “evet”i savunmuşlardır. ANAP “hayır”cılıkta bu kertede yalnız, hatta tek başına kaldığını göre “hayır” oyları nedense Özal’ın aktifine yazılmıştır?

İlk bakışta inandırıcı gelen bu “mantık” aslında önemli bir noktayı göz ardı ettiği için daha baştan sakat. Unutulan nokta ise Özal’ın “hesap adamı” olduğu. Üstelik Özal’ın “hesap adamı” olduğunu söyleyenler, -ki ben hiç de böyle düşünmüyorum- “hayır” oylarını “Özal’a evet” şeklinde yorumlayan manşının sahipleri. Eğer böyleye ortada aynı mantığın çözmesi gereken bir muamma var. O da şu: Madem ki Özal “hesap adamı”ydı,

o zaman hangi hesapla -ya da cesaretle- yasakların kalkmasını referandumda götürdür?

“Hesap adamı” Özal %32 oyuna güvenerek referandumda gitmiş olamazdı. Çünkü böylesi, kumardan da öteye düşpedüz siyasi intihar olurdu. Konunun TBMM’de tartışıldığı sirada ANAP dışındaki bütün partiler, referandumda dahil gidilmeden yasakların kaldırılmasını savunmuşlardır ve bunların referandumda yasakların kalkmasından yana bir tavır alacakları kesindi. Bu noktada Özal’ın SHP tabanını hesaba katarak “referandum” için dayatmış olabileceği ihtimali de inandırıcı değil. Çünkü SHP’nin toplam oyu % 23’ü bile bulmamıştı. Yani ANAP’ın oyuna SHP’nin oylarının tamamının katılması halinde da hı “hayır”lar % 50’yi zarar gecebilirlerdi. Oysa SHP’ye oy verenlerin ağırlıklı bölümünün demokratik hak ve özgürlüklerden yana oldukları biliniyordu. Dolayısıyla da Ecevit’le karşılığına bel bağlayıp referandumda gitmek

Halim Togan

KIL PAYI FARKIN ANLAMI

Ortalıkta rejime muhalefetten geçilmiyor ama, rejim kendini ne siyasi, ne hukuki, ne ahlâki hiçbir kuralla bağlı görmeden, baskınla iş bitirmeyi sürdürüyor.

Halk oylamasının sonucu açık ve kesin: Onca baskıya, tehdide, şantaja ve rüşvete, saptırmaya, kandırmacaya, devlet imkânlarının ve TRT’nin suistimaline, yozluk ortamının tüm marazlarından yararlanmaya rağmen, geçerli oy kullanınların yardımına fazla, yani çoğunluk, ANAP’ın sözümona “hayır”ma “Hayır!” demistiştir. Bu, aynı zamanda, bütün o baskılara, tehditlere, şantajlara ve rüşvetlere, saptırmalara, kandırmalarla, devlet imkânlarının ve TRT’nin futursuzca kötüye kullanılmasına, yozluk ortamının marazlarına “Hayır!” demektir. On bir milyonu aşınan insanın “Evet!”inde bunca “Ha-

yır!” bir araya gelmişse, asıl hayrundadır!

Evet’lerin, tek tük savruk istisna dışında, hemen tümünün “ANAP’ya hayır!”’ı içerdigi besbelli. Hayır oylarının o kadar yüksek bir oran tutturabilmiş olmasının günahı ise, büyük ölçüde, gözünü Ecevit miti bütümü, nesidliğini ve ne yaptığım bilmeyen bir bölük SHP’linin boynunadır. Diğer yasaklılardan suna ya da buna duydukları husumet ya da antipatiden ötürü papaza kızıp oruç bozan başkalarının sayısını da onlara katmak gereklidir. Bu demektir ki, sandıklardan çıkan Hayır’ların içinde yine çok büyük mikarda “ANAP’ya hayır!” yatıyor. Ayrıca, geçersiz oyların da bile bile kullanılmış olan büyük hö-

lümünü, Evet’ler hânesine yazılmasalar bile, “ANAP’ya hayır!” demeye geldiği kesindir.

Bu durumda, referandum öncesi Evet tercihini açıkça öne çıkarmış olan basında olayın politik anlamına ve sonuçlarına kararlılıkla sahip çıkmak, 6 Eylül çoğuluğunun hakkının 6 Kasım ’83’ün azınlık gaspçularına ödettirilmesinin çaresine bakmanın gereği vurgulanmak gerekiyordu. Öyle yapılacak yerde yüzde elliye yakın Hayır’ı ANAP’ın “kemikleşmiş” oyu, ya da ANAP politikalarının toplumda “tutmuy” olduğunu işaret etten safsata yorumların ortağı sarması, politik ortamı 12 Eylül’den beri sultası altında tutan sözcü “çaresizlik”, gerçekte ise emriyakilere göntülü boyun eğme psikolojisinin ulaşığı boyutları gösteriyor.

6 Eylül referandumunun görünüşteki sayısal tablosuna bakarak Evet’lerle Hayır’lar arasındaki “kil payi fark”tan ANAP ve ANAP’cılık adına ahkâm çıkarma son derece vahim bir yanlığdır. Öyle yapanlara, en azından, ayıdan yana misin, adamdan yana mı diye sormak gereklidir.

Hayır’ların sayısının Evet’lere çok yakın olması Evet’in de, Hayır’ın da gerçek anlamını, içeriğini değiştirmez. Evet’ler, kendine yurttaşlığı herkesin halkıylamasına konu bile olmaması gereken bir **hakkının** üstelik Hayır diyenler adına **dal-** altını çizmiştir. Evet tercihinin bu açıdan asıl anlamı, Denizel’in, Ecevit’in ya da sayısı birkaç düzineyi geçmem-

yne bir çeşit kumar sayılırdı.

Öyleyse "hesap adamı"nın bir başka hesabı olmamıştı. Nitekim hesabın ne olduğu referandum kampanyasında ayan beyan ortaya çıktı. Özal tüm referandum kampanyası boyunca hemen hemen tek bir temayı işledi: "Ya 12 Eylül'ün sorumluları, ya ben!"

Özal genellikle bu propagandasını, "Evet" derseniz yeniden 12 Eylül öncesine dönərsiniz", tchidisi ile yürütürdü. Bu propaganda belirli ölçüde de tuttu. Çünkü gerçekten pek çok kimse 12 Eylül öncesinde hızla azan ve azdırılan, kanın gövdeyi götürdüğü faşist teröre yeniden dönük istemiyordu. Ama daha önemli yiğinlar, yeni bir 12 Eylül öncesinin, yine bir 12 Eylül'ü getirmesinden korkuyordu. Ve özellikle bu yüzden Özal'ın propagandasının bir ölçüde etkisinde kaldılar ve 12 Eylül'ün sorumlusu olarak gördükleri yöneticilere, yani Demirel'e Ecevit'e "hayır" dediler. Üstelik böyle olacağını Özal kendi tecrübesiyle önceden biliyordu. Çünkü, bugün başbakanlık koltuğunda oturabiliyorsa, bu, 6 Kasım 1983 seçimlerinde halkın 12 Eylül rejimine göstermiş olduğu tepkinin sonucuydu.

Ürkütmece iş gördü

Referandum sonuçlarını il il gösteren Türkiye haritasına kısaca bir göz atıldığında yine aynı gerceği gözlemlmek mümkün. Örneğin Trakya illeri, İzmir, "Doğu" daki bir kısım iller "evet" in bir hayli ağırlıklı çıktıği seçim bölgeleri. Hemen hatırlanacaktır, bu yerlerin ağırlıklı bölümünde 12 Eylül öncesinde faşist hareket bir hayli zayıftı. Ayrıca "Doğu" illeri hariç bu illerin hemen tamamında 12 Eylül rejimi, Türkiye'nin diğer yereleme kiyasla daha az iz bıraktığı gibi, si-

kiyönetimlerin öncelikle kaldırıldığı iller de buraları olmuştu. İşte bu yüzünden ki buralarda "12 Eylül öncesi" oğuz insanları fazla korkutmadı. Buna karşılık İstanbul başta olmak üzere, geleneksel olarak demokratik hak ve özgürlüklerden yana olanların çoğunlukta bulunduğu, Özal'ın % 50' nin üzerinde oy almayı hayal bile edemeyeceği bir kısım yerlerde "hayır"lar, "evet"ler geçti. Bunun tek bir izahı var. Buralarda hem 12 Eylül öncesinde faşist terörün büyük tahrifatı oldu hem de aynı yerlerde 12 Eylül rejimi, yakın dönemlere kadar süren sikiyönetimler, halk üzerinde derin izler bıraktılar. İnsanlarımıza yeni bir 12 Eylül istemedikleri için Özal'ın "12 Eylül öncesi" ürkütmece buralarda su veya bu ölçüde iş gördü. Ve sonuçta Özal, referandumda kazanamadı ama, % 50'ye yaklaşan "hayır" oylarını kendi oyları gibi gösterebileceği bir görüntü yaratmayı bir ölçüde başardı.

Özal'ın bu hesabı bozulamaz mıydı?

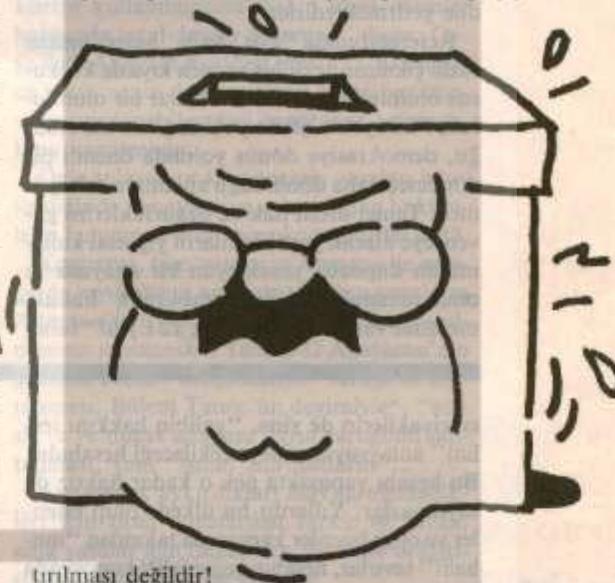
"12 Eylül'ün sorumlularına hayır!" kampanyası karşısında "evet"çiler, "bu bir seçim değildir, demokrasi meselesi" demekle yetinmemelerdi, sonuç daha başka olabilirdi. Çünkü Özal'ın "hayır" oylarını kendi oylaryımsaşına sahipleneceği daha baştan belliydi. Üstelik de anketler "hayır"ların "evet"lerle boy ölçüseceğini iyi kötü gösteriyordu. İşte bu durumda "bu bir seçim değil"le yetinmemek, "yasakların kalkmasına evet" kampanyasını "Özal'a hayır" kampanyasıyla tamamlamak, yani bir bakıma Özal'ı, bir seçim olsaydı sadece ANAP'a oy verecek seçmenlerle başbaşa bırakmak daha yerinde olurdu.

Bu mümkündü de. Çünkü Özal her icraatıyla 12 Eylül rejiminin sivil bir uzantısı ol-

duğunu açığa koyuyordu. Oysa ANAP'ın işbaşına gelişinde 12 Eylül'e tepki, tayin edici rol oynamıştı. İşte referandumda ANAP'ın bu hiç hak etmediği avantajı bir ölçüde elinden alınabilir; referandum aynı zamanda bir seçim kampanyasına dönüştürülebilir, ANAP'ın, politikası ve somut icraatıyla 12 Eylül'ün bir devam olduğu gözler önüne serilebilir ve referandumda verilebilecek "hayır" oylarının aslında 12 Eylül rejiminin onaylanması anlamına geleceği kitlelerin bilincinde açıklığa kuşṭurulabilir. Böylece 12 Eylül öncesine ve 12 Eylül'e tepki niyetine "hayır" oyu verenlerin yanılıkları bir ölçüde giderilmiş ve Özal'ın hesabı bozulmuş olurdu.

Açık bir yenilgi

Bütün bunlardan Özal'ın referandumda amacına ulaşığı sonucu elbette çıkmaz. Çünkü Özal'ın asıl istediği "hayır"ları, "evet"lere galebe çalmıştı, böylece başlıca rakibi gördüğü Demirel'i bir süre daha safdırttı. Oysa referandumda Özal'ın istediği tersi çıktı ve "evet"ler burun farkıyla da olsa kazandı. Bu sonuç Özal için apaçık bir yeniligidir. Daha da önemli Özal'ın uzantısı olduğu rejimin, 12 Eylül'ün yenilgisidir. "Evet"ler, yasakları koyan esas merci olan 12 Eylül rejiminin hukuk dışı, keyfi bir uy-

türülmesi degildir!

6 Eylül halk oylaması demokrasinin, insan haklarının ve hukuk devletinin tüm temel varlıklarını inkârı meslek edilmiş bir takımın milletin başına kasten sardığı bir belâli oyun, bir politik emriyakıldı. Bu oyunu tezgâhlâyip hemen ardından TC'nin kanunlar kâlliyatını vergi kaçakçısının hesap defterine çeviren günlük uygulamalarına bir yenisini daha eklediler: Üzerlerine biçilmiş kaftan örneği bir seçim kanunuyla erken seçim tezgâhını ortaya sürdüler. Üstelik '82 anayasası oylamasına katılmadıkları, yani ünlu "yüzde 92" yoğunluğunun içinde yer almazlıklar için cezalandırılan iki milyon yurttaşın oy hakkını da yine gaspederek!

Şimdi tüm Hayır'lara "Bizim oyunuz!" diye sahiplenerek emriyakiden yeni emriyakiler çıkarmaya hazırlanıyorlar.

Asıl güvendikleri, "Bizimdir!" diye sahip çıktıları bütün o oylar da değil, çok daha küçük bir azınlık oyundan devlet gücü, terör demagojisi ve sözde "seçim" kurallarının manüپülasyonuyla çıkarmayı umdukları yeni ►

yen başkalarının yeniden siyaset yapabilme ve seçilme hakkından gayrı ve -daha da önemli- milyonların serbest oy hakkı üzerindeki bir gaspın son verilmesidir. Öyle ki, o halkın referandum sonucu şimdî kazanılmış olduğunu söylemek bile caiz değildir. Geçici 4. Madde paraleloda kaldırıldıktan sonra, referandum o hakka yönelik bir saldırıyordu. Evet'lerle, bir belâ savuşturulur gib, o saldırı saúturulmuştur. Hayır'larla ise korku, kin, iktidara yaranma, yoresel çökâr, fesatçılık, vb. en ilkel duygularla oynanarak o halkın inkârı, gaspın sürdürülmesi amaçlanıyordu: Yuritâşların kendi kendilerine yeniden yasak koymaları öneriliyordu. Ve öngörülen yasak, referandumda Hayır diyecek olanları da kapsıyordu. Eski siyâsilerin meselâ "eskîmî" olukları için siyâsi etkinlikten uzak tutulmalara kim karar verecekti? Evet tercihi, karar yetkisinin geçmişen bu yana süregelen gaspına "Hayır!" demekti. Hayır'ı önerenler ise, geçmişteki gasp "Evet!" dediirtmeye çalışıkları seçenek kitlesin karar merci olmaktan çıkarıp geçmişin emriyakisinin tizerine oturmak, yetkiyi kendilerine mal etmek istiyorlardı. Ayrıca Evet tercihi, besbelli her bakımdan, 12 Eylül olayının getirdiklerini ve götürüklerini, daha başka bir sürü yetki gaspını, çalışan kitlelere dayatılan ekonomik yıkımı, politik baskıyı, işkenceyi, polis devleti uygulamalarını, vb. protestoyu da içeriyor. Hayır deme çağrı ise 12 Eylül'denberi stü-

regelen tüm emriyakilerin ve onların her alan da yarattığı ölçüsüz tahrifatın "halkımızca onaylandığı" sahte görünümünü yaratma amacıyla yönelikti.

Hal böyleyken, Evet'lerle Hayır'lar nasıl yan yana konulup da aradaki "kil payı" farktan Hayır'ın tezgâhlâyicılara paye çıkartılabilir? Böylece, politikayı baskın basanın düzeyinde algılayan ve bütün bir topluma da öyle algıtmak isteyenlerin arayıp da bulamadıkları scyidir.

Bunun gibi, oylamanın hemen ertesi günü daha ilk ağızlarını açısta, "Bizim ekonomik hamlemizi en iyi biz sürdürürüz. Ekonomik gelişmenin siyasetin dışında olması lazımdır," diyerek ülke halkına yine ne gibi bir gelecek hazırladıklarını ortaya koymaktan ve ülkeyi yönetmede alışgeldikleri (herkesi de adeta alıştırmış gördükleri) yöntemleri sürdürereklerini açıkça İlândan çekimmeyenlere, arkalarında şu kadar oy var, bu kadar oy var denilenlerken kerameti kendinden menkul politik icazet ya da toplumsal meşruiyet tanımayacağı da kesindir. O icazetin ve o "meşruiyet" in yillardan topluma neye mal olduğunu, toplumun geleceğini ne yönde belirlediği gözler öündedir. Politika, her türlü hicaptan ari, göztükâr iş bitirciliğin ya da kitlelerin geçim derdini, gelecek kaygularını kör kör parmagım gözline istismarın, tüm toplumsal ve insanî değerlerin paranın gücüyle, zorbalıkla çürütmesinin resmiyete bindirilip "meşru" las-

gulamasının, halkın çoğunluğu tarafından reddedilmesidir. Bu mahiyetiyle referandumun "evet"i 12 Eylül 1980 sonrasında dönende, anayasa başta olmak üzere hukukla bağdaşmayan, antidekomratik ve keyfi tüm uygulamalara tepki anlamına gelir.

Hem "evet"ler 12 Eylül'e tepkiyi ifade ediyor, hem de "hayır"lar!... Bu bir tutarsızlık değil mi?

Değil. Önce "hayır"ların tamamından ANAP'ın oylarını düşmek lazımdır. 28 Eylül 1986'da yapılan ara seçimlerde ANAP'ın aldığı % 32 oyu yine bir ANAP yetkili, "bunun % 12'si bizimdir, % 20'si de devletin" diye yorumlamıştı. Aradan geçen bir yıl içinde Özal hükümetinin, çalışan insanları memnun edecek tek bir icraatı olmadığına göre ANAP'ın yine "devlet" desteği ve sayesinde -en iyimser ihtimalle- aynı oy yüzdesini koruduğunu varsayırsak, ANAP seçimlerinin oyunu 12 Eylül'e tepki ya da onay bazında değil, doğrudan doğruya Özal'a "evet" şeklinde yorumlamak daha doğru olur. İşte 12 Eylül öncesine ve 12 Eylül'e tepki niyetiyle verilen "hayır"lar, bunların dışında kalan oylardır. "Evet"ler 12 Eylül rejimi ne doğrudan tepkiyi ifade ederlerken, bu tür "hayır"lar aynı tepkiyi dolaylı bir şekilde dile getirmektedirler.

Referandumda "evet"lerin "hayır"lardan fazla çıkması, tersi bir sonuca kıyasla kuşkusuz olumluudur. Ancak bu kadar bir olumluudur, Türkiye'de işlerin yoluna girmekte olduğu, demokrasiye dönüş yolunda önemli bir dönemeç daha dönüldüğü anlamına **asla** gelmez. Temel insan hak ve özgürlüklerini güvenceye alacak yerde bunların yığınsal kullanımını düşpediz yasaklayan bir anayasa ve onu tamamlayan antidekomratik hukuki mevzuat varlığını koruduğu, 12 Eylül "felse-

fesi"nin icaplarına uygun olarak yeniden düzenlenen devlet mekanizması işlediği sürece ülkemizdeki rejimin adı her şey olur ama demokrasi olamaz. Bu nedenle Türkiye'de 6 Eylül 1987 öncesinde rejim ne idiyse, bugünkü rejim de aynısıdır. Bir kaç politikacının zaman "de facto" yaptıkları siyaset hukuki mesruiyet kazandı diye demokrasi konusunda ilhızyonlara kapılmak, ne gerçek durumla bağıdaşır ne de böylesinin demokrasi mücadeleinin geliştilmesi açısından bir faydası olur. Demokrasi, **her şeyden önce**, çalışan onmilyonlarca insanın her imkandan yararlanarak en temel haklarını savunabildikleri, insanca yaşamak için ne gereksinirlerse bunları dile getirebildikleri, bunlar uğruna mücadele verebilecek şartların ve ortamın var olduğu bir düzendir. Mevcut rejim ise, demokrasiyi demokrasi yapın hak ve özgürlüklerin serbestçe kullanımını kitlelere hemen tümüyle yasaklamaktadır. Bu yasaklar kalkmadıkça Türkiye'de demokrasının varlığından bahsetmek halümüzü aldatmaktan başka bir sonuç vermez.

"Mali götürmek"

Şimdi öntümüzde erkene alınmış seçimler var. Özal referandumdaki "hayır" oylarını ANAP oylarına tahlil edip, kendi deyişiyle, "mali götürmenin" peşinde. Bu konuda da bir hayli usta. Doğal; çünkü Türkiye burjuvazisinin en belirgin "haslet"lerinden birisi "mali götürmek". Özal da bu sınıftan en has, en cerbezeli temsilcilerinden birisi olduğuna göre onun "mali götürmek"teki maharetine şahşıtmak gereklidir. Türkçe siyasi literatürüne Özal'in kazandırdığı bu "devis" biraz argo kokuyormuş!... O kadar kusur boylesine arabeskleşmiş bir toplumda "devede kulak".

Özal'ın seçimlerde "mali götürürebilmek" yani referandumun "hayır"larını ANAP oylarına tahlil edebilmek için aynı temayı işley-

yeceği "bakın bunları seerseniz yine 12 Eylül öncesine döneriz" diye seçmeni 12 Eylül'e korkutmaya devam edeceğini kesin. Bu hesap çarşıya uyar mı?

Bu hesabı bozmanın en kestirme yolu seçimleri boykot etmekten geçiyordu. Zaten alabildiğine antidekomratik olan seçim kanunun, % 30 oy oranına sahip bir azınlık partisinin tek parti diktası kurmasına hizmet edecek şekilde daha da antidekomratikleştirilmesi sırasında yükselen "boykotçiler" son derece doğrudu ve yerindeydi. Ancak burjuva partilerinin böylesi "radikal" bir çıkışa cesaret edemeyecekleri, "boykot" tepkilerinin fevri olduğu da ilk günden belliymi. Nitelikim "boykotçuluk" hemen sönümlendi ve böylece Özal "mali götürmekte" önemli bir avantaj elde etti.

Ama yine de Özal'ın hesabını bozmak mümkün. Ve bunun da yolu Özal'ın, sadece 4 yıllık değil 7 yıllık icraatını iyice teşhir etmekten, ne dediye aksını yaptığı, hiçbir vadini gerçekleştiremediğini, onun icraatının ve politikasının Türkiye'de her şeyi daha da kötüye götürdüğünü ve en önemlisi ANAP hükümetinin, 12 Eylül rejiminin sivil uzantısı ve tamamlayıcısı olduğunu, somut ve çarpıcı örneklerle gözler önüne sermekten geçiyor.

Ama hemen ilave edeyim ki bu kadari yetermez. Emekçi halk ANAP'tan kurtulduğunda yerine neyin geleceğini bilmek ister. Oysa yasaklı Türkiye'de yapılacak bu antidekomratik seçimlerde emekçinin kendi alternatif yok. Öyleyse emekçi için kendi alternatifin de serbestçe çalışabileceğini yasaksız bir Türkiye hayatı önem kazanıyor. Yani 12 Eylül'ün uzantısı Özal'ın alternatif, demokratik hak ve özgürlüklerin yığınlar için ve bütünüyle geçerli olacağı bir rejimdir. Önümüzdeki seçim döneminde böyle bir rejimi savunmak, bunun için mücadele etmek, bu mücadeleye yığınları çekmek ve kazanmak büyük bir önem taşıyor.

emriyakilerin de yine, "galibin hakkını teslim" anlayışıyla, sineye çekileceği hesabıdır. Bu hesabı yapmakta pek o kadar haksız da sayılmazlar. Yıllardır bu ülkede olup bitenler ve olup bitenler karşısında takımları "muhalefet" tavırlar, hesabın geçersizliği konusunda iyimser olmaya fazla imkân tanımıyor. Onlara karşı olup da gidişin ülkeye ve halka şefâket getireceğini söyleyip duranların, hatta kimilerine on beş yıllık azılı diktatörlük planları hazırlamaktan tam yatkılı, dedigim dedik

başkanlık sistemi getirmeye ya da hani nerdeyse "padişahlık" kurmaya kadar her türlü dehşetengiz niyet ve tasavvuru yakıştırılan rejime muhalefetlerinin dozu ağız dolusu gevezeliktenmek parmak öteye yetmiyor. Yedi yıl aradan sonraki bir genel seçim öncesi ülkeye son anda böylesine şaihî bir seçim kanunu dayatılmasını önlemekte bile açıç kahndı. Dile dolanan "gece baskını" burjuva muhalefet partilerinden de, eski-yeni politikacılardan da, "liberal" basından da dişে dokuñuz hiçbir tepkiyle karşılaştı.

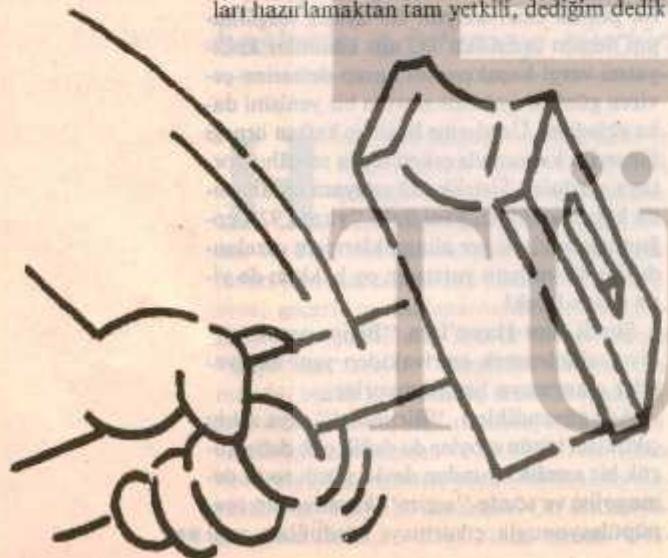
Görtünüşe bakılırsa ortalıkta rejime muhalefetten geçirilmeye ama, rejim kendini ne siyasi, ne hukuki, ne ahlâkî hiçbir kural ve zorunlulukla bağlı görmeden, en olmayacak şeyleri olurlaştıracak baskınla iş bitirmeyi sürdürür. Çünkü politik muhalefetin adı var, kendisi yok; şamatası var, etkisi yok. Yok, çünkü rejimin kendi çatı doğrultusunda dilelediği gibi belirleyip içinde at koşturduğu politik alan adeta "kader" bellemiştir, politika yi o alanda ve mutlaka yalnız o alanda getirmeyi önceden kabullenmiş. Yalnız bugünü değil, geleceği de kurtarma, ufukta beklediği söyleyen "çok ciddî içlikeler" i savuturma mücadeleşini, politikada, ekonomide ve ahlâkta **anarsının** ta kendisini temsil edenlerin dayattıkları karakuş kurallar içine hap-

setmeksiz politika yapılamayacağına kendini inandırmış. Kisacası, kendi kendisini yasaklamış!

Bugün böyle bir muhalefet karşısında (bu muhalefetin neden böyle olduğu ve işin şu sıra ve daha hâlâ neden böyle bir muhalefete kaidiği ayrı bir konudur) bildiklerini okuyarak rejimi götürenler demokrasının ve özgürlüğün, işçi haklarının ve halkın rızıkının, hukuk devleti anlayışının en iflâh olmaz, fûtersuz inkâreleridir. Bundan sonra da yine bildiklerini okuya okuya iktidar sürme planlarının bozulması için, her seyden önce, onların "Biz ne yaparsak yapalım çit çıkmaz. Siyaset gündemi biz tespit eder, dayatırız!" hesabı boş çıkarılmalıdır. Bu ülkede de, başka ülkelerde olduğu gibi, olamayacak (olmaması gereken) bazı şeylerin olabileceği hem onlara, hem de bütün topluma gösterilmelidir. Bunun için, ANAP'a ve ANAP'çılığa, 12 Eylül'ün uzantısı '83 emriyakisinin politikada ve ekonomide olduğu kadar ahlâk düzleminde de yarattığı onca tahribatin derinleşerek sürüp gitmesine Hayır! demeye hazır politik güçlerin, hangileriye, o hesabı boş bırakmaya kararlı olduklarını herkese göstermeye hazır olmaları gerekiyor.

Ki payı farkın gerçek politik anlamı budur.

Sol güçlerin çıkarı, demokrasi cephesinde yer alan tüm güçleri, bütün imkânları ile seferber edebilmektir.

TUHAF ANAYASALAR

1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesine göre Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemeyen bazı yasalar varlıklarını sürdürürler. İkinci, üçüncü... bir anayasa gibi.

ünümüzde, dün-yadaki ülkelerin hemen hepsinin bir anayasası var. Ingiliz Anayasası

dışında, her ülkenin anayasası yazılı; yani temel kurallar "anayasa" adı verilen bir yasa da toplanmış durumda. Dün-yadaki ülkelerin çoğunluğunun anayasası da alelade yasalar dan üstün konumda; yani "sert" anayasalar. Ama, alelade yasalar gibi değiştirilebilen "yumuşak" anayasalar da rastlanıyor.

Kısacası, yazılı ya da yazısız, sert ya da yumuşak, her ülke bir anayasaya sahip. Ama bir anayasaya. Bir ülkenin aynı anda yürürlükte olan birden fazla anayasaya sahip olması düşünülemez. Anayasal hükümlerin çeşitli metinlere dağılmış olduğu Ingiltere'nin bile, bu dağıtık metinlerin ve geleneklerin oluşturduğu tek bir anayasası var. Yazılı anayasası olan ülkelerde ise, yürürlükte olan yazılı anayasa dışında başka anayasalar söz konusu olamaz.

Her ülkenin anayasası, özellikle de sert anayasalar, yani alelade yasalardan daha zor değiştirilebilen anayasalar, alelade yasaların üzerinde yer alır. Anayasaların sahip olduğu bu üstünük, yasaların anayasa uygundan olmasının gerektirir.

Anayasaların üstünüğünü sözde bırakmayı givence altına almak isteyen ülkeler çeşitli denetim yöntemleri geliştirmişler. Bu yöntemlerden biri de, yasaların anayasa uygundan denetlenmesi. Bazi ülkeler, bu amaçla anaya mahkemesi kurma yoluna gitmişler.

Ülkemizde, Cumhuriyet'in ilk anayasası olan 1924 Anayasası'nın ardından, 27 Mayıs harekâtından sonra 1961 Anayasası, 12 Eylül müdahaleinden sonra da 1982 Anayasası yürürlüğe girdi. Bunların hepsi yazılı ve sert anayasalar.

Her üç anayasa da yasaların anayasaaya aykırı olamayacağını hükm'e bağlamış. 1961 Anayasası yasaların Anayasa'ya uygunluğu denetlemek üzere Anayasa Mahkemesi'ni kurmuş. 1982 Anayasası bu mahkemeyi korumuş.

Özetle, 1982 Anayasası'nın kurduğu düzende yasalar Anayasa'ya aykırı olamaz, olursa Anayasa Mahkemesi'ne başvurulur. Anayasa Mahkemesi de Anayasa'ya aykırılığı saptarsa yasayı iptal eder.

Eder de her yasayı değil. Çünkü, 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesine göre, bazı yasaların Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez. İddia edilemeyeceğine göre de iptal edilemez. Anayasa'ya aykırı da olsa bu yasalar varlığının Anayasa'nın yanında sürdürür. İkinci, üçüncü... bir Anayasa gibi. "Tuhaf" anayasalar olarak.

Gercekten, 1982 Anayasası'nın geçici (aslında kalıcı) 15. maddesinin son fıkrasına göre, "bu dönem içinde (12 Eylül 1980 - 6 Aralık 1983 dönemi) çıkartılan kanunlar, kanun hukümünde kararname ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarıfların Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez."

12 Eylül 1980'den TBMM'nin toplanarak Başkanlık Divanı'ni kurup çalışmaya başladığı tarih olan 6 Aralık 1983 tarihine kadar sürede çıkartılan yasaların, yalnızca yasaların sayısı, 1982 Anayasası'ını saymazsa, 636'dır. Bunlardan 378'i Anayasa'nın kabulünden önce, 258'i ise sonra yürürlüğe konmuştur. Bu yasalara önemli sayıda kanun hukümünde kararname, karar ve MGK tasarrufu eklenmekte.

Bu dönemde çıkartılan yasaların bir bölümü yasa değişikliklerine (bunların bir bölümü son derece önemlidir) ve rutin yasalara (bütcə yasaları gibi) ilişkin olsa da, önemli bir bölümü yeni ve temel yasalarıdır. Üstelik, Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden önce kabul edilen yasaların bir bölümü Anayasa'ya da kaynaklık etmiş, Anayasa'nın bazı maddeleri bu yasalarda yazılmıştır.

Bu dönemin yasalarının tümünü saymaya sayfalar yetmez. Bazi örnekler verelim: Bunu yaparken Sıkıyonetim Kanunu'nda değişiklik yapan 13 yasayı anmamak olmaz. Ama örnekleri Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra çıkartılan yasalar arasında seçelim: 2797 sayılı Yargıtay, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar, 2820 sayılı Siyasi Partiler, 2821 sayılı Sendikalar, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2839 sayılı Milletvekilli Seçimi, 2845 sayılı Deylet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulleri, 2876 sayılı Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2886 sayılı Deylet İhale, 2908 sayılı Dernekler, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, 2935 sayılı Olağanüstü Hal, 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri, 2954 sayılı TRT yasaları... 636 yasasının bazıları bunlar. Ama kolayca fark edilebileceği gibi kamusal yaşamı düzenleyen en temel, en önemli yasalar.

Bu yasaların çıkartılması TBMM'ye bırakılmış. Anayasa'ya aykırılıklarının one su-

rulmesi de yasaklandı. Böyle bir önlem, olsa olsa, bu yasaların Anayasa'ya aykırı hükümler taşıdığı bilindiği için alınmış olabilir.

Bunu görmek çok zor da değil: Anayasa'nın 130/7. maddesi, "üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulu'nun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamaz" diyor. Ancak, sıkıyonetim komutanlarının üniversitelerin yetkili organlarından sayıldığını ilişkin bir hükm'e işe Anayasa'da rastlanmıyor!

Yine Sıkıyonetim Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle getirilen Ek 3. Madde, "bu kanunla sıkıyonetim komutanlarına tanınan yetkilerin kullanılmasına ilişkin idari işlemler hakkında iptal davası açılamaz" diyor. Oysa ilgili Anayasa maddesi (md. 125/6) yalnızca yürütmenin durdurulması kararı verilmesinin sınırlanabileceğini ongörüyor, yargı yolunu kapatmıyor.

Öyle anlaşılıyor ki, dönemin yasaları ince lendifinde, Anayasa'ya aykırı başka hükümlerin bulunması olası, ama konumuz bu değil.

Konumuz, bazı yasaların Anayasa ile eşdeğer sayılmasını. Bazi yasaların Anayasa'ya aykırı da olsa yürürlükte tutulmasını saptanması. Yani 1982 Anayasası'nın yanında başka "anayasaların" varlığının saptanması. Bülent Tanır'ın deyişile*, "sessiz ve yumuşak anayasa"ların varlığının saptanması, yani "tuhaftan yasaların"...

Anayasaya aykırılıkları ileri sürelemediği için obür yasalardan farklı ve üstün, ama yasalar için öngörülen usullerle değiştirebilecekleri için de Anayasa'nın altında yer alan, adeta bir "sessiz ve yumuşak anayasa" niteliğindeki bu tuhaftan yasaları ortadan kaldırma siyasal iktidarlarla düşen bir görev oluyor. Anayasa'ya aykırı sayılan ama aykırılığı iddia edilemeyen yasaların Anayasa'ya uygun yeni yasalarla değiştirmek, Anayasa'ya aykırı bütün karar ve işlemlerin yerine Anayasa'ya uygun karar ve işlemler getirmek; Anayasa'nın "geçici" 15. maddesinin "kalıcı" olmaktan çıkarmak iktidarlarının elinde**. 1983'ten beri ANAP iktidarı bunu yapmadı. "Tuhaftan yasaların" ortadan kaldırma "bir başka bahar" a kaldırı.

**Anayasa'ya
aykırı da olsa
bazi yasalar Anayasa ile
eşdeğerde sayılıyor.
Yani başka "sessiz ve
yumuşak" anayasaların
varlığı saptanabiliyor.**

*Bülent Tanır, *İki Anayasa 1961-1982*, BETA, İstanbul, 1986, s. 113.

** Mumtaz Soysal, *Anayasamın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1986, s. 392.

Dr. Erdal Atabek:

SOSYALİST ÖRGÜTLENME BİR AN ÖNCE YAPILMALI

Sosyalist örgütlenmeye olanak sağlamak insanın insan olmasına olanak sağlamaktır.

Sosyalist örgütlenmenin önemini bu kadar büyük görüyorum.

rdal Bey, ben sizi tanımığında Tabipler Birliği içinde çalışmalar yürütmekeydiniz.

Daha önce de bazı çalışmalarınız olmuştur herhalde.

Evet, daha önce Sosyal Sigortalar Kurumu Hekimleri ve Eczacıları Derneği'nde, Sosyal Sigortalar Kurumu Hekimleri ve Eczacıları Sendikası'nda görevlerim oldu. Ama toplumda daha çok Türk Tabipler Birliği'nin çalışmalarıyla tanımımlı düşünüyorum. Birliğin başkanlığını 1966 yılından 1984 yılına kadar sürdürdüm. Bu arada idari görevlerim oldu. Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü,

Sosyal Güvenlik Bakanlığı • Müsteşarlığı gibi. Devlet Planlama Teşkilatı çalışmalarına katıldım. Ama bunlar önemli değil. Şunu söylemek isterim, ben toplum sorunlarıyla hayatın içinde tamamtım ve mesleki çalışmalarımın büyük bölümünü işi sağlığı ile ilgilidir. Gördüm ki işçilerin hastalanması, hastalıkları, çalışma koşullarıyla, yaşama koşullarıyla çok yakından ilgilidir. Beni toplum

sorunlarıyla uğraşmaya yoldanen budur. Ve ondan sonra örgütü çalışmamın önemini gördüm ve katıldım. Elimden geleni yapmaya çalıştım. Hiçbir zaman da mensup olduğum meslek kuruluşuna bir siyasi parti işlevi yüklememi. Bunu hiçbir zaman düşünmedim. Ama insan hayatı ile meşgul olmak ve insanın neden hastalandığını düşünmek, insan toplum sorunlarını düşünmeye ve çözümü oradarda aramaya yoldır. Özeti bu.

► Barış niye savunuyorsunuz?

Barış insan hayatının temel öğesi, insan sağlığının temel öğesi ve insanın temel hakkı. Bugün ben barışın bütün anayasalarda insanın temel yaşama hakkının bir parçası olarak yer almaması zorunlu görüyorum. Bu nedenle barış savundum ve şimdi barışın daha da savunulması gereğine inanıyorum. Bizim

yaptıklarımızdan çok daha fazlasını yaparak, bizim çalışmalarımızdan çok daha fazla başarılarak barışın savunulması gereklidir. Bugün her zamankinden daha fazla bunun zorunlu olduğunu görüyorum, zorunlu olduğuna inanıyorum.

► Buradan barış savunucularının yeniden örgütlenmesi konusunda çabalardan yoğunlaştırılması sonucuna varıyor muuz?

Herkesin, hekimlerin, nükleer fizikçilerin, politikacıların, sendikacıların, insanların geleceğini düşünen herkesin barıştan yana çaba harcamasını, barış için örgütlenmesini ve barış için yapılan çalışmalarla katkıda bulunmasını zorunlu görüyorum. Ve bunun bir insanlık görevi olduğunu düşünüyorum.

► Ama bu konuda teşvik edici bir örnek oluşturuyorsunuz galiba. Cezaevinde ne kadar yattınız barışı savundığınız için?

Otuzsekiz ay.

► Barış savunmanın maliyeti oldukça yüksek bizim yurdumuzda.

Barış savunmanın maliyeti daha yüksektir. Bunun görülmemesini umuyorum. Bunu görülmemesini diliyorum. Ama eğer bu görülsürse barış savunmanın maliyetinin çok daha yüksek olduğu görülecektir. Ben barış için belirli bir bedel ödemeyi önemli görmüyorum. Yeter ki insanlık çok büyük bir bedel ödesin. Önemli olan budur.

► Barış savunmanın ceremesini çekerken yaşadıklarımızın bir bölümünü *İnsan Sığı*'nde dile getirdiniz. Bu kitabı hazırlarken hangi duygular içindeydiniz?

İnsan Sığı, yaşadıklarımızın, gördüklerimizin benim gözümle, benim duygularımla ve benim düşüncelerimle yok olup gitmemesi için yazılmıştır. Belki buradan çıkamayız diye düşünmüştüm. Ya da ben belki çıkamam diye düşünmüştüm. Orada yaşadıklarımız, gördüklerimiz insanlara kalsın, insanlar bunları bilsin diye istemiştim. Yazmanın nedeni budur.

► Madem oradan sağ çıkamamak akıma geldi, modaya uyup "Elveda Barış" diyebilirdiniz.

Hayır. Ben elveda demem. İnsanlar olur ama insan insana elveda demez. Hepimiz ölümlüyüz. Ama ben insanın ve insan düşüncesinin her zaman varolacağına inanıyorum. Elveda sözünü hiç kullanmadım, ötürken de kullanacağımı sanmıyorum.

► *Görüş*'ün 4. sayısında yayınlanan bir yazın da tepkisi, suskun, katılımsız insan будurumundan kurtulmadıkça çağdaş insana güven yolların açılamayacağını belirtmiştir. Ama bu durumdan kurtulmanın çaresi üzerinde durmamışınız. İşin bu yönünü biraz açalım mı?

Evet o yazında katılımsız, suskun ve tepkisiz insanın olduğunu ve bu insanın bu durumdan kurtulmadıkça çağdaş insana yönelmeyeceğini söylemiştim ve bu sözlerimle toplumda bu sorun üzerinde bir tartışma açılmıştı ama açılmamıştı. Gördüğüm, bu konuda geniş bir tartışmanın açılmadığıdır. Bunu da ilginç buluyorum. Ancak hemen belirteyim, suskun, tepkisiz ve katılımsız duruma getirilmiş insan hangi yollarla buraya getirilmişse yine o yollarla bunlardan kurtulabilir. Bu insanın temel özelliğini güvencesiz olmasıdır. Kendini güvencesiz bulmasıdır. İnsanın bu durumdan kurtulması için de onun güvencelerinin olması gereklidir. Bir insanın güvenceleri nedir sorusuna kısaca iki yanıt verebilirim: Bir, toplumsal güvenceler, iki, kişisel güvenceler. Toplumsal güvenceler toplumdaki yasaların güvencesidir, toplumsal değer yargılarının güvencesidir ve toplumdaki örgütlerin güvencesidir. Kişisel güvenceler ise kişinin kendine özgü güvenlik mekanizmalarıdır. Ama insan toplumsal güvencelerin dışında kaldığını hissettiği zaman kendi kişisel güvenceleriyle başbaşa kalır. İşte bizim tepkisizlik, suskuluk, katılımsızlık ve ilgisizlik olarak gördüğümüz davranışlar insanların kişisel güvence olarak gördükleri durumlardır. İnsanlar bu durumlara girerek kendilerini güvence altına almaktadırlar. Öyleyse onlara toplumsal güvencelerin sağlanması gereklidir. Toplumsal güvenceleri sağlayan öğeler nelerdir? Yasalar, toplumsal değer yargıları ve örgütler. 12 Mart döneminde de, 12 Eylül döneminde de yasaların güvence olmadığı görülmüştür. Toplumsal değer yargıları da insanlara güvence verecek bir düzeye gelmedi. Zaten toplumsal değer yargıları insanlara güvence verecek durumda gelseydi, 12 Mart ve 12 Eylül'ün getirdikleri yaşanmazdı. O nedenle insanların toplumsal güvenceleri olarak ortada sadece örgütler kalmaktadır. Örgütler dediğimiz zaman da iki tür örgütü söyleyebiliriz. Birincisi kendi durumları ve konumlarıyla ilgili meslek örgütleri, sendikalar ve benzeri örgütler. Ikincisi de siyasal örgütlerdir. Yani siyasal partilerdir.

► Bu örgütlerin önemine 12 Eylül rejimi tarafından da farkına varılmış olmalı ki, insanları güvencesiz bırakmanın bir metodu olarak, bu örgütlerin dağıtılması, bu örgütler üzerine büyük bir saldırı yönetilmesi ile karşı koyulmuş oldu.

Tamamen böyle düşünüyorum. Bu örgütlerde yönelik saldırılarda bu örgütleri etkisiz bırakmak ya da bu örgütlerin siyaset yapmalarını önlemek kişileri toplum içinde güvensiz, yalnız ve etkisiz bırakmak amacıyla yapılmış bilinçli bir çabadır. Ben de böyle düşünüyorum.

► Şu anda 12 Eylül sonrasını yaşıyoruz. Rejimin esas karakteri sürüyor. Büyük ölçüde de örgütsüzlük devam ediyor. Hem meslek kuruluşları, dernekler alanında hem de yasal siyasi alanda. Bu alan şu anda burjuva partileri ile sınırlı. Her iki alanı da süratle doldurmaya çalışmak, insanı bu yalnızlıktan kurtarma ve çağdaş insana doğru evrilmesini sağlamak açısından gereklili gibi görünüyor; ne de sinir?

Bakınız. İnsan yok edilemez. İnsanın siyaset düşüncesi yok edilemez. İnsan da siyasal düşüncesi de her koşulda yaşımlarını sürdürürler. Burada dikkat edilecek noktaların başında örgütlenme özgürlüğü için mücadele etmek gelmektedir. Bütün meslek kuruluşları ve sendikalar, bıkmadan, usanmadan ve yorulmadan örgütlenme özgürlüğünü kovan kişiliklerle mücadele etmek görevlerini gündemlerinin başına almak zorundadırlar. İkinci önemli görev siyasal örgütlerde, yarı siyasal partilere düşmektedir. Siyasal partiler bugün öncelikle demokratik işlerligi sağlamak, insanların düşünce, konuşma, düşüncelerini açıklama ve demokrasının temel kuralları olan temel güvencelerini ona sağlamakla yükümlüdürler. İlk ve değişmez hedefleri budur. Eğer siyasal partiler bu hedefi gözardı eder ya da bu hedefi gerçeklestiremezlerse gerçek bir örgüt olma niteligine hiçbir zaman kavuşamazlar. Bu bakımından, özellikle bu dönemlerde siyasal örgütlerde çok büyük görevler düşügüne düşünüyorum.

► Mevcut siyasal partilerden ANAP'ın rejimin bekçisi bir parti olduğunu görüyoruz. Doğru Yol Partisi muhalefet partilerinden biri. Yeri gelmişken sorayım. Bu partinin manevi lideri Demirel'in son yedi yılda değiştiği ve bir demokrat hüviyet kazandığı, demokratik hak ve özgürlükleri savunabileceği gibi görüşler İleri sürülmüyor. Solda da bunu söyleyenler var. Sizin değerlendirmeniz nasıl bu konuda?

Benim gördüğüm şudur. Suleyman Demirel ve DYP, kendine demokrasi diyebileceğim bir havada görülüyor. Demokrasi sözünü dillerinden düşürmüyorkar, ama demokrasiden ne anladıklarına gelince burada konu açıklık kazanmamıyor. Daha çok Demirel'in siyasi hallerine kapanan yasaklarla ilgili görünüyorlar. Ama bunun dışında kalan ve demokrasının ayrılmaz parçası olan haklarda netlikleri yok. Ben bunu, tırnak içinde "kendine demokratik" olarak yorumluyorum. Bu nedenle de onların gerçek bir demokrasiyi savundukları yolunda herhangi bir güvenim söz konusu değildir.

► Mevcut partiler ya doğrudan doğruya kapitalizmi savunan partiler ya da onda bir takım iyileştirmeler yapılmasını savunan partiler, sosyal demokrat partiler, işçilerin dün-

ya görüşünü, işçi sınıfının dünya görüşünü dile getiren yasal bir parti yok. Yani özlemler kapitalizmi aşmak olanların yasal siyasal örgütü yok. Demin örgütlenmenin önemini vurguladınız. Herhalde bu alanda boşluk konuşunda bazı seyler söylemek istersiniz.

Kesinlikle bu alanda haksız ve yanlış bir boşluk olduğunu düşünüyorum. Yani örgütlenme özgürlüğü dediğimiz zaman, demokrasi dediğimiz zaman sosyalist düşüncenin örgütlenmesine olanak sağlanmasıının demokrasinin temel kuralları içinde olduğunu biliriyor. Böyle bir örgütün boşluğu aslında bir ülkedeki demokrasının boşluğudur ve o ülkeye yaşayan insanların geleceklerini etkileyen önemli bir boşluktur. Ben yasalardan başlayarak bu boşluğun hızla giderilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir insanı düşünmekten alıkoyarsanız, insanla ilgili, toplumla ilgili sorunları düşünmekten alıkoyarsanız, sosyalizm gibi çağ'a ve geleceğe damgasını vurmuş bir düşünce sisteminin gençler tarafından tanınmamasına, deha aktif kocaclar tarafından da

manasını, Gaña Eski Küşkuları tarafından da benimsenmemesini; soğuk durulmasını anlamak kolaylaşır. Ama böyle bir ülkede de demokrasının varlığından söz edilemez. Demokrasi demek bütür: düşüncelerin özgürlüğe, korkusuzca ve ilerde suçlanacağı düşünülmeksızın açıklanabilmesidir. Bu düşünceler doğrultusunda örgütlenebilmesi demektir. İnsanların bunu yapamaması durumunda demokrasiden söz edilemez. Bunu bir tarafa kaydedelim. Sosyalizmi tanımasa insanlar ne olur? Pekâlâ böyle bir düzenin sürdürülmesi mümkün ve insanlar böyle de mırıldanabilir diye düşünülebilir. Gerçek bu değildir. Sosyalizmi özgürlüklerin dışında, insanlık düşüncesinin dışında, bir tur toplum için insanı feda eden bir sistem olarak gösterme çabaları oncelikle çağın gerçeklerine ve düşünce tarhimin gerçeklerine aykırıdır. Ve insanlar kendi mutluluklarını toplumlaının mutluluğunda aradıkları sürece ben sosyalizmin varolacağım ve sosyalist düşüncenin yaşayacağımı düşünüyorum. İnsanları düşüncelerinde daraltmak giderek bir toplumu daraltmaktadır ve o toplumun hedefleri ne olursa olsun o hedeflere varmaları da mümkün kılınamaz. Kanımcı sosyalizmin varlığım görmek, sosyalist düşüncenin varlığım görmek ve sosyalist örgütlenmeye olanak sağlamak insanın insan olmasına olanak sağlamaktır ve insanın toplumunu düşümesine, toplumunu sevmesine olanak sağlamaktır. Sosyalist örgütlenmenin önemini bu kadar büyük görüyorum.

► Şimdi anlaşılıyor ki siz hem örgütlenme çabalarından genel olarak yanınız, hem de sosyalistlerin örgütlenmesinden özel olarak yanınız. Şimdi söyle bir itirazı duyar gibi oluyorum: 'Türkiye'de gericilik egemen durumda, önumuzdeki seçimlerde bu gericiliği altedecek olan güç, iktidara en yakın olan güç sosyal demokrat güçtür. Dolayısıyla sosyalistlerin bir parti kurması, seçime girmek gibi doğal bir işlevi yerine getireceğine göre, sosyal demokratların oylarını böler. O halde sosyal demokratlar iktidara gelene kadar sosyalistler bir hagimiz örgütlenmeye gitmemelidirler. Hem böylece daha güvenceli koşullarda çalışma olanğı bulmuş olacaklardır.' Böyle

Bu görüşe katılmıyorum. Oncelikle sosyal demokrasinin çerçevesi, amaçları başkadır, sosyalist düşünmenin çerçevesi ve amaçları

başkادır. Her ikisinin de ortak amaçları vardır. Demokrasinin işbirlik kazanması, sosyal demokrasının de, sosyalizmin de ortak amacıdır. Ancak öncelikle bu amacıyla gerçekleşmesi için bir sosyalist örgütlenmenin olmaması gerekli değildir. Tam tersine, kanımcı sosyalist bir örgütlenmenin varlığı sosyal demokrasının örgütlenmesine de, hedeflerini bellilemesine de, hedeflerine yürüdüğü yöntemleri gözden geçirmesinde de yardımcı ve toparlayıcı olacaktır. Kanımcı sosyalist örgütlenme yalnız demokrasının zorunlu bir parçası olmakla kalmayacak, Türkiye'de bugün varolan büyük bir boşluğu dolduracaktır. Bu toplumun sosyalist düşünceler doğrultusunda, bugüne, yarına ve dünne bakmaya hakkı vardır. Sosyalist örgütlenme bu hakkın yeniden getirilmesini aracıdır.

► Şöyledir bir yargı pek haksız sayılmaz; solcular bir araya gelmek ve bireleşebilmekten çok bölünmeye ve dağılmaya yatkındır. Şu anda da çok farklı fikirler etrafında toplanmış veya tek tek bireyler halinde dağıtık vaziyettedirler. Bu kadar dağılmış bir kitleyi bir parti etrafında örgütlemek kolay mı?

Bunu bileyorum. Bu konuda söz söyleme hakkını da kendimde görmüyorum. Ancak sosyalist düşünceye sahip insanların arasında görüş farkları olması da doğaldır. Bu farkları yok farzederek insanları tek bir sol düşünmenin etrafında toplamak mümkün değildir. Ama kanımcı gerekliliğidir. Eğer tek bir sosyalist örgütlenme düşünülsüyorsa burada ortak hedefin demokrasi olacağı, özgürlükler olacağı, insan hakları olacağı açıktır. Kapitalist olmayan bir yolu ekonomik ve sosyal programının elbette farklılıklarla da olacaktır. Buralar da geniş hatlarıyla ele alınabilir. Ama hepsinden daha önemli olanı sosyalist düşünmenin topluma açıklanmasıdır. Özgürlikleri sağlamenanın, insan haklarını sağlamenanın, in-

sarıların siyaset yapma haklarını sağlamamanın ve insanların toplum içinde yalnızlaştırılmasına karşı durulmasının örgütlenmeye berhasilabileceğine inanıyorum. Ve bu baktımdan sosyalist örgütlenme son derece önemlidir. Birden fazla sosyalist parti kurulmasının da çok fazla bir önungi yok kanunca. Yani insanlar değişik sol görüşler çevreinde örgütlenebilir. Herkes de kendi düşüncesine uygun bir partiyi destekler. Ama onlarla da ortaklaşa hedefleyebilcekleri ilkeler olabilir. Onlar da bu ortak ilkeler etrafında birlikte hareket edebilirler. Bulara alışmak gereklidir. İnsan da, düşüncesi de var olduğu sürece örgütlenmelilarının doğru olduğunu düşünüyorum. Fakat bütün bunlardan daha önemli olan, kanımcı sosyalist örgütlenmenin bir an önce yapılmasıdır ve topluma seslenir hale gelebilmesidir. Bunu her seyden önemli buluyorum. Soylemek istediğim budur.

▲ Erdal Atabek.
"Ben elveda demem"

Sıfırdan başlamıyoruz

Sol parti nasıl olmalı? En önemli soru bu.

12 Eylül'le birlikte ilk olarak partiler kabulü, parlamento feshedildi, grevler yasaklandı, sol yayınlar yasaklandı. Siyaset veba mikrobu gibi gösterilmeye çalışıldı. Kitieleri politikadan uzaklaştırmak için her türlü yol denendi. Ama bunları yapanlar kendi partilerini yeniden kurmaka geç kalmadılar. Onlar biliyorlar ki partisiz siyaset olmaz. Siyaset sız devlet yönetilmez. Partisiz kitle silahsız asker gibidir. Onun için kendi partilerini kitlelere gösterdiler, "iste partiniz" dediler. Başka parteye tahammülü yoktu. "Yeteri kadar parti var, fazla lüks" denildi.

Sol parti güçleri aşmanın manivelası olmalıdır. Parti güçlendikçe, engelleri aşmak kolaylaşacaktır.

Var olan güçlerini en iyi şekilde kullanamamaları. Sol güçlerin çıkarı, demokrasi cephesinde yer alan tüm güçleri, bütün imkânları ile seferber edebilmektedir.

İşçi ve emekçileri, burjuvazının kuyruğundan koparıp, kendi doğal hedefine çevirmek, demokrasiyi savunmak ve daha ileri hedefler için bir havada toplanmak, başarının en önemli faktörlerinden dir. Bunun için hayatın bütün alanlarına girebilecek, her türlü imkandan yararlanabilecek bir partide ihtiyaç vardır. Mucadelelerini değişik şekilde sürdürmenin imkânları sınırlıdır. Sol potansiyeli içinde önemli bir boşluk vardır. Bu alanı dolduracak bir "sol parti" kurulmalıdır.

Tekelci burjuvazinin, sömürüsünü kolaylaştırmak için, işçi sınıfı ve emekçilerin ekonomik, demokratik ve siyasi mücadelelerinin önüne engeller çıkarmasında, elerindeki mücadele araçlarını almak istemesinde şaşılacak bir şey yok. Asıl şaşılacak olan şey çakan sömürüden kurtulmaka olan güçlerin, sömurenlere karşı mücadelelerinde, üzerlerine düşen görevi

tam olarak yerine getirmemeleri.

İterci güçlere düşen görev, mücadelede en küçük imkânı bile değerlendirmek. "Ben burjuvazının istediği alanda mücadele etmem" keskinliği ile, yasal imkânları reddetmek, yasaklıların ekmeğine yaşı sürmek olur. Alanın bir tarafında ona karşı dikilmek yerine, alan tamamen ona terketmek olur.

Sol Parti nasıl olmalı? En önemli soru da bu soruyorum. Her şeye sıfırdan başlamıyoruz. Elimizde yüzyılların pratiginden arınip gelmiş bilim var. Bilimin kılavuzluğunda hareket edersek sol güçler bir araya getirecek ortak noktalar, ayrılık noktalardan çok fazla. Yeter ki toplumsal çıkarlarımız, grupsal çıkarlarımızdan daha ağır bassın. Bir çatı altında birleşebilecek "sol güçleri" söyle tanımlayabilim: Bugün dünyada iki sistem var. Sürekliğini sağlayabilmek için savaşın, gerginliğin ve gericiliğin devamından fayda uman, curlyen emperyalizm; insanlığın mutluluğunu garantiye alabilmek için barışın, ilerlemenin, aydınlığın savunucusu olan sosyalist sistem. Bu iki sistemden birincisine karşı, ikincisinin yanında yer almak en önemli ölçü olmalıdır. Yoksa sol güçlerin birliği uğruna, her solcuyum diyen partide girerse, burjuva partilerinde de so cuyum diyen çok insan var.

Boyle bir parti kurulabilir mi? 1980'den sonra anayasaya ve yasalarla grev yapılamaz dendi. Ama grevler yapılıyor. Yürüyüş toplantı, miting yapılamaz dendi, yapılmıyor. Üniversitelerde dernekler kuruluyor. Hicbir zorlukla olmadan, kitleSEL baskısı olmadan, mevcut engeller filen ortadan kalkmadan, kendiliğinden mi partiler yasası değişecek? Sol parti güçleri aşmanın manivelası olmalıdır. Böyle bir parti ile antiderdemokratik yasalar işlevsiz hale getirilebilir. Elde edilen başarılar, umutsuzlukları uruda çevirebilir; partide ilgi artar, güçlenir, kitleleşeşir. Parti güçlendikçe, engelleri aşmak kolaylaşacaktır. Elbette bu, käğıt üstünde olduğu kadar kolay olmayacak. Uğrunda mücadele edilmenden hiçbir hak elde edilemez.

"Henüz katılım az, acele etmeyeşim, katılım daha fazla olmalı, ortaya gücü çıkmalı" denilirse, ya da tabandan oluşacak diye iş oluruna bırakırsa, zaman kaybinden başka ne elde edilebilir? Karanlıkta curlyen, aydınlatıcı beslenen bir canlı için, beklemek, sonuçta çoğalmayı değil azalmayı gösterecektir. 1980 sonrasında, edebiyat ve kültürde genileme olduğu, okuma alışkanlığının azaldığı, gazete ve kitap satışlarının düşüğü, dini etkilerin artışı, şans oyunlarına olan ilginin daha da arttığı, toplumun en dinamik kesimi olan Üniversite gençliğinin coğuluğunun politik gelişmelere olan katıslılığı kamuoyu yoklamalar ile tespit edilmeyen? Aslında bunlar gözle görülecek kadar açık. Kaybedilen her zaman, egemen güçlerin kazanç hanesine geçecektir. Çünkü onların eğitim (yozlaştırma) araçları beklemiyor.

"Sol parti" kurulursa, sol bir kere daha bölünür, sosyal demokrat muhalefet zayıflar, bu da ANAP'ın işine yarar gibi görüşlere katılmıyor. Eylemlerle karşı bu kadar yumuşak ama kendi soluna karşı da o derece katı olan sosyal demokratları basamak olarak kullanılabileceğini umuduyla oyalanırlar varsa, sosyal demokratlara, dolayısıyla Eylemlerle basamak olmaktan kurtulamazlar.

Son yıllarda kültür ve sanatta da durgunluk olduğunu, bizzat sanat ve kültür çalışanlarının, yazılımdan öğreniyor. Bunun tesadüfi olduğunu sanmıyorum. Değerli eserlerin yaratılması için, topluma malofması için bu ortamın verimli olmadığı açık. Dört duvar arasında büyüğen çocuğun kafası ne kadar gelişirse, sansür altındaki kültür ve sanat etkinliklerde o kadar gelişecektir. Bu tür çalışmalar içinde bulunanların da toplumdan kopuk olarak fazla leriye gidemediği anlaşılıyor. Sanat ve kültür çalışanları da çıkarlarının işçi ve emekçilere daha yakın olduğunu görmeli ve "sol parti" içinde yerlerini almalı. Tarihe geçen sanat ve kültür ustalarının da kendi çağlarına göre, içteri hareketlerin içinde gelişikleri unutulmamalı.

Tarihi yapan kitlelerde, kitleler olmadan bireyleşen (ne kadar yetenekli olurlarsa olsunlar) yapabilecekleri fazla bir şey yoktur.

Mehmet RAY

Bir çekim merkezi oluşturmak

Akıp giden her gün sınıf mücadelesi bakımından bir kayıp haline dönüştüyor.

Son aylarda Sol Parti'yle ilgili olarak dergizde çıkan yazıları ilgiyle izliyorum. Bir okur olarak bu konudaki düşüncemi kısa ilade etmek istiyorum:

Sol Partinin kimlerle kurulabileceğini ve kimlerin üye olabilecekleri, partinin işlevinin nefer olduğu ve ona nasıl bir misyon yüklenidi ve kıstasının nelerden ibareti olduğu gibi çeşitli yanınańı görüp dergisinde degenildi. Bu bakımdan, bu konulara ilişkin fikir yürütmem gereksiz buluyorum.

Benim asıl söylemek istediğim, bir an önce sol

partinin kurulması işine başlanması. Çünkü akıp giden her gün sınıf mücadelesi bakımından bir kayıp haline dönüştüyor.

Boyle bir oluşumun zemininin ve şartlarının var olduğu asgari gevrelerce kabul edilmektedir. Elbette, gelebilecek her kesimin olumlu tavır alınması, işi kolaylaştıracaktır. Fakat kimileri gelmiyor diye rek parti kurmayı ileri bir tarihe bırakmak sınıf mücadelesi bizi beklemeyeceğine göre, toplumsal bir hareketinmenin gözleendiği bu aşamada, onun önden değil, arkasından yürümek anlamına gel-

ir. Kabarma dönemlerinde ona yol göstermesi gereken dinamik güçler, bu fonksiyonlarını yerine getiremeyenlerin sonucun nasıl olduğunu örnekleri Türkiye'de yeterince vardır.

O halde yapılması gereken birbirine en yakın çevrelerin bir an önce kolları sıvaması. Yani ayırdan beri yazılıp çizilenlerin file dönüştürülmesi. Şüphesiz "gelen gelir, gelmeyen gelmez" kestirmeğinden hareket edilemez, ancak kimlerin bu işe "evet" dedikleri de az çok bellidir, bu nedenle önemli olan, hemen bir araya gelerek hızla yol almak. Parti kurulurken ve sonraki aşamalarda karşılaşabilecek zorluklar, engellemeler ve baskılar az çok bellidir. Belki yasallığı da kısa ömürlü olur. Fakat mücadeleyi de Türkiye topraklarındaki insanlar üsteneceklerdir. Ve yasallığın öçütü kilit vuruup vurulmayacak olmasa gerek. Önemli olan, bündesinde solcular iyi-kötü toplayabilecek, çekim merkezi olabilecek bir mekanızmayı oluşturabilmek. Ömrü kısa da olsa, mücadelenin dönüm noktasını teşkil edecek. Ve ömrünü uzatmak da gene aynı güçlerde mevcut olacak.

Ahmet Kaya

DÜNYADA
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

İnsan Hakları Derneği:

GENEL AF ÇIKARILSIN, ÖLÜM CEZASI KALDIRILSIN

Ölüm cezası, "öç alma" niteliğinde bir cezadır. Oysa öz alma, ilkel bir duygudur ve bu düşünceye dayanan ceza anlayışı da çağımızın gerisinde kalmıştır.

Inside bulunduğumuz koşullar, bir genel affi zorunlu kılmaktadır. Yedi yıl dan bu yana olağanüstü bir dönem ya tayız. Bu süre içinde 250.000 dolayında insan gözetim altına alınmış, bunların önemli bir bölüm hakkında dava açılmış, savaş hali hükümleri uygulanarak yargılama yapılmış ve mahkûmiyetler verilmiştir. Verilen mahkûmiyet kararlarının büyük bir bölüm, işkence altında alınan samık anlatımlarına dayalıdır. Bir insan ömrü içinde uzun sayılabilcek süreli mahkûmiyetler için temiz hakkı tanınmamış, tüm bunlardan ötürü adli yanılıgın oranı, büyük boyutlara ulaşmıştır.

Yine bu olağanüstü dönemde yargı alanın da sağ ve sol siyasetçi arasında ayrim yapılmış, aynı nitelikteki eylemler için farklı hukuksal ölçüler kullanılmış ve çiste standart uygulanmıştır. Bu arada salt düşüncelerinden ötürü, işçi, öğrenci, yazar, gazeteci, bilim adamı gibi binlerce kişi ömre bedel cezalara çarptırılmış, yasal olan bazı eylemler sonradan suç sayılarak yeni suçlar üretilmiştir. Kurulan mahkemelerde doğal yargıcı ilkesi ve yargıçların bağımsızlığı gözardi edilmiş, tek yanlış yargılamlarla adaletten uzaklaşmıştır. Bunların kamu vicdanında derin yaralar açtığından kuşku yoktur.

Cezaevlerinde aynı bir dram yaşanmaktadır. İnsan onuruyla bağdaşmayan fizik koşullar ve uygulamalardan ötürü buralarda insanların çürümeye terkedilmişlerdir. Bu insanların topluma kazandırılması gereklidir.

Yurt içinde ve yurt dışında yaşayan çok sayıdaki insanların bazı hakları türlü nedenlerle ellerinden alınmış, 1402 sayılı yasaya işinden atma ve vatandaşlıkten çıkışma gibi işlemlerle açık haksızlık örnekleri sergilenmiştir. Toplumumuzda yaşanan olağanüstü dönemin actığı bu yaraların sarılması, barışa ve erince giden yolun açılması için ayırsız bir genel af zorunlu olmuştur.

Anayasa engeli öne sürüllerken genel affin çıkarılmamasından kaçınılmaz. Anayasının 14. ve 87. maddelerinde af için kesin sınır konulmuş, af dışı bırakılacak suçlar tek tek sayılmış ve takdir hakkı Büyük Millet Meclisi'ne bırakılmıştır. Eğer bu maddeler bir en gel sayılıyorsa, o zaman Anayasa'nın ilgili maddesi değiştirilmelidir. İstendiğinde bir gecede anayasa değişikliği yapılabileceğinin örnekleri yaşadı yakın günlerde. Kaldı ki, Anayasa'nın yürürlüğe girdiği 9 Kasım 1982 tari-

İnsan Hakları Derneği 1. Olağan Genel Kurulu, genel af çıkarılması ve ölüm cezalarının kaldırılması için gerekli çabayı göstermek üzere, Yonetim Kuruluna özel bir görev verdi. Yönetim Kurulu da, bu görevi yerine getirmek üzere, genel af için ve ölüm cezasına karşı bir kampanya açma kararı aldı. Bu amaçla Adana, İzmir ve Izmir'de bölge toplantıları, Bursa, Kayseri ve Ankara'da peneller ve İstanbul'da bir miting düzenlenecek.

Aşağıda, kampanya davasıyla İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat Helvacı'nın yaptığı basın toplantısı ve kampanya metni yayınıyoruz.

hine kadar işlenmiş suçlar için bir anayasa engeli yoktur. Çünkü yasalar, yürürlüğe girdiği tarihten sonraki oylara uygulanır. Kesin hükmeye bağlanmamış davalardaki suçlar ve düşünce suçları yönünden de bir yasak getirilmediği, 87. maddenin metninden anlaşılmaktadır. Anayasa engeli öne sürüllerken genel aftan kaçınan bir anlayış ve yaklaşımı, iyi niyetli saymayıcağızı ifade etmek isterim.

Uyarı bir ülke olma yolunda hızla ilerlediğimiz ve çağ değiştirdiğimiz açıllandığına göre, uygurluğın ve çağdaşlığın bir gereği olarak ölüm cezasını kaldırırmalıyız. Çağdaş anayasalar ve uluslararası anlaşmalar, "yaşama hakkı"nı, insan haklarının temeli kabul etmişlerdir. "Yaşama hakkı" dokunuulmaz huklardandır, ona sınırlama getirilemez. Oysa ölüm cezası, yaşama hakkına doğrudan ve haksız bir saldırıdır. İnsanın kişiliğini, onurunu, beden tamliğim korumayı görev olarak üstlenen bir hukuk anlayışı, insanı yok etmeye kabullenemez. Hukuk, insan haklarına dayanmak zorundadır. Hukukun öncü görevi, yaşam hakkını korumaktır. Devlet, adam öldürmez, adam öldürme, hukuk devleti karamıyla bağdaşmaz. Bu nedenle ölüm cezası, çağdaş bir cezadır.

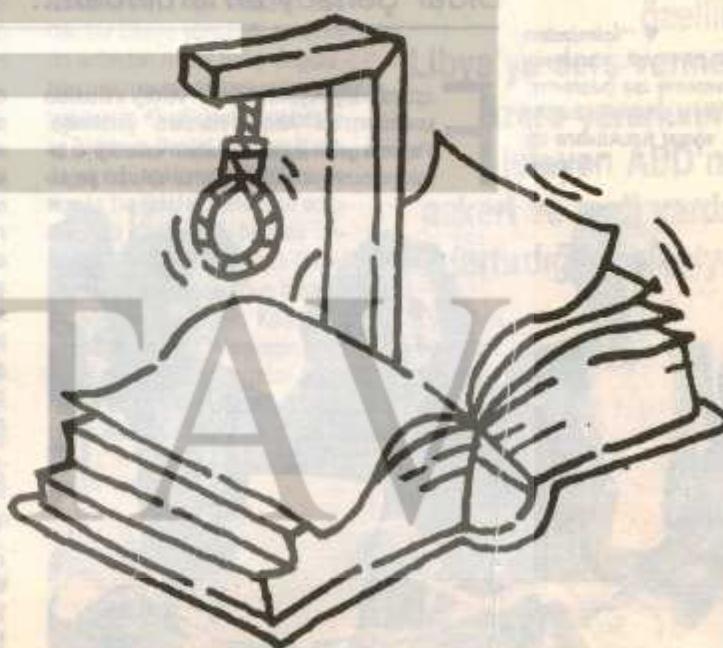
Suçların kökeni toplumsaldır. Suçların işlenmesine, toplum düzenindeki bozukluklar, haksızlıklar, eşitsizlikler ve çelişkiler neden olmaktadır. Su ve ceza politikasının amacı, bu toplumsal dengesizlikleri ortadan kaldırıp, suçların kaynağını kurutmaktır. Oysa ölüm cezası, suç değil, suçluya yanı insan ortadan kaldırılmaktadır. Suçluyu islah ederek topluma kazandırmayı amaçlayan çağdaş infaz anlayışı karşısında, ölüm cezası bir ceza değil, resmi yollarla işlenen bir cinayettir.

Ölüm cezası, "öç alma" niteliğinde bir cezadır. Oysa öz alma, ilkel bir duygudur ve bu düşünceye dayanan ceza anlayışı da çağımızın gerisinde kalmıştır. Bir başka ylarıyla ölüm cezası, insan onuru ile bağdaştırılamaz. Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere göre, insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza vereilemez. Onuru ile birlikte insan da ortadan kaldırılan bu ceza, yasalarımızdan çıkarılmıştır.

Ölüm cezasının suçları önleyici bir etkisi yoktur. İstatistik rakamlar bu görüşü doğrulamaktadır. İşte Almanya'da ölüm cezası kaldırılmıştan önce ve kaldırıldıktan sonra aylık ortalama istatistik rakamlar:

	Önce	Sonra
Kuzey Ren. Westfalen	9.08	5.83
Bavyera	16.4	9.41
Aşağı Saksonya	17.1	8.16
Hessen	4.12	1.79
Baden - Würtemberg	5.83	2.95
Ren - Pfalz	3.33	3
Schleswig - Holstein	3.83	2.12
Hamburg	2.37	1.41
Baden	1.13	0.58
Würtemberg	1.88	3.95*
Bremen	0.63	0.29
Batu Berlin	2.25	2.05

*Çocuk öldürmeler dahil

GENEL AF İÇİN VE ÖLÜM CEZASINA KARŞI KAMPANYA

İngiltere, Belçika ve Hollanda'da değişik tarihlerde kurulan komisyonların yaptığı çalışmalar, aynı sonuca ulaşmıştır. Bu sonucu şöyle özetleyebiliriz: "Ölüm cezasının kaldırılması suç oranını artırmamakta, ölüm cezasının yeniden konulması da suç oranını azaltmaktadır." Bu rakamlar ve bilirmeleler, ölüm cezasının caydırıcılık gibi bir özgürlüğü olmadığını gösteriyor.

Ölüm cezası dönüsü olmayan bir cezadır. Mahkemeler yanlış kararlar verebilirler. Hukuk tarihi bunun örnekleriyle doludur. Olağanüstü koşullarda, bu tür hatalar daha da doğalmaktadır. Ölüm cezası dışındaki cezalarda görülen yanıklar bir oranda er ya da geç düzeltilebilir. Oysa ölüm cezasında adlı hata'nın düzeltilemeyeceğini göstermektedir.

Hukuk tarihi; Fransa'da bir Ağır Ceza Mahkemesi hakimlerinin, jürinin hatası yüzünden bir sanığın haksız yere idam edilmesi nedeniyle, yüz yıl siyah giysilerle mahkemeye çıktılarını yazmaktadır.

Ölüm cezasının, geriye dönüsü olanaksız bir ceza niteligidir. Ceza hukuku açısından, yasalardan çıkarılmasını gerektiren önemli gerekçelerden birini oluşturmaktadır.

Aşağıdaki ülkelerin ölümü cezasını kaldırmışlardır:

Fransa, İngiltere, Federal Almanya, Amerika Birleşik Devletleri'nde 39 eyalet, Hollanda, İsviçre, Norveç, Venezuela, Yeni Zelanda, İsrail, İzlanda, Kolombiya, Nepal, Portekiz, San Marino, Avustralya, Arjantin, Belçika, Avusturya, Brezilya, Danimarka, Dominik, Ekvador, Finlandiya, Honduras, Costa-Rika, Lüksemburg, Meksika, Nikaragua, Panama ve Uruguay.

Biz bu nedenlerle ölüm cezasının yasalarımızdan çıkarılmasını talep ediyor ve Avrupa Konseyi'nce kabul edilen "İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Ölüm Cezasının Kaldırılması"yla ilgili 6 numaralı protokolün ülkemiz tarafından onaylanması istiyoruz. ■

- I. İnsan Hakları Derneği, herkesi, ayırsız bir GENEL AF İÇİN İMZA vermeye çağrıyor:
 - Toplumumuzda yaşanan olağanüstü dönemin aşıltı yaraları sarmak, barışa ve huzura giden yolu açmak için,
 - Baskının somut biçimleri olan siyaseti tutukluğu ve hukümlülüğü sona erdirerek, güvenli, özgür ve dinamik bir toplumsal ortam yaratmak için,
 - Olağanüstü yargılamalar, işkenceyle alınan anıtlar ve başka nedenlerle yoğunlaşmış bulunan adli yanıkları düzeltmek için,
 - Düşünce, örgütlenme ve basın özgürlüğüne akyarı olarak verilen ve toplamı binlerce yılı bulan cezalardan oturu ortaya çıkan çadırsızlıkta kurtulmak için,
 - Siyasal görüş ayrımı gözetilerek yapılan tek yanılgı yargılamalar ve uygulanan çifte standarttan doğan adaletsizliği gidermek için,
 - Cezaevlerinin kötü koşullarında çürütmeye zorlanan insanları, doğal yaşam ortamına kavuşturmak ve topluma yararlı olabilmelerini sağlamak için,
 - Özellikle toplu siyasal suçların temelinde, kişilerin özel ve özel davranışlarının değil, toplumsal yapı değişimlerinin nesnel nedenlerinin bulunduğu gözünde tutarak, tüm toplumun birlikte oluştuğu sorumlardan, yalnızca bir kısım insanları cezalandırmanın doğurduğu tarihsel yanıldan kurtulmak için,
 - Yurt içinde ve yurt dışında türlü nedenlerle kimi hakları elinden alınmış olan çok sayıda insanın uğradığı haksızlıklar sona erdirmek için,
 - Kısıcası, barış, özgürlük ve demokrasi için,

AYRIMIZ BİR GENEL AF İSTİYORUZ.

- II. İNSAN HAKLARI DERNEĞİ, herkesi, ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASI İÇİN İMZA vermeye çağrıyor:

- Yaşama hakkına doğrudan ve haksız bir saldırı olduğu için, ► Öc alma gibi ilkel bir anlayıştan kaynaklandığı için, ► Suçluya iştirak etme ve topluma kazandırma amacıyla giden çağdaş infaz anlayışına akyarı olduğu için, ► Adli yanılı durumunda düzeltme olağanı bulunmadığı için, ► Uyarı ülkelerde kaldırıldığı için, ► Suç işlemeyi önleme gibi bir işlevi olmadığı için, ► İnsan yaşamına ve onuruna saygıyı yayındırmak için,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 6 nolu protokolün onaylanması ve ölüm cezasının Anayasadan ve obur yasalardan çıkarılarak kaldırılması istiyoruz.

Yukarıda sıraladığımız nedenlerle,

- Siyasal partileri, sendikaları, meslek örgütlerini, dernekleri, ► Basını, üniversiteleri, kültür ve sanat kuruluşlarını, ► Ozan, yazar ve sanatçıları, ► Tüm halkımızı, herkesi, ► yazı ve inceleme gibi bilimsel etkinlikleriyle, ► demeç, bildiri, haber gibi güncel etkinlikleriyle, ► şiir, resim, karikatür, fotoğraf, öykü, oyuncular gibi sanatsal ve kültürel etkinlikleriyle,

Ve düzenleyeceğimiz etkinliklerde bizzat yerlerak, Genel AF için ve Ölüm Cezasına Karşı Açılmış kampanyaya katılmaya, destek vermeye çağrıyoruz.

Kampanyaya imzalarıyla katılmak isteyenler toplu olarak veya teker teker mektup ve telgrafla İnsan Hakları Derneği'ne başvurabilirler. Derneği adresi söyle:

İnsan Hakları Derneği Konur Sokak 15/3 Yenicehı-Antalya

"Sıradanların ölümü"

Didar Sensoy'un ardından...

▼ "İçimizden biri" ydi. Kardeşini sevmekle işe başlamış, sonra sevgisini başka siyasi tutuklulara da vermiş.

Faşizme karşı Arjantin halkın verdiği mücadele unutulmaz bir "Annelar Hareketi" yaratmıştır. Peşpeşen askeri cuntaların katettiği, iz bırakmaksızın yokettiği binlerce evladın peşin-

den anneferin, başlangıçta belki her birinin tek başına ve sadece "evlat sevgisi" motifiyle başlatıkları hareket giderek antifaşist bir harekete dönüştürülmüş, askeri diktörlüğün devrilmesinde, sadece "simbol" olarak değil, demokratik bir güç olarak da rol oynamıştı. Elbette bu kadar değil, hareketin özünde en temel insanı duygularдан biri bulunuyordu ve bu tartsızlılık, toplum içindeleri ayağa kaldırılmaktan harekete fiziki gücüyle kışanmayacak bir konum sağlıyordu. Nitekim cuntacıların devrilmesinden sonrası demokratik hükümet, "insanlık suçlusu" generalleri, bu "analar hareketinin" zorlamasıyla yargılacak, hesap sorma işini yapmış birliği noktada ise yine bu "anaların" gözünden düşüğün için toplumun gözünden düşmekten de kurtulamayacaktı.

"Analar" bu gücü nereden alıyorlar? Şüphesiz en "sıradan" gibi görünen bir şeyden, katıksız sevgilerrinden alıyorlar. Sevgi, sadece bireysel bir enerjiden ibaret olmadığını, insanın hem kendine hem de başka insanlara bakarken benimsediği bir "açı" olduğunu böhyesine etkili oluyor; işte bundan dolayı insanı yok

etmek isteyenler daima ve en son, onun sevmek yeteneğine saldırmıyorlar.

Didar Sensoy da "icimizden biri" gibi vardı. Sıradanı, "Kardeşini sevmekle işe başlamış" deniyordu. Güzel olan da bu ya... sevgiyle yola çıkmış olmak. Sonra sevgisini Selimiye önünde kar altında beklediği günlerde, saçından tutulup sürüklendiği, coplanıp eziyeti yerde büyütüldü. Sevgi insanın kendinden dışa ailesiymişti; Sensoy kardeşiinden aşık başka siyasi mahkümü da sevdı. Sevmek, çokça sandığının aksine çapı, ağırlığı, rengi, hareketi olan bir somutluktur, yanı yaşamı ve yaşandıkça büyür.

Husumet mi?.. Bu da ne demek? Yani şimdilik asıldılar, işkence gördüler, sakat kaldılar, lağım suyu içirip aç bırakıldılar, zincire vuruldular diye "topluma intikam tohumları" mı ekmiş oldular? Bu ancak kendi mücadelelerini kendinin mücadeleleri olarak anlayıp sürdürmenlerin yorumu olabilir. Halbuki hiç kimse, ölümünün veya cektiği sıkıntıların kendine aitmiş gibi yorumlamaması ve kendi husumetinin sebebi sayılmasına razı olmak istemez. Ne ki, şuna da katılmamak mümkün değil: "Hasadi müthiş olacak" bunun, ama o da "Poi-Potçuluk" anlamında değil, zulmün kaynağının kurutulması anlamında...

İşte, "sıradanın gücü" burada, bize kendi ölümlenyle, ölümnerini aşan şeyle hatırlatmasında yatar. Didar Sensoy'ın ardından tarihi, sınıfları, zulmün biteceği günleri konuşuyoruz. Hani Sacco ile Vanzetti vardılar ve "iki masum çocuklular" ya... onun gibi.

Ölümde değil, ifade ettiği gerçege bakmalı. ■

Güney Kore'de "açmazlar"

Güney Kore'de "demokrasiye geçiş" sürecinin cıveleri yaşanıyor. Ve bu cıveler de, ülkeye "mucizelerin" yükünü çeken işçilerin hakları söz konusu olunca ortaya çıkarıyor.

Bir yanda Güney Kore burjuvazisinin içinde bulunduğu ikilem var. Burjuvazi, askerleri ayakbağı olarak görüyor ve artık kendi iktidarını onlarsız yürütmem istiyor. Örneğin ülkenin en büyük şirketler topluluğu olan Hyundai grubunun başkanı Chung Ju Yung uzun süreler hükümetin kendi işlerine karışmasına sınırlıyor. Yung'a göre hükümet, kontrolü on yıl önce elden bırakmalı ve pazar ekonomisinin kuralları işlemeliydi. Ayrıca askerlerin de

sıyası hayattan çekilme zamanı gelip de geçmişti (Newsweek 31.8.87.)

Ancak, geçen ay dok işçileri, madenciler, taksi şoförleri, elektronik teknisyenlerinden sonra Hyundai'ye bağlı şirketlerden 40 bin işçi de greve gidiyor. Jung ağız değiştirdi. İşçiler yeni kurdukları sendikaları Hyundai'nın tanımmasını istiyorlardı. Ayrıca ücretler artırılmalı, çalışma saatleri düşürülmelidir. Bu ise Güney Kore mucizesini yaratılan Hyundai gibi muazzam şirketlerin tatlı kârlarının azalması, rekabet imkânlarının yok olması demekti. İşte buna izin verilmezdi. Jung, hükümeti işçilerle hadlerini bildirmeye davet etti. Askerlerin siyasetten çekilmesi fikri, işçilerin siyasetteki ağırlı-

ğı artıca unutuluyordu.

Öte yandan Güney Kore'de iktidarı elde bulunduran askeri diktatörlük de açmaz içinde. Bir yanda iktidarin burjuvazı ile ilişkileri söz konusu: Askeri diktatörlük iktidarı ele geçirdiğinden beri, iktidarin sebebi hikmeti olan büyük şirketleri kaybetti. Grev hakkı hemen hemen ortadan kaldırılmış, işsiz sendikaları ve federasyonlar yasaklanmış, sadece işverenin izin verdiği sendikalar yaşamıştı. Yani burjuvaziye dikensiz bir gül bahçesi sulanmıştu.

Ancak, iktidar, muhalefetin dayatması sonucu "demokrasiye geçiş" süreci için bazı tavizler vermek zorunda kalmış, yıl sonunda seçimlerin yapılacağına söz vermiş ve bu seçimlere kendisi de girecekti. Dolayısıyla muhalefetin demokrasi isteklerine cevap vermek zorundaydı. İşçi hakları da demokrasi isteklerinin bir parçasıydı ve ayrıca seçimlerde işçilerin de oyu önemliydi. Şu halde grev hakkı olmadığı halde büyük grevlerle giden ve durdurulamayan işçilerin ücretleri biraz olsun artırılmalı, bazı sendikal haklar verilmeliydi. Nitekim hazırlanan yeni anayasa taslağında işçilere sendikal haklar tanınıyor, bazı toplu sözleşme görüşmelerinde de işverenler taviz vermeleri için hükümete sıkıştırıldı. Ne ki, bunlara paralel olarak, işçilerin çeşitli gösterileri de sert bir şekilde önleniyor. Nitekim, bir gösteride polisin attığı gözyaşı bombası yüzünden ölen 21 yaşındaki işçinin cenaze töreni de bütün polis güçleri sert bir şekilde önlemiştir. İşçi direnişlerini "teşvik ettikleri" söyleyen 74 kişi gözaltına alındı ve bunların işçileri kandıran "sol" unsurlar olduğu hükümete açıklandı.

Güney Kore'de "demokrasiye geçiş" mucizesi, işçilere gelince parlaklığını yitiriyor. ■

ABD ile Fransa bir olup...

Bir süreli çatışmaların yoğunluğu Çad'da anlaşmazlığın görüşmeler yoluyla çözümü için çaba sarf ediliyor. Çad'da bugünkü duruma varan sürec 1894'te Fransa'nın Çad üzerindeki "egemenliği" ni tannyan Fransız-Alman anlaşmasına uzanıyor. Bu anlaşmadan sonra Fransa Çad sınırlarını istediği gibi çizmiş, ne ki 140'tan fazla aşiret ve grubun bulunduğu ülkeye bu sınır çizimi sorulanı çözmeye yetmemiştir. Güneyde Hristiyan ve animistlerin, kuzeyde ise Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Çad. Ocak 1935'te bu kez o sırada Libya'yi boyunduruk altında tutan İtalya ile Fransa arasındaki bir anlaşmaya konu olmuş ve 150 km. genişlikte bir şerit -simdi ihtilaf nedeni olan Aozou Şeridi- Libya'ya verilmişti. Ne ki bu anlaşma onaylanmadan 2. Dünya Savaşı başlıdı ve bu bölge hatalarda Çad ile Libya arasında "İhtilaflı bölge" olarak yer aldı.

Ülkenin bağımsızlığı kavuşmasıyla 11 Ağustos 1960 tarihinde Çad Cumhuriyeti ilan edildi. Ama Fransa bu kez yeni-sömürgeciliklarıyla Çad'ı kışkırvak bağlamıştı. Bu durum 1966 yılında Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FROLINAT) kurulmasını gündeme getirdi. Hükümetin FROLINAT'ı Fransız birlikleri yardım ile bastırma gayreti boş gitti. Cephe geniş bir kitle desteğine sahip oldu.

1979'da pattak veren iç savaşta ise başkent N'Djamena çevresindeki çatışmalarda 10 bin kişi öldü. Afrika Birliği Örgütü'nün (ORU) girişimiyle

Çad'daki onbir askeri-siyasi grubun temsilcisi biraraya gelerek, uzlaşma sağlandı. Nijerya'nın başkenti Lagos'ta imzalanan anlaşma ile Fransız birliklerinin ülkeden geri çekilmesi, demokratik seçimlerin yapılması, demilitarizasyon ve çeşitli grupların yer alacağı bir hükümetin kurulması öngörülmüştür.

Genel seçimlere kadar görev yapmak üzere Kasım 1979'da FROLINAT önderlerinden Goukouni Weddeye başkanlığında Geçici Ulusal Birlik Hükümeti (GUNT) kuruldu. Silahlı kuvvetlerin başında olan Hissene Habré de Savunma Bakanı oldu. 1980'de geçici hükümet Lagos anlaşması gereği grupların silahsızlanması ve Fransız birliklerinin çekilmesi ile ilgili görüşmeleri yürütme kararı almıştı. Savunma Bakanı Habré'nin emrindeki birlikleri gizlice başkent çevresinde yığıncağa başladıkları ortaya çıktı. Bunun üzerine hükümet başkanı Weddeye başkente kendisine bağlı birlikleri getirdi. Fransız birliklerinin ülkeden geri çekilmesi de ertelemiş oldu. Başkente başlayan savaş bugüne kadar süregeldi.

Habré'nin hareketini geçici hükümete isyan olarak gösteren Weddeye sorunun çözümü için Afrika Birliği Örgütü'ne başvurdu, aynı zamanda tüm Fransız birliklerinin geri çekilmesini istedi. Bu birlikler komşu ülkelere çekildiler. Afrika ülkelерinden Nijerya, Zaire ve Senegal'den birlikler Çad'a gönderildi. Ne ki bu birlikler tümüyle etkisiz kaldı (Daha sonra bu birliklerin finansmanına ABD'nin de katılmış olduğu öğrenildi). Bu durumda Weddeye bir başka Afrika Birliği Örgütü olan Libya'dan yardım istedi. Bu sırada Habré, özellikle ABD'den aldığı yardımın etkinliğini artırarak başkanlığı ve ülkenin daha büyük bir bölümünü denetim altına aldı. Fransız birlikleri yeniden Çad'a geldi. Şimdi İbn Ömer yöneti-

minde olan Geçici Hükümet kuvvetleri ise iç soruları yüzünden bir hayli zayıflamış bulunuyor.

Fransa, Harbî kuvvetlerine geçen yıl 162 milyon dolara varan yardım da bulunurken, Fransız savaş uçakları ve birlikleri ülkeye çatışmalara doğrudan katılıyor. Bu arada Çad'daki durumdan özellikle "Libya'ya ders vermek" üzere yararlanmak isteyen ABD'nin de askeri ve mali yardımını artırıldığı gözleniyor. Örneğin bu yıl için Habré'ye yapılacak yardım 5 milyon dolar olarak belirlenmişken, daha simdiden 32 milyon doları aşmış bulunuyor.

Geçtiğimiz günlerde Aozou Şeridi'nde patlak veren ve Habré kuvvetlerinin Libya sınırlarını aşarak, bu ülkeye yönelik saldırılarından ardından Afrika Birliği Örgütü'nün girişimiyle ateşkes sağlanmış bulunuyor. Örgütün dönem başkanı Zambiya Devlet Başkanı Kaunda yaptığı açıklamada Eylül ayı sonunda bir OAU komitesinin soruna kalıcı çözüm yolu bulmak üzere toplanacağını ve Gabon Devlet Başkanı Ömer Bango'nun başkanlık edeceğii komitenin Kaddafi ve Habré'yi davet eteceğini belirtti. Ateşkesin sağlanması ve ihtilaf görüşmeleri yoluyla çözüm bulunması girişimleri, Habré kuvvetlerini Libya'ya karşı askeri saldırının tarihini eden Washington'u heyli rahatsız etmiş benziyor. ■

Çad'daki durumdan özellikle

"Libya'ya ders vermek"
üzere yararlanmak
isteyen ABD'nin,
askeri ve mali yardımını
artırduğu gözleniyor.

TÜRKİYE'NİN KOŞULLARINDA “İSPANYOL” OLMAK

Değerli Dostlar,

Derginizi ilk sayısından itibaren özenle izlemektedim. Görüş Dergisi'ni ortaya çıkararak gereksinimi çok iyi anlıyorum. Bundan ötürü, derginizin belli bir birikim ürünü ve gereksinin karşılığı olduğuna inanıyorum. Bu konuda, önemli bir boşluğu doldurabileceğine de...

Türkiye'de "soyutu somutlaşmak" demokrasi cephesinin hedeflerini belirginleştirmek ve Sol Parti'de hangi ortak program etrafında biraraya gelmebleğini saptamak gibi konuların yoğun trafığında, derginiz aracılığıyla da görüşlerini belirtenler oluyor. Bu konuda farklı düşünenler bile olsa, ortak noktaların belirlenip ön plana çıkarılması ve birliğin bu temelde oluşturulmasına yönelik çabaların meyvesini toplayabileceğimize inanıyorum.

Bu konuda, hep ünlüler yazıp çizdi. Doğal olarak, tanınan insanların görüşleri daha bir ilgiyle izlenir. Ben, ne kahramanım ne de ünlüyüm. Ama, demokrasi savaşımına gönül vermiş bir insanım. Kahraman olmadığım için, geriye yalnızca adsız olduğum kalıyorum. Bu nedenle, "adsız kahraman" da diyemem, kendime. Ama, her yazının altına bir ad koymak gereği için, siz de eğer, bu konuya katkım olabileceğine inanıyoorsanız, gönderdiğim yazıyı "S.BARIŞ" imzasıyla yayinallyabilirsiniz.

Beni, size bu yazıyı göndermeye iten nedenleri, hem yukarıda hem de yazıya egemen olan görüşten çıkarabileceğinizi sanıyorum.

Güzel ve güneşli günlerin, ancak bu uğurda her türlü riske hazır olanların hakkı olduğuna olan inançla ugraşlarınızda başarılar dilerim.

S.BARIŞ

I Çağatay Anadol'un "İspanyol Ol Saydım" ve Sabahattin Kerim'in "Bir de Ben İspanyol Olsaydım" adlı makaleleri, bir sorunu alışla gelmiş anlatımlardan çok farklı bir biçimde irdelemektedir. Okuyucuya, çağrışmalarla somutu kavratma çabası denilebilir. Okuyucuya, Türkiye koşullarında ne tür bir "İspanyol" olmak gerektiği konusunda daha iyi düşünmeye iten, birbirini bütünleyen iki yazı... Özgür olmak isteyen "İspanyolların" nasıl bir yaklaşıma sahip olmaları gerektiği çok açık belirtiliyor, "İspanyol Olsaydım" da. Bunlara, Ahmet Kaçmaz ile yapılan söyleşinin de eklenmesi, şovenizme karşı savaşan kesimleri daha bir yüreklandırdı.

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren kimi "kalemeler"in ve "eğilimler"in şovenizme karşı savaşında azımsanmayacak atıflar gerçekleştirdiklerini hep beraber yaşadık. Bu atıfların herkesi sarmadığını da... Sözün ettiğimiz "eğilimler"in ödünsüz özelliğini, güç koşullara karşın, bugün de sürdürdüğünü, halkınarası güveni artırıcı ve pekiştirici sorumluluğa sahip çıkması, geleceğe olan inancın daha bir gücleneceğinden kuşku duymamamızın gerekliliklerinden biri olarak algılanmalıdır.

II

Toplumsal meşruluğun, hukuki meşruluktan çok daha güçlü olduğu ve güç dengelerinin ışığı altında, gerektiğinde onu yıkıp kendine uyduracak kadar da inatçı olduğunu tarih yazmaktadır. Türkiye'de, "sol" ve "şovenizm" sözcüklerinin -örgütlenmelerinin de yakın tarihliye kadar tabu olduğunu ve fasist İtalya'dan devralınan ceza maddeleriyle de yasaklanmalarına "hukuki meşruluk" saglamaya çalıştığını hep beraber yaşadık. Yaşıyoruz... Ama, bu süreçte, şovenizm dü-

şüncesi kitleleri sardı. Kitleler onu sahiplenme riskine katlanabileceklerini defalarca hatırladılar. Bedelini de ödediler. Hâlâ ödüyorlar. Böylece, sosyalizm toplumsal meşruluk özelliğine kavuştu. Sosyalist düşünceler örgülü olarak boy vermeye ve "hukuki" engelleme karsın, yiğinlara yol göstermeye başladı. Bu süreci geri çevirmeye kimsenin gücü yetmez. Bu gerçeği de yaşıyoruz.

Son dönemlerde, çok önemli bir soruna ilişkin yazıların gazete ve dergi sayfalarında boy vermesi, kimileri tarafından yeni bir olay gibi değerlendirilmeye çalışılıyor. Sanki, daha önce bu konuya kamuoyunda, yüreklice irdeleyebilecek güçler yokmuş gibi. Böyle bir sorun ilk defa duyulup yazılıyormuş gibi...

Çok yakın geçmişe bir göz atmak bile bu sorunun yanıtını vermemizi sağlayabilir. 12 Eylül'e kadar kamuoyunda "açık olarak" tartışılmış meşruluğunu kazanmış böyle bir sorun görmezlikten gelinebilir mi? 12 Eylül öncesini kapsayan dönemde, tüm engeller ve yasaklara karşın, egemen güçlerin iradelerinin dışında, bu sorunun meşruluğu uğruna yürütülen kavga, "hukuki meşruluğun" onu durdurmayı yetmeyeceğini kanıtladı. Bu konudaki devrimci tutumlar kitleleri sardı. Sorun bilyine çıkarıldı. Güç dengesinin olağanları ölçüsünde toplumsal meşruluk yam işleme devam ediyor. Madem ki, bu sorunu 12 Eylül öncesinde yiğinlara tartışılabilirdi, o halde, bugünden sözü edilen "şovenizm" nedir? "Artık bu sorun da Türkiye'de tartışılmaya başlanıyor" diyenlerin, çok yakın geçmişin bilincine sahip olmamaları gerekiyor. Buradaki yenilik, egemen güçlerin, zaten iradeleri dışında tartışılan konuyu istedikleri sınırlar içinde tutmak çabalarından başka bir şey değildir. Yeni Gündem Dergisi'nde, bu konu yazılırken, devlet yetkilileri-

nin "konunun üzerindeki tabunun kalkması gereğine işaret ettikleri" gibi sözlerin varlığı, yukarıdaki saptamanın doğruluğunu güçlendirmektedir.

Tartışma durdurulamayınca onu kontrol altına alıp belli sınırlara hapsetmek, yeni bir yöntem değil elbette. Ama, sorunun toplumsallaşmış özelliğini geliştirmek daha çok hissettiriyor. Tartışma, belli sınırlar içinde hapsedilemez artık. Bu süreci durdurmak olanağsız. Türkiye'de sosyalizm düşüncesi geliştiğince, şovenizme karşı mücadele daha bir ivme kazanıyor. Bu soruna bakış, sosyalizm ilkelerinin işi altında oluşturulduğunda, sosyalist konumlar güçleniyor. Çağatay Anadol'un çizdiği "İspanyollar" daha da cogalıyor ve "bir Bask'lı Ben Bask'lıyım" diyemediği sürece, kendini özgür bir "İspanyol" söyleyanlarının sesi yükseliyor. Bu iki olgu karşılıklı etkileşim içinde gelişiyor.

III

Türkiye'de demokratikleşme sorunu tartışılrken, gündemine "varlığı yadsınan milyonlar"ın haklarını almayan yiğinliler hep eksek kılacaktır. Kendi özgürlüklerine sahip çıkarken, bunu elde etmeye uğraşırken, Türk halkı eğer, yanlarında "varlığı yasaklı" olanların sorunlarını birlikte düşünmemiysa, kendine yapılanlara karşı direnmekte de yerli duyarlığı gösteremez.

Batının "uygar" ülkelerinden biri olan Fransa, Cezayir halkın direnişini kanla bastırmaya çalışır ve Akdeniz'in mavidilleri sömürgeci ordularından kan ve barbarlığa işyan ederken, bir hukuk profesörü, öğrencilerine "Bağımsızlıklarını isteyen Cezayirli'lere işkence eden bir yönetim altında profesörlük cüppesini giymekten utanıyorum..." diyerek atmış ve ders vermemiştir. "Bu davranışın tarih üzerinde tek başına bir bilimci olarak,

Fransa'nın onurunu kurtarmaya yettiği"nın söylemini yazan Türkîeli bir aydın "profesörlerin cüppesinden utanın o Fransız profesörünü anımsadıkça, zaman zaman sizin de "utanın insan aranıyor" diye bağırasınız gelmez mi?" demektedir.

"Aydınlar Dilekçesi" ile "Ekmek ve Hak Dilekçesi" Türkiye'nin demokratikleşmesinin öncüsüne diley getiren önemli bildiriler olarak yanlı uyandırdı. Halk istemelerini her demokratin desteklemesi ve sahiplenmesi gereklidir. Ama bu iki bildirinin, çok önemli bir konuya, demokrasının temel boyutlarından birini unuttugunu kimse tartışmadı. Bu sorunun unutulmuş veya görmezlikten gelişen bağışlanabilir mi?

Bunca yasak irdelenirken, varlığımıza konan yasak görmezlikten gelinebilir mi? Eğer, yasalar ya da diğer adıyla "yasaklar" öne sürülecekse, bunun riskinden söz edilecekse, riske olmayan değişim çabaları görülmüş müdür? diye yanıt verilebilir. Bugün her yasa olduğu gibi, anayasanın kendisi de tartışılmıyor. Bütün uygulamalara karşın, insanlar yürürlükteki "yasaklara" ve korkunun anayasasına karşıym diye bilinmektedir. Bunu diye bilme özgürlüğü, yasalarla güvence altına alınmış değil. Tersine, bu özgürlüğü kullanmanın önune yasalar dikiliyor. Ama, haykırılıyor. Yasak dinlemiyor.

Demek, varlığımıza konan yasağı, riski de gözc alınlarak dur denilebilir. Bu yasağın kalkması gerektiği doğrultusundaki çabaların genel demokratik çabalarla bir bütünlük oluşturduğu yaklaşımına varılabilir. Burada bir açmaz var. Bu aşılmadıkça, bütün parçalarını birleştirmede yaya kalınacaktır, kuşkusuz.

IV

"Sosyalist" ya da "Sol" parti tartışmalarında da bu konuya gerekten önem verilmeyi. Bu konu sosyalist bakış açısı tarafından koşullanmazsa, sosyalist konum güçlendirilebilir mi? Kendi burjuvazisine karşı açık tavır almadan, anti-şovenist ilkenin pratikle bağını kurmak çok güç olacaktır. Kurulacak "Sol" Parti, ileri adımların atılması sağlanacak dialoqları geliştirip, dostluk ve dayanışmaya gerekten önemini vererek gelebilir. Bir de, halklararası güveni zedeleyecektir tutum ve davranışları karşısına alarak... Sosyalistler bu konuda herkesten daha açık olmalıdır.

Gericilik yıllarının bütün ağırlığıyla toplumu yeniden biçimlendirme uğraşının en etkin politika olarak sürdürdüğü dönemlerde, demokrasi savaşının riski gözle alınamıyor. Koşular yumuşama karakterine bürünince, köşeneceğini düşünenlerin sesi de duyuluyor. İnsanca yaşamaya karşı, gerici zorun egemen olduğu koşullarda, "durumu idare etme", belli politikalar haline geliyor. Bu geleneksel aydınların, demokrasi cephesindeki etkisi azaldıkça, demokrasiyi tüm boyutlarıyla yerlesitme bilinci eylemlere damgasını vurabilir. Çağatay Anadol'un "İspanyol olsaydım" da belirttiği özelliklerle donanmış insanların sağında artış sağlanabilir.

Sonuç olarak; nelerin değiştirilmesi gereği çok açık olmalıdır. "Varlığı yasaklılar" sorunu demokrasının temel boyutlarından biri olarak tartışılmah... Sorun bu bağlamda ele alınmalı... Bu açıdan söz konusu edilenlerin en temel haklarını dile getirip savunmak, Türk halkı için kendi özgürlüklerine sahip çıkmakla eş anlamba algılanmalıdır.

Sosyalizme neden saldırıyorlar?

► Son yıllarda Türkiye'de olduğu kadar diğer tüm kapitalist ülkelerde de, genel olarak sola ve özel olarak da bilimsel sosyalist görüşlere karşı yoğun bir ideolojik saldırının geçilmiş olduğunu görüyoruz. Bu saldırı sol kesimdeki bazı kişiler üzerinde olumsuz etkiler de yapabilmektedir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Burjuvazının işçi sınıflının sosyalist hareketine karşı ideolojik savaşın vermesi yeni bir olay değildir. Bu savaşın işçi sınıfı hareketiyle başlamıştır, onun kadar eskidir. Ama son yıllarda bunun yoğunlaştiği ve yalnız ülkemizde değil, fakat diğer kapitalist ülkelerde de çok yönlü bir saldırganlığı kazandığı doğrudur. Bu saldırının içeriği, sosyalizmin ya da aynı şey demek olan işçi sınıfı ideolojisinin çağımızda artık bir gerçekliği yansıtmadığı ve dolayısıyla bir geçerliği olmadığı biçiminde özlenebilir. Bu yolla burjuvazi, bir taraftan kendi yandaşları arasında gittikçe sarsılmakta olan güven duygusunu tazelemek, diğer taraftan da işçi sınıfı saflarında ideolojik bir bozgun yaratmak amaçları gütmektedir.

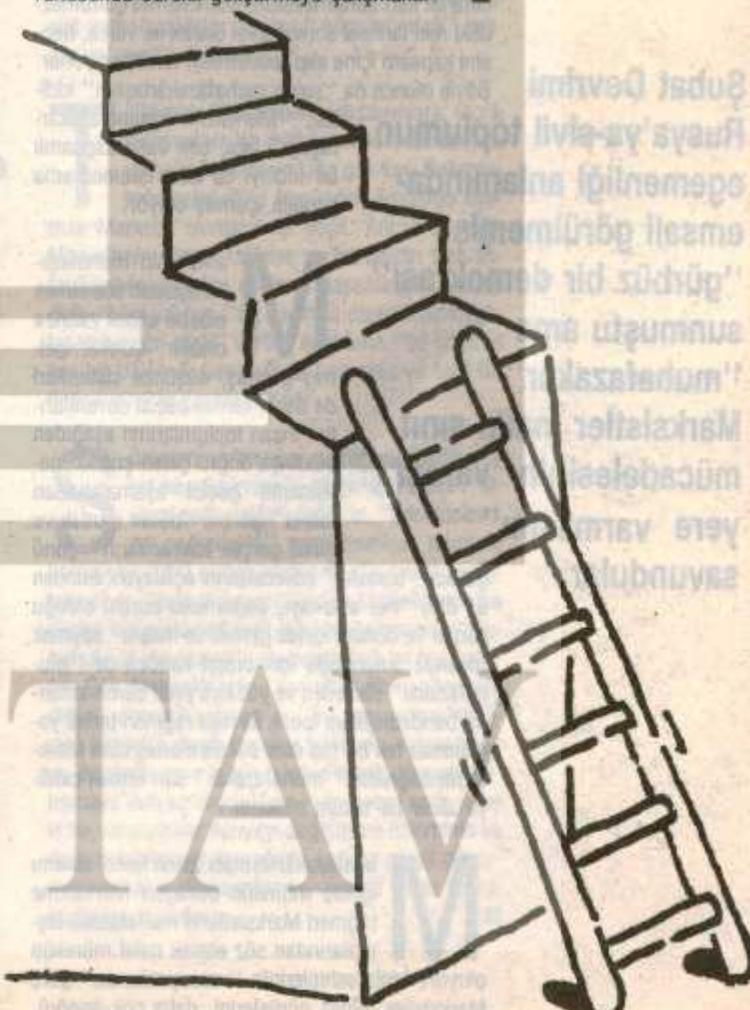
Burjuvazinin bu gereksinimi duymasının ve ideolojik savaşının yoğunlaştırmasının sanırmı başlıca iki nedeni vardır. Nedenlerden biri, kapitalist dünyada 1960'ların sonlarından başlayıp çeşitli biçimler alarak (önce para bunalımı, sonra enflasyon, işsizlik) hâlâ devam eden ekonomik bunalımdır. Kapitalist iktisatçı ve siyasetçilerin etkin bir kesimi, bu bunalımdan işçi ve emekçilere verilmiş olan hakların (onlarca tavizlerin) fazla oluşunu sorumlu tutmuşlar ve bu görüş doğrultusunda, tek çıkış yolunun kapitalizmin en yalan biçimle uygulanması olduğu sonucuna varmışlardır. IMF ve Dünya Bankası bu görüşün temsilcileri ve uygulayıcılarıdır. Nitelim bunların 1970'lerden beri tüm üyelerini -azgâşmışşler kadar gelişmiş olanlarını da- ekonomik ve sosyal yaşamı salt piyasa mekanizmasının işleyişine terkedecik politikalar izlemeye özendirtilerini ya da zorladıklarını görüyoruz. Bize 24 Ocak Kararları bunun bir parçasıdır.

Ekonominin sosyal yaşamın salt piyasa ekonomisi kurallarına göre düzenlenmesi, elbette ki, işçi haklarıyla ya da devletin sosyal amaçları bazı hizmetler için harcamalar yapmasıyla başlaşamaz. Bunalımdan kurtulmak ve piyasa güçlerine tam bir özgürlük ve işlerlik kazanılabilmek için bunların bir tarafa itilmeleri zorunludur. Bunu yapabilmek için ise, bunların fikir temelini oluşturan işçi sınıfının sosyalist ideolojisile kesin bir hesaplaşmaya girişmek gereklidir. Bu yapıldığı zaman hem ekonomik bunalımın sarsılmış olduğu kapitalist-burjuvazide ideolojisi yeni bir güç kazanacak, hem de bu iş halka ideolojik değil fakat (sözde) nesnel temellere dayanırmış gibi sunulmuş olacaktır. Nitelim örneğin ülkemizde, birçok kimse -ki bunların bir kısmı soi aydınlar arasındandır- bugün izlenen ekonomik ve sosyal politikaların emekçi sınıfı ve katmanlar zararına olan sonuçlarını nesnel bir sorumluk olarak değerlendirip kabul edenlerini görüyoruz.

Burjuvazının sola karşı ideolojik savaşının yoğunlaştırmasının diğer nedeni, tüm dünyada barışın (yöresel savaşları konu dışı tutuyorum), ülkeler içinde de demokrasının giderek yerleşmekte ve

gelismekte olmasıdır. Ayrıca, geçmiş deneylerin, kapitalizmin salt zorbalka halk kitlelerine kabul ettirilemeyeceğinin öğrenilmiş olmasına da değilim. Aşağıda, ne uluslararası ne de ulusal düzeyde zor kullanılması söz konusu olmayınca, sistemler ya da aynı şey demek olan sınıfal çıkarlar arasındaki rekabetin sonucunun belirlenmesinde ideolojik (fikir) savaşımı ağırlık kazanır. Çünkü sonucu halk oyu belirleyeceğini, her iki taraf da görüşlerini (ideolojilerini) kitlelere duyurmak ve benimsetmek için var güçleriyle çalışacaklardır. Örneğin ülkemizde, demokrasının askiya alınıp solun ağır bir biçimde ezildiği 12 Eylül askeri yönetiminden sonra yavaş yavaş demokrasiye dönündüğünü ve bununla birlikte sola karşı ideolojik saldırının (Tük-Islam sentezî de bunun bir biçimdir) yoğunlaştığını görüyoruz.

Bu durumda sosyalistlerin de sosyal demokratiyi yapacakları şey, görüşlerinin gücünü ve geçerliğini yakında iktidar olup olamama olasılığıyla ölçmeksizsin, ona daha sıkı sarılmak ve kendi doğrultusunda sürekli geliştirmeye çalışmaktadır. ■

Ömer B. Canatan

“Muhafazakâr Marksistler” ve Marksist muhafaza...

Marksist soldan istenen ve beklenen şey “esnek olma” pahasına temel tezlerinden ve ulaştığı kesin bilgiden bir kaleme vazgeçmesi, dünyayı değiştirmeye iddiasını ve bu dünyanın değiştirilebilir olduğu inancını terketmesidir.

Sol’ın bütün dünyada “giderek muhafazakârlaşmakta olduğunu” ileri süren görüşlere şimdî Türkiye’de eskiye oranla daha sık rastlanıyor. “Sol” kavramı, daha çok kapitalizmin alternatif olarak kulanıldığına göre de, “muhafazakârlaşlığı” söyleyen soldan, Marksist parti ve haretçiler anınamak yanlış olmaz. Savlar Türkiye kaynakları herhangi bir bilimsel çalışmaya dayandırılmaktan çok, Batı da küçükburjuva radikal haretçilerin ve aranış içindeki yiğinlarının önüne bizzat burjuva ideologları tarafından konulan “orijinal” görüşlerin tercumesi olarak ortaya atılıyorlar.

Bu türden görüşleri isabetle tartışmak ve bir sonuç alabilmek, büyük oranda, ilişkin bulundukları somut durumu bilmekle mümkün olurdu. Savlar bir somut duruma bağlı olarak ileri sürülmeksızın, Marksizmin günümüzdeki reel tarihsel somutlanması olarak ne varsa, hepini kapsam içine alıp reddetmemi tercih ediyorlar. Böyle olunca da “solun muhafazakârlaşlığı” iddiası, “Marksizmin muhafazakârlaşlığı” gibi, çok daha kapsamlı bir iddiayı da ister istemez ama zimnen içermiştir.

Marksizmin muhafazakârlığından söz etmek elbette ancak zimnen olabilir. Çünkü, geçmiş, düşünce sistemleri de dahil, tarihin bütün durumlarını “insan toplumlarının aşından yukarı doğru giden sonsuz gelişiminin geçici aşamalarından ibaret” gören; “bütün mutlak ve nihai gerçek kavamların” günde-

gelince “bertaraf” edileceklerini açıklayan; bundan da öte, “her aşamayı, doğumunu borçlu olduğu şartlar ve dönem içinde gerekli ve meşru” saymak zorunda bulunduğu için bizzat kendini de “muhafazakâr” ilan eden ve yüz kırk yıldır süren amansız bir ideolojik ve teorik savaşa rağmen temel yapısından tek bir taş dahi sökülememiş olan Marksizmi doğrudan “muhafazakâr” ilan etmek ciddiye alınır bir tutum olmazdı.

Muhafazakârlaşması zaten kendi anlamı içinde mümkün olmayan Marksizme rağmen Marksistlerin muhafazakârlaşmalarından söz etmek nasıl mümkün oluyor? İddia sahiplerinin “varsayımlarına” göre Marksistler dünya görüşlerini, daha çok öngörü,

varsayımlarını ve ıhtimaller alanları olan “teori” olarak de-ği de, yanlış kabul etmeyecek ve sadece değişmezlikler ileri süren “öğretisi” olarak benimsedikler için, gerçegin düşündüklerinden başka türlü gelişmesi halinde, yani yanlışları durumunda, yanlışlıklarını inatla kabul etmeyip, böylece günümüz dünyasının temel süreçlerini ve eğilimlerini kavramakta yetersiz kalarak ve bundan dolayı da olayları ve olguların arkadan izleyip, Buna karşılık önerdikleri de şu: “Sol, bir bütün olarak ‘öğretisi’ sini yeniden gözden geçirip ve değişen dünyayı kavramasını sağlayacak ‘teori’ sini kumak durumundadır.”

Işte burada ucundan tutabileceğimiz bir “ipucu” var gibi gözüküyor; “değişen dünyayı kavramak”. Zaten, gerek Batı’da ve gerekse Türkiye’de Marksistlerin kavramaktan uzak kaldıkları şeyin “kapitalizmdeki hayatı” olduğu, üç aşağı beş yukarı aynı dile ifade ediliyor. “Emperyalizmin ‘can çekişmekte olan kapitalizm ölçü’ tezi” deniyor, kesin bir bilgi olarak benimsendiği için, aradan geçen yetmiş yıldır rağmen kapitalizmin neden hâlâ olmadığını açıklamak güçleşiyor. “Çünkü bu kadar uzun süre, böyle keyifli bir eda ile can çekisen bir organizma pek fazla görülmemiştir.” (M. Belge, Y. Gündem, 2-8 Ağustos 1987)

Bu, Marksistlerin bir çağrı anlamakta, kapitalizmin bu çağdaş özünü kavramakta yetersiz kaldıklarını ieri sürmekle eşdeğer bir iddiadir. O halde günümüzün Marksistleri de “kapitalizmin keyfinden” ve bu keyfin temelinde yatan dünya gerçeğinden bilaber, “yıkacağız!” diye yeldeğirmenlerine saldırmaktadırlar.

Görüüyor ki, oldukça ağır ve haksız bir iddiadır bu; Marksist soldan ve genel olarak “somut Marksizmden” istenen ve beklenen şey “esnek olma” pahasına temel tezlerinden ve ulaştığı kesin bilgiden bir kaleme vazgeçmesi, dünyayı değiştirmeye iddiasını ve bu dünyanın değiştirilebilir olduğu inancını terketmesidir. Öyle ya, can çekliğini ve bleceğini ilan ettiği kapitalist dünya yaşamını buncu yıldan sonra hâlâ keyifle sürdürmüyor mu?

Tam da bu noktada Marksist solun, bütün dünyada ve özellikle de Türkiye’de muhafazakâr olması gerekiyor. Temel tarih kavrayışından, dialektik yönteminden, devlet teorisinden, reel somutlanmasılarından, kapitalizme cepheden saldırmaya alışkanlığından ve sınıf mücadeleşinin yolaçtığı bütün sonuçları kabullen-

mekten soyutlanmış bir Marksizm (!) olamaz ve böyle bir Marksizm dünyayı değiştiremez.

Marksistlerin muhafazakâr olmak, üstünde titremek zorunda oldukları o kadar çok koru var ki. Paris Komünü dahı Marksizme göre zamansızdı, ama Marksistler Komün’ü sonuna kadar savundular. Şubat Devrimi Rusya’ya -sivil toplumun egemenliği anlamında- o güne kadar emsali görürmemiş “gurbüz bir demokrasi” sunmuştu ama “muhafazakâr Marksistler” inatla ve tecrit olma pahasına, sınıf mücadeleşinin “varacağı yere varmasına” savundular. İşte bu “muhafazakâr Marksist” hareket, koca Hegel’in bile felsefede aşamadığı kapitalist dünyayı aşarak yeni bir çağ açtı. Bu mücadeleler içinde edinilmiş deney, değer ve somut kazanımlar Marksistler elbette muhafaza edeceklerdir çünkü, bunlar hem gerçekleşmiş olmaları anlamında birer varsayımdır, kesinliği tartışılmaz bilgilidir, hem de Marksistler ancak bu değerleri muhafaza ederek daha ileri hedeflere yürüyebilirler.

Marksistlerin çağımızı ve günümüzün temel süreçlerini anlamakta, kapitalizmin bu çağdaş temel karakteri olan emperyalizmi kavramakta geri kaldırdı, eğer bizim bilemediğimiz küçük bir ayrıntının keşfedilip çağ yerine konması değilse, mütevazi olmayan bir iddiadir. Dünyamız ve insanlık, birinci büyük felaketini “esnek Marksistlerin” kursu tartışmalarından vakt bulup bir türülü tanımadıkları, muhafazakâr Marksistlerin ise çok önceden özünü kavrayıp duyurdukları emperyalizm yüzünden yaşadı. İkincisi de öyle olmadı mı? Şimdi bir üçüncüsü -ve her halde sonucusu- demoklesin kılıcı gibi yukarıda sallanırken insanların önünde “somut Marksizmin” işaret ettiği yoldan başka bir yol bulunuyor mu? Dünyayı böyle bir bütünlük içinde ve yalnızlık biçimde kavrayan “somut Marksizmin”, onu ayrıntılı süreçler içinde gözden kaybettiği hiç doğru olamaz. Belki tek tek ve belli durumlar için Marksist parti ve haretçilerin “gerçegin ucunu” elden kaçırdıkları, derindeki gelişmeleri zamanında fark edip atak davranışları oluyor ve olmaktadır. Ama yine bu partiler “somut Marksizmin” evrensel bütünlüğü içinde ve yeni teoriler kurarak değil, varolan teorilerinin sunduğu dinamiklere başvurarak sorunlarını çözmeye başarabiliyorlar.

Sol’un ve Marksist solun en çok muhafazakâr olması gereken ülkelere biri de Türkiye’dir. Köklü bir sınıf mücadeleşesi tecrübesinden ve parlak başarılarından henüz

uzak bulunan Türkiyeli Marksistler, evrensel Marksist değerleri Ülkelerinde yerleştirdi ve yarmak için çok yoğun bir mücadele vermek durumundadır. Marksist değerler sadece rejimden gelen fiziki basıya karşı değil, sağlam-sollu gelen ideolojik saldırılarla karşıda muhafaza edilmelidirler.

işin gerçeği ve doğrusu, Marksistlerin ve genel olarak solun muhafazakârlaştığı "varsayımları", kanıtlamalar için iddia sahiplerine bırakmak ama onların "kapitalizmin nasıl olup da hâlâ keyfle yaşadığını" sorusunu neden sorduklarını anlamaya çalışmaktadır. Kapitalizmin can çektiğini söyleyen ama "kendiliğinden yıkılmayaçağını" da ekleyen Marksistlerdir. Kapitalizmin kendini geliştirmeye devam ettiğini doğrudur çünkü "kendini geliştirmeden yaşayamayacağı" ta başından beri Marksistler tarafından söylemektedir. Ama Hegel'den sonra "gerçek olan her şeyin aklı

sayıldığı" dönemde bitmiştir. Tarihin demesi şudur ki: "bir şeyin bana göre can çekmesi başkadır, senin onu yıkıp yerine yenisini kurup kuramadığın başkadır..." Marksistler de tam bunu söylemektedirler işte!

Son muhafazakârlaştığı iddiasının Marksist bir konumdan, yanı kendini Marksist gören birinden geldiğini düşünelim. Hem Marksizmi kabul edecek, hem de kapitalizmin kendini ebedileştirmesinden korkacaksınız; korkunuzun sebeplerini bilimsel teknolojik devrimin sonuçları arasında bulacaksınız. Sırf bu gelişmeye bakarak Marksistlerin bugüne kadar söylediklerini tümde değiştirmeye çağıracaksınız. Çağrımak bir yana, çağrınızın özünü kapitalizmi "kapitalist yoldan", yanı onda -sivil toplum, demokrasi vb. gibi varoluşunu varsayıdığınız dinamikler yolundan değiştirmenin mümkün olduğu düşüncesi oluştur-

cak. Bambaşka bir uygarlığın şafak karanlığı yaşanırken siz dünyayı soyut bir demokrasi kavramı etrafında dönüp dolanışan süreçlerden ibaret göreciksiz ve gerçekten de her şeyin "somut bir demokrasi sorunu olarak dündümlendiği" bir ülkede demokrasiyi mutlaklaştmaya çalışacaksınız. Bize göre Marksist bir yaklaşım olup olmadığını tartışması ve "baştan aşağıya gözden geçirilmesi" gereken işte bu konumdur.

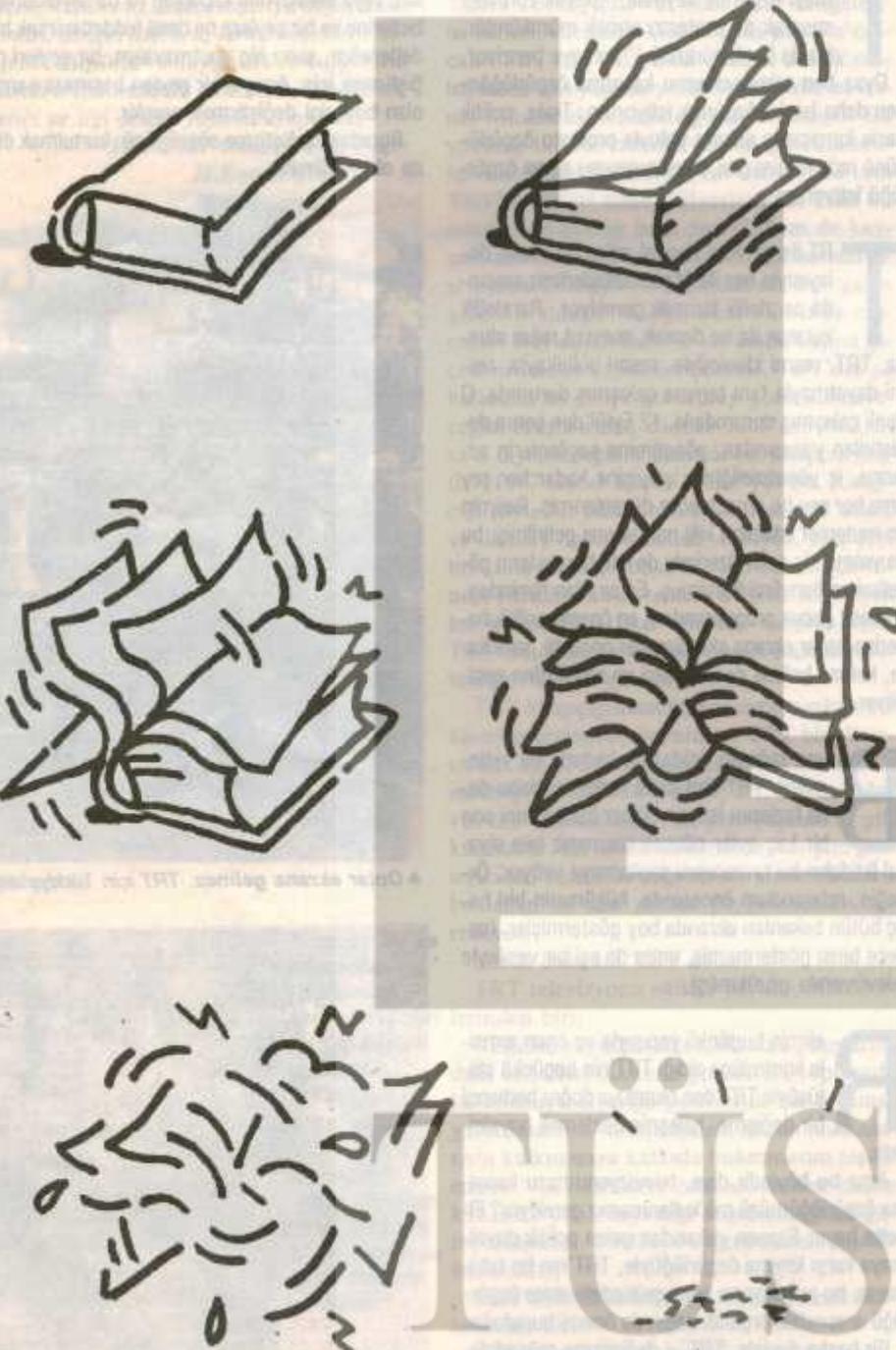
Dünyayı değiştirmek gibi mutlak bir düşünüceyi, demokrasi, üstelik somut olmayan bir demokrasi tartışması içinde gözden kaçırılmaya çalışmanın insanı çeken bir zihni var mıdır? Bize göre bu yaklaşım, Marksizmin ne olup ne olmadığını daha anlamaya fırsat bulmadan, bir vuruşa tarihin düğümünü çözegen sananların, bunun düş olduğunu gördükten sonra başlangıçtaki hâliklik noktasının gerisine düşenlere yeni ve ilginç gözükmesi doğal olduğu gibi Türkiye'de 12 Eylül'den sonra daha bir yüksek sesle duyulabilmesi de bundandır.

**Dünyamız
ve insanlık, birinci
büyük felaketini "esnek
Marksistlerin" bir türlü
tanıymadıkları,
"muhafazakâr"
Marksistlerin ise özünü
kavrayıp duyurdukları
emperyalizm yüzünden
yaşadı.**

Cazibesi şuradadir ki, "sınıfların varlığını kabul etmek" dünyanın ve toplumun kavranmasında kolaylık sağlıyor, ama "sınıflar mücadelesini kabullenmek" bu mücadelenin götüreceği bütün sonuçları kabullenmek anlamına geliyor; ve sınıf mücadelesi, bir "varsayımlı" değil, bilimsel olarak öngörülmüş ve pratik olarak da kantlanmış ve aksi henüz isbat edilemediği için de kesin bilgi olarak kapitalizm sonrasında, ama insanlığın kesin kurtuluşundan önceki dönenin denk düşen "sirat köprüsüne" götürüyor. İşte "muhafazakâr Marksizm" ya da Marksist muhafazakârlar bu "sirat köprüsünden" geçmeye "evet" diyorlar.

Türkiye'de Marksistlerin varsayımlara, teorik tartışmalara hiç mi ihtiyac yok? Elbette var ve belki herkesten daha çok var. Gelişmelerin geleceğine bugünden ambargo koymak Marksist olanların işi değil. Ancak bu dahi Marksizmin somut tarihine ve bu tarihin bize aktardığı bilgiye sahip çıkılarak başabilir. Mutlak doğru bilgi yoktur; "bir sarmala durmaksızın yaklaşan bir egn çizgi" vardır, evet ama "bu çizginin her bir bölümü, her parçası bağımsız ve tam bir doğru çizgiye çevrilebilir" dir.

Sözgelimi sorun eğer, sözünü ettigimiz "sirat köprüsünden", olacagini üzere "sivil toplum-sal coğunlukta" değil de, "ezici toplum-sal coğunlukta" geçebilmekse, muhtelif varsayımlarımız olmalı ve teorik ufkumuzu genişletmeliyiz. Türkiye'de ve dünyada Marksistlerin bu türden tartışmalara kapalı olmadan anlamında "muhafazakâr olduklarını" söylemek tam bir haksızlıktır. Gök Mekanlığı'nde "tanrıdan niçin sözetmedigini" soran Napolion'a, "bu varsayıma ihtiyacım olmadığı" diyen Laplace haklıydı. Varsayımlara, öngörlere ve bütün bunları teorik düzeyde tartışmaya ihtiyaç duyduklarını söyleyen, ama yeteri bu varsayımlar dünyayı değiştirmeye özlemının ve değiştirilebileceği gerçeğinin üstüne gölge düşürmenler diye ekleyen Marksistler de en az Laplace kadar haklıdır.

Süreyya Örgen

Televizyonu kapama özgürlüğü

TRT'nin bana empoze ettiğini seyretmemeyi özgürlük saymak, "politik zorbalığı susarak da protesto etmek mümkündür, bu da bir özgürlüktür" demeye benziyor.

Bu sayımızda Aym Konusu'nu TRT televizyonuna ayırmak, TV'nin yeni yayın dönemi girmesini ve TRT Genel Müdürü konusunda çeşitli haberlerin, tartışmaların başında yer olmasını göz önünde tuttuk.

Aslına bakarsanız, TRT ve onun televizyonu, ayın da, yılın da, yıllann da sorunu; ülkemizin bir hayli yoğun, bir hayli giriştisiz sosyal, siyasal, kültürel sorunlarının kopmaz bir parçası; zira TV on milyonlarca insanın gündelik yaşamının vazgeçilmez bir parçası, milyonlarca ailenin, bugünden yarına, yarından öbür güne, bu yıldan gelecek yıla, daha sonra yıla, daha da sonrası yıla yaşam boyu sürecek değişimeyen eskimeyen, güncelçi hiç yitmeyecek en müsterek konusu. Dizilerde, filmlerde, eğlence saatleriyle, çocukların diline yarası, reklam tekerlemeleriyle, haberleriyle haberprogramlarıyla, siyasi nutuklarıyla, bilimum yüksek ricaları, askeri ve mülki erkânın, sair muhterem zevatın arz-ı endamıyla...

Daha da, bilmem kaçınıcılıkla sancak teslim töreniyle, ya da Başbakanın icraattının içiyle, geziye çıktığu yurdun dışıyla, sporuya, kadın programıyla tüm yayınlar evimizin içine hücum ediyorlar, oturma odamızı zaptediyorlar ve bizi teslim alarak kendilerini cebren ve hile ile seyrettiriyorlar.

Efendim, beğenmiyorsanız, kapatın, seyretmeyin" diyebilirsiniz. Evet, kuşkusuz o da bir çözüm! Öyle ya, birilerinin, kendi adına, -daha doğrusu, temsil ettiğleri adına- program düzenleyip "al ben sana bunu seçtim" diye onu bana dayatmasına boyun eğmemenin bir yolu da, onun karşıma koymakla reddedip, televizyonun düşmesini kapatmak. Çok şükür bu kadarcık olsun özgürlüğümüz var. Ama özgürlüğün böylesi, tam

da bugünkü siyasal rejimin bizlere lâyk gördüğü ve sınırlarını kendisinin çizdiği özgürlüğe tipatip uygun değil mi?

TRT'nin bana empoze ettiğini seyretmemeyi özgürlük saymak, "politik zorbalığı susarak da protesto etmek mümkündür, bu da bir özgürlüktür" demeye benziyor. Oysa ben televizyonumu kapatma özgürlüğünden daha başka özgürlük istiyorum. Tipki, politik baskı karşısında susma yoluyla protesto özgürlüğünü reddettiğim gibi, televizyonumu açma özgürlüğü istiyorum.

TRT ile mevcut siyasal rejim arasında, doyayıyla her iki özgürlüklerimiz arasında paralellik kurmak gerekiyor. Paralellik kurmak da ne demek, mevcut rejim altında, TRT, resmi ideolojiyle, resmi politikayla, resmi dayatmayı tam tâmina çakışmış durumda. O denli çakışmış durumda ki, 12 Eylül'den sonra değiştirilen yasasından, yönetimine seçilenlerin adlarına, iç yönetmeliğine, işleyişine kadar her şey ama her şey bu amaca göre düzenlenmiş. Rejimin en mutemec adamları kilit noktalarına getirilmiş, bu da yetmemiş onlar üzerinde de istihbaratçıların gözetimi ve denetimi kurulmuş. En sıradan filminden, en basit çocuk programından, en önemli politik haberine kadar ekrana aktaran her görüntü, kare kare, kelime kelime denetimden ve sansürden geçiriliyor.

Buna rağmen iktidar bu kadarla da yetinemiyor. TRT'den daha fazlasını, daha da fazlasını istiyor. Haber bültenlerini son bir kaç aydır düzenli izlemeniz bile siyasal iktidarın bu tırmanışını saptamaya yetiyor. Örneğin, referandum öncesi, hükümetin birinci bütün bakanları ekranada boy göstermişler, (sadece birisi göstermemiştir, onun da eşi bir vesileyle televizyonda gözükmiş).

Rejimin bugünkü yapısıyla ve onun simsiği kontrolüne aldığı TRT'nin bugünkü stüsüsüyle TRT'den olumluğa doğru herhangi bir değişme, iyileşme beklemek hayalciiktir.

Ama bu böyledir diye, televizyonumuza kapatma özgürlüğümüzü mü kullanmamız gerekiyor? Elbette hayır. Esasen yukarıdan gelen politik dayatmaya karşı koyma özgürlüğüyle, TRT'nin bu tutumuna, bu politikasına karşı mücadele etme özgürlüğü arasındaki organik bağın da önemi buradadır.

Bir başka deyişle, TRT'yi değiştirme mücadelesi, her şeyden önce onun statüsünü ve yönetimini değiştirme mücadelesiyse, bu ancak mevcut siyasal iktidarı değiştirmeyle mümkün olur.

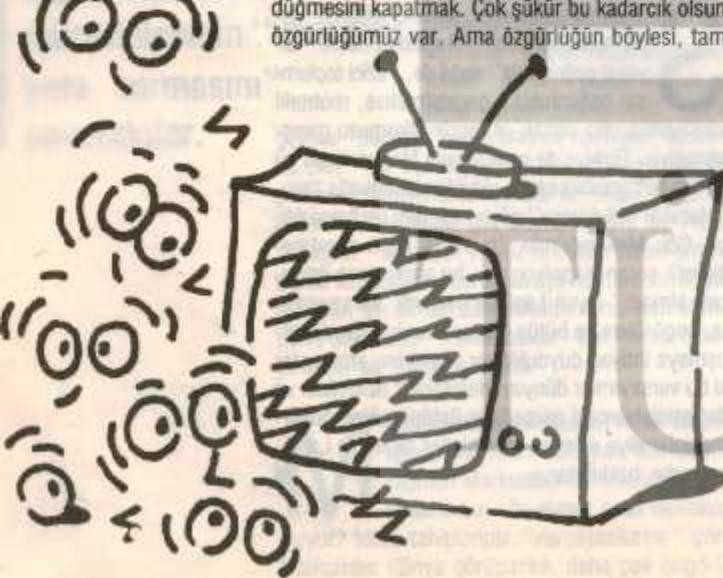
Bu gerçekleştiği anda, yani demokratikleşmenin başladığı noktada, TRT de değişimeye ve demokratikleşmeye başlayacaktır.

Televizyonumuzu ister kapayalım, ister seyredelim, veya televizyonu kaparken ya da seyreden, birilerine ve bir şelyere ne denli hiddetlenirsek hiddetlenelim, şunu hiç unutmayalım, bir şeyleri değiştirmek için, önce o bir şeyleri başımıza sarmış olan birilerini değiştirmek gerekir.

Buradaki değiştirme sözcüğünü, kurtulmak diye de okuyabilirsiniz. ■

▲ Onlar ekrana gelmez. TRT için Türkiye'deki grev

"TRT 1987 YAYIN PLANI": AHİR ZAMAN PEYGAMBERİ

TRT'nin "amaç ve ilkeleri"nden ortaya açıkça çıkan bir kavram var: TRT bir "kurtarıcı"dır.

TRT her şeydir. Bir ahlâk düzelticidir, bir yön göstericidir.

"AMAÇ
a. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve vatandaşları ile ilgili olarak dünya, hatta yurt içinde ayırmak istenen yanlış bilgi ve kanaatleri düzeltcektir, kendimizi sadece dışarıya değil, daha önemlisi, zengin kültürü, tarihi değerleri, hizmet şekli, düşüncesi ve duyguları ve hoşgörüsünü kendi insanımıza da tanıtacak, inandırıcı, öğretici ve ilgi çekici yayınlar yapmak."

TRT 1987 Genel Yayın Planı
II. Kısım/sf.19

değeri yoktur.

► **Rocky Ter ve Rambolar.**

Ve bilumum

Amerikan dizileri

ekrenin başlıca konuğudur.

TRT'nin bu dizileri ve filmleri birbirini ardına yayılmasına

"yayın planı"nın hangi amacına uygun olduğu da

ayrıca tartışma konusudur.

Iktidarı elinde tutan partinin başkanıyla, TRT Kurumu'nun en yüksek makamındaki kişi arasında son aylardaki "çelişkiler" artalibeti, ortaya çıktı ki, Tunca Toskay bile var olan çıkar dengelerine hizmet edememektedir. Peki şimdi n'olacak? TRT'nin kolaylıkla düzene destek edilebilmesi için yapılan yasal değişikliklerle, Genel Müdürlük makamı güçlendirilmiştir. Bu yüzden, iktidar canının çektiği genel müdürlü o koltuğa oturtabildi mi - neredeyse tüm TRT'nin işleri eline geçiveriyordu. Yine bu yüzden de koltuk hem önemli hem de kaygan oluvermişti. Şimdi kaydırılmak istenen kişi Tunca Toskay. TRT içinden sesler, "gelen gideni aratacak" kayısında. Ya biz ne olacağız? Büylesine etkin bir kurumun başına geçenlerin neler yapabileceklerini, TRT'nin şu halinden de geriye götürülüp götürülemeyeceğini araştırırken, elimize TRT'nin Anayasası'sı diyeboleceğimiz önmede bir kitapçı geçti. "1987 Genel Yayın Planı"ydı bu. Kitaplığı söyle bir okuyunca bu kurumun "amaç ve ilkeleri" gözler önüne seriliyor. Her şeyi bir yana bırakıp, nasıl bir kurum oluşturmak istendiğinin en temel verilerini sergileyen bu kitapçıkta bazı alıntılar vermek bile, TRT'nin Türkiye insanına neler hazırlayabileceğini açıkça gösteriyor.

TRT kitapçığından açıkça ortaya çıkan bir kavram yerlesiyor beyninize: TRT bir "kurtarıcı"dır. TRT her şeydir. TRT hükümet, meclis, tüm devlet kuruluşları, bakanlıklar vb.'nin yapamadığı her şeyi yapmakla yükümlüdür. Bir ahlâk düzelticidir, bir yön göstericidir, insanları doğru yola yönlendirmesi beklenen bir ahır zaman peygamberidir ne redeyse.

Simdi bakalım TRT nedir?

TRT televizyonu eğitim yaylarının ilkelerinden biri:

"Eğitim yayınlarında kalkınma planlarınınındaki hedefleri dikkatle gözetmek, toplumda kalkınmaya elverişli psikolojik bir ortamın yaratılması ve vatandaşların bütün imkânlarıyla kalkınmaya katkıda bulunmasını teşvik etmek" (Kalkınmayı özel sektörden başka kimseyin yapamayacağı düşünüldüğünde göre, reklamlar, bu ilkeye uygun olarak desteklenmelidir)

TRT Televizyon Kultur Yaylarının ilkelerinden biri:

"Bütün din yayınlarında İslamiyet ve Türk-Islâm ahlâkını gerçek kaynaklarından yararlanarak açıklamak, İslâm dininin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardaki gelişmelere en-

gelmediği, aksine, her alandaki gelişmeyi desteklediğini belgelere dayanılarak vurgulamak." (Yazılı ve görsel belgeleri bekliyoruz.)

Kültür yaylarında "Yapılacak İşler" maddesinden bir alıntı:

"Programlarda Türkler'in İslâm dininin yayılması ve İslâm inanışının kökleşmesi için gösterdiği başarılar anlatılacaktır."

TRT Yayın ilkelerinden biri (Ilke: 22):

"Anayasâ'nın din ve içerdan hürriyeti anlayışına uygun olarak, millî bütünlük için şart olan laik dünya görüşü, İslâm dininin akıl ve inanç uyuşumu, hak, sevgi ve hoşgörü esasları ve İslâmiyetin millî yapımızdaki birleştirici özünü açıklayıcı, insanın yapıçı gücünü engelleyen kadercilik anlayışının İslâmiyetle bağdaşmadığı gerçekini vurgulayıci, insan şahsiyetinin hangi özel şartlar içinde bulunursa bulunsun, saygıya değer bir varlık olduğunu gerçekini benimsetici yayınlar yapılacaktır."

Başka bir yayın ilkesi (Ilke: 25):

"...mezhep ve dini inanç farklılıklarının istismarını, dini bölücülüğü önleyecek... yurt dışına giden işçilerin tasarruflarının ülkenin ve yörenin ihtiyaç duyduğu alanlardaki ortak yatırımlara yönlendirilmesini sağlayacak... programlar hazırlayacaktır." (Her iki amaç da aynı cümle ve aynı maddede içinde yer almaktadır...)

TRT Televizyon Kultur Yaylarının hedeflerinden bazları:

"...İslâmiyetin birleştirici ve insanların arasında kardeşliği geliştirici özelliği göz önünde tutularak, insanların ve millî birliğin gereği olan kardeşlik duygularının güçlendirilmesine,

h. İslâm dininin hayatı, vatana ve millete bağlayıcı, başarıya, yaratıcılığa, iyiliğe, yapıcılığa gotürtücü ve mutluluğa yönelik bir de-

gerler sistemi olduğu anlayışının benimsetilmesine.

i. Anayasa'da belirlenen din ve içdan hürriyeti doğrultusunda laik dünya görüşünün benimsetilmesine...

n. Türk sanat ve edebiyatının İslâm sanatı ve edebiyatı içindeki yerinin ve rolünün belirtilmesine,

"yardımcı olmak ve katkıda bulunmaktır." Kültür yayınları ilkelerinden biri daha:

"Türk Silahlı Kuvvetleri'nin işlendiği çeşitli radyo ve televizyon programlarında, Türk komutanının ve askerinin savaşta ve barışta yurt savunması için gösterdiği kahramanlıklar, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki gelişmeleri ve Silahlı Kuvvetler'in toplumumuzun gelişme ve ilerlemesine yaptığı katkıları işlemek" ("Askeri kültür" maddesi olmamıştır.)

Şimdi gelelim "drama yayınları" denen, bizlerin ise genelde "dizi" olarak izlediğimiz yayınların seçilebilirlik ölçütlerinden birine:

"Televizyonda yayınlanmak üzere konulu filmlerin seçiminde, üç örneklerden ve dene me akımlarından kaçınılacak -(bu ne demekti?)- eğitim ve kültür farklılıklar yüzünden yadırgamalara yol açmayacak, vatandaşların sanat zevkinin gelişmesine yardımcı olacak, verdiği genel mesaj ile kötü etki yaratmayaçak, inançları zedelemeyecek, yaşama sevincini köreltici olmayacak, eğlendirdiği oran-

da nitelik kazandırıcı özelliğe sahip, yerli ve yabancı eserleri tercih etmek." (Bu ölçütlerin bir denetiminin önüne konduğunda, şimdiki programların bile çıkışına şaşrmamak elde mi?)

Tüm bunların üstünde, televizyonun eğlence yayınlarındaki hedeflerini saymak yüzde yüz gereklidir:

"a. Toplumun ruh yapısının gelişmesine, zevk seviyesinin yükseltilmesine,

b. Toplumun nükte, muhakeme, yaratıcılık ve anlayış kabiliyetinin geliştirilmesine,

c. Toplumun hayatı sevme duygularının ve moralinin güçlendirilmesine,

"yardımcı olmak, katkıda bulunmak."

(Ne eğleniyoruz, ne eğleniyoruz, öyle değil mi?)

Tümü okunduğunda, sonra da içindekiler TV yayınlarıyla karşılaşıldığında bir gülđürü baþyapıtı haline düşen bu kitapçıkta anlaşıldığına göre, TRT Yayın Planı, söyle varsayımlardan hareketle yapılmaktadır:

Bazı insanlar ülkemizi ve insanımızı ülkeye içinde ve dışında tüm habasetleriyle yerin dibine batırmaya çalışmaktadır.

Türk dilini, ahlâkını, kültürünü yozlaşdırılmak için dört bir yandan korkunç kötülüler ustumuzu saldırmaktadır.

Yurt dışındaki insanlarımız bir yandan kültürel yozlaşma, ahlâk çöküntüsü, değer-

ler kaybı, öte yandan da paralarını ne yapacakları gibi feci sorunlarla karşı karşıyadırlar.

İslâm dininin unutturulması, kötü tanıtmalar gibi muzır faaliyetler son haddine varmış, din elden gitmek üzeredir.

Türkiye'deki insanların inançlarını zedelemek, onları karamsarlığa kaptırmak, hayatı ilişkin bağlarını koparmak için yeraltı ve yürüstü bir sürü örgüt başılmaz hale gelmiştir.

Türk dilini bozmak için özellikle dilbilimciler aşırı azgın bir çaba göstermektedirler.

Televizyon seyircisinin zevki çok düşük düzeydedir, artırılmalıdır.

Türk halkın moralî bozuktur.

Türk ailesi tehdit altındadır.

Türk genç kötü yola düşmek üzeredir.

Türk seyircisi neşez, eğlendirilmekten anlamayan bir seyircidir.

Türk müziği "çağdaş ve modern" değildir.

Türk halk oyunlarının "aslı özelliklerini" bozulmaktadır.

...ve daha neler neler.

Kötü durumda olan bizleri kurtarmak için bir TRT'nin varlığı ne umut verici. Doğru dürüst televizyon programları izleyebilmek için ise, televizyon yayını yapmayı aklına koymuş bir kurum oluşturmak gerekiyor herhalde.

Bunun TRT olacağını ummak ise hayalicki de öte...

DEMET DEMET DENETİM

Bir orantı kuralım. Siyasal iktidar anti-demokratiklikçe Radyo-TV denetimi artar. Hile de siyasal iktidarı varoluş şekli anti-demokratikse. Şimdi günümüzde Türkiye'deki TV denetim mekanizmasını özetleyelim ve orantıyı tersinden kurarak bu yoğunlukta bir denetim mekanizmasının hangi yoğunlukta bir anti-demokratizme denk düşüğünü kestirmeye çalışalım. Alıntılar Dr. Sacide Vural'ın 'Radyo-TV Kurumlarında Yönetim ve Türkiye'deki Uygulama' adlı kitabıdan (Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, No.65, Eskişehir, 1986).

Oneri evresinde denetim: (...) Bir bakıma düşüncede denetimdir. Bu aşamada düşünce ola rak denetlenen programın yapıp yapılmamasına karar verilmektedir. (...) Programının bağlı olduğu şube müdürlüğünün program önerisine ilişkin görüşüyle başlayan denetim, hiyerarşik basamakları izleyerek Program Planlama ve Değerlendirme Dairesi'ne ulaşmaktadır. (...) Bu nitelikteki denetim sırasında, program önerisinden bir kısım öğeler çıkarılabilir, bir kısım öğeler program önerisine eklenebilir ya da öneri tümüyle kabul edilebilir. Başka bir deyişle, izin verilebilir.

Metin evresinde denetim: (...) Metin, tüm olarak onaylanabilecegi gibi, tüm olarak onaylanamayabilir. (...) Bazen de "önerilen değişikliklerle yayınlanabilir" şeklindeki açıklamalarda programın bir sonraki aşamaya girmesine izin verilir.

Yapım evresinde denetim: Bu evre, program son şeklini aldıktan sonra, yayınlanmadan evvel, yayınlanabilir olup olmadığına denetim basamaklarına karar verilme evresidir. Bu evrede de, programın tüm olarak yayınlanmasına karar verebileceği gibi, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra yayınlanmasına da izin verilebilir. Hatta yayınlanmamasına da karar verildiği program olmuştur ve olmaktadır. Bu denetim evreleri, dört denetim düzeyinden aşamalı olarak geçmektedir.

İlk denetim: (...) Bu düzey denetim de üç aşamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Birincisi, programının çalışmaktadır olduğu şube içinde yapılan denetimdir. Bu aşamada program şubede çalışan programcularını, programı hazırlayan kişi de dahil olmak üzere, aralarında denetlenir ve (...) şube müdürü programı kendi adına sürekli denetim yapan denetim grubuna ya da yar-

dımcısuna denetletir. (...) İkinci programın bağlı olduğu müdürlük düzeyindeki denetimdir. (...) Program (...) daire başkanı adına denetim yapan bir denetmen grubu tarafından (da) denetlenir...

Müdürlük denetimi: (...) Bu basamak denetimde denetçiler birinci basamak denetimde sözü edilen karar seçeneklerinden birisinde karar vererek programın ilk çıkış yerine ulaşılmasını sağlar. Eğer yayın malzemesi olan program "tekrar denetimi gerektir" kararıyla geri gönderilirse, programı aynı yayın malzemesini öneriler işliğinde düzenler ve ilk denetimden başlamak üzere yeni bir programın denetime girmesi yollarını ider. (...)

Yayın denetleme kurulu denetimi: (...) Son yasaya dayalı olarak çıkarılan 'Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Programlarının Son Denetimi Hakkında Yönetmelik'te, önceki denetimler saklı tutularak, onların üstüne bir denetim basamağı daha eklenmiştir. Anılan yönetmeliğe göre Kurul, 'TRT'nin 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27 ve 30'uncu maddelerindeki hükümler, saklı kalmak, yayın planı, yapım ve uygulama talimatları, genelge ve yazılı emirlerle beirilenen söz ve görüntülü yayınlarını yerli ve yabancı sinema ve televizyon filmlerini, kurum repertuarına alınacak müzik eserlerinin sözlerini (güftelerini), açıklamalı müzik yayınlarının söz bölgümlerini ve televizyon özel tanıtım reklamlarını "denetleyecektir" (Madde 3).

(...) Denetim Kurulu'nun yanı sıra, Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu'nun da kurum üzerinde denetleme yetkileri vardır. ■

▼ Denetimden geçmeyen. Atif Yılmaz'ın filmlerini bu gidiþe ekranدا göremeyeceğiz.

TV'DE HABER İZLENCELERİ

Haber yapımcıları, 12 Eylül artığı bir ideolojiyi, günümüzün sözde liberal mantığı ile kaynaştırdı, konunun ayırdında olmayan kitlenin beyini yıkıyor.

Badyo ve televizyonlarda haber izlencelerinin başlıca amacı, haber bültenlerinde kısa süreceklerinde haberleri açmak ve daha ayrıntılı sunmak... Daha ayrıntılı sunmak, beraberinde incelemeyi ve araştırmayı getiriyor. Inceleme ve araştırma da habere konu olan olayın yanıklarını, yanıklara yer verilmesi de karşıt görüşlerin ve tartışmaların sergilenebilmesini...

Kısaca belirtilebilir bu amaç kümlesi, katı ve hiç değişmez değil... Ama TRT Televizyonun, (TV 1'deki) "Ekonomi Dünyası", "Haberden Habere", "32. Gün", "TV Dergisi", "Kamuoyu" ve (TV 2'deki) "Gündem" adlı haber izlencelerine baktığımızda, "haber" ve "güncellik" gibi kavramların hiç değişmez ve katı yanlarının kuralları üzerinde durmak gerektiğini duyuyoruz. Bu, meslekSEL açıdan bir yaklaşım. Önce meslekSEL açıdan yaklaşmak gerekiyor, tüm bu TV haber izlencelerine.

Hemen hemen "32. Gün" dışında, tüm haber izlenceleri "haber değeri" taşıyan konuların dışına çıkyorlar. Bu nedenle de en taze "güncellik" kokan olayları ele almamakta bir sakınca görmüyorlar. Örneğin "TV Dergisi"nde ele alınan konuların "habercilik"le ya da kamuoyunu ilgilendiren en "güncel olaylar"la hiç ilgisi yok. Oysa "TV Dergisi" bir TRT Haber Merkezi yapımı. Doğrudan doğruya "haber değeri" taşıyan ve kamuoyunu çok yakından ilgilendiren en güncel olayları ele alması gerekiyor. Hatta "32. Gün" dış olayları ele aldığına göre, "TV Dergisi"nin de iç olayları incelemesi en başta gelen bir koşul olmamalı mı? Hayır, olmuyor. Çünkü TRT Haber Merkezi, haber izlencelerinde "haber değeri" ve "güncellik" gibi kaygılarından tamamen uzak... Bunu, "32. Gün"ün iki yıldan beri yaz döneminde dirlenceye çıkışıyla da anlıyoruz. Yaz aylarında dış olaylarda mı dirlenceye çıkıyor ki, "32. Gün" geçici olarak kaldırılıyor? Eğer "32. Gün"ün yapımcısı bu dönemde izlence hazırlamaya yetişmemiye, bir başkası bir başka adlı yapımla dış olayları incelemeyi sürdürmek zorunda değil mi?

Diğer haber izlenceleri arasında "güncellik" konusunu o denli savsaklamayanlar da var. Örneğin "Gündem" her yayımında güncel bir konuya ele alıyor. Ama ancak hükümetin ele alınmasını ve kendi açısından ka-

muoyuna anlatılmasını uygun gördüğü konular, "Gündem"de yer alabilir. Bu özellik, yani Özal hükümetini kollama ve koruma, tüm haber izlenceleri için de geçerlidir. Hatta dış olayları incelemesine karşın, "32. Gün"de TRT görevlisi Ali Kırca tarafından yapılan söyleşilerde de bu çabayı sezmek olanaklı... "Gündem" ise her yayında özellikle bir bakan ya da resmi görevdeki kişileri ekrana getirerek ya yeni çıkan bir yasayı, ya resmi bir sergiyi ya da "Türkiye'de radyasyon" gibi hükümetin masklemek gerektiğini duyduğu konuları tek yanlış işleyerek iktidarı kollamayı ve korumayı şaşmaz bir bağımlılıkla gerçekleştiriyor.

Oysa bir hükümet üyesini ya da resmi kişileri TV haber izlencelerine çıkarmanın sahiz yararı var. Eğer aynı yapımda karşılıkla karşıt görüş sahiplerini çıkarıp onlara da söz hakkı tanırsanız... Bu gibi bir tartışma ortamını yaratmaya en uygun haber izlencesi de "Gündem"den başkası değil... Ama "Gündem" tartışma ortamı yaratmaktan israrla ve başarıyla kaçınıyor ve TRT'nin tüm diğer haber izlencelerinde değil, diğer tüm yayınlarında inatla uyguladığı bir ilkeyi simgeliyor: TV izleyicileri arasında tartışma yaratmamak ve TV izleyicilerini düşündürmeden onlara resmi ideolojinin Türk halkı için uygun olduğunu yaşam biçimini kabul ettirmek...

İşte burada işin içinde salt meslekSEL yetersizliğin olmadığını, meslekSEL yetersizliğin sonucunda belli bir ideolojik hâkimîn da bulunduğu düşünmekten kaçınamıyoruz. Bir başka anlatımla, TV haber izlencelerinde, "haber değeri"ne önem verilmemesinde, en taze "güncellik"le ilgili ilkenin çiğnenmesinde, tartışmaya tümden kapiların kapatılmasında, "32. Gün"de ve tüm diğer haber izlencelerinde "magazin"e ağırlık tanınmasında, olayların derinlemesine incelemememesinde ve araştırılmamasında suç salt meslekSEL yetersizlikte değil... Yukardan TRT'nin ıstıtu geçirilen ideolojik giysisinin gereği olarak, TV izleyicilerinin tek yanlış bilgilendirilmesi isteyerek ve bilinle sağlanmaktadır.

Bu arada kimi TV izleyicilerinin ilginç tepkileriyle de karşılaşıyoruz. Örneğin, kendini devlet sanan ve ancak devlet televizyonuna yaklaşır sorumlara yer verdieneni düşünen yapımcısıyla "Haberden Habere" evden kaçan çocukların sorunlarını ya da adalet mekanizmasındaki tutuklukları incelediğinde, kimi meslektaşlarımız tarafından bile övülebiliyor ya da belli bir kesim TV Izleyicisinin ilgisini çekiyor. Ayni biçimde İlgiyi ve övgüyü "Ekonomi Dergisi"de toplayabiliyor zaman zaman.

Evdan kaçan çocuk sorununun ya da adalet mekanizmasının yetersizliğinin ancak sınırlı açılarından incelendiği gözden kaçabiliyor.

Bu gibi konuların ve diğerlerinin o günlerde siyasal iktidar tarafından da göstermelik bir anlayışla ele alındığı, TRT haber izlencelerinin de bu nedenle aynı konulara eğildiği anlaşılmıyor. Örneğin evden kaçan çocuk sorunun salt polisi ilgilendiren yanı üzerinde durulduğunu, adalet konusunun ise Adalet Bakanı'nın izniyle belli bir noktaya dek işlenenliğini sezmek için, bilgin olmaya gerek yok... Konuların ekonomik ve toplumsal boyutları üzerinde hiç durulmazken, haber izlence yapımcılarının beceriksizce sordukları sorulara arada sırada verilen ilginç yanıtlar ve tepkiler ya da parayı verince yurt dışından elde edilen göz boyayıcı teknolojinin bu gibi haber izlencelerinde kullanımı mı gerçeğin görülmemesini engelliyor?

Bir başka sessiz ve derinden giden izlence de "Ekonomi Dünyası"... Güncel konulara değinmesine ve konularla ilgili kişileri ve uzmanları görüntüye getirmesine karşın, "Ekonomi Dünyası" TV izleyicilerine ülke ekonomisinin sırttan yüzünü bir türlü göstermemeye becerisini göstermekle yükümlü... Çünkü işlediği konular, çağrıldığı kişiler ve uzmanlar Türkiye'nin ekonomik yapısına ancak belli bir açıdan bakıyorlar ve ekonomi ile ilgili olayları ancak belli bir açıdan değerlendiriyorlar. Ekonomimizi yönlendirenlerin ve bu yönlemeden yaralanılanların açısından...

Gerçek yüz hemen sırttan, dolayısıyla da gerek getirdiği yorum ve gerek yapımcılık beceriksizliklerinden oturtu hiç beğenilmeyen haber izlencesi ise "Kamuoyu"... Konuların maskelenmemeyen yanılığı, ilkel biçim, koyu ve katı Özal cılığı ile "Kamuoyu", herhalde Başbakan Özal ve yandaşlarından çok olumlu noolar toplarken, gerçekte diğer haber izlencelerinin bir derecede dek saklayabildiği "yanılığı" çekincesizce ağıza vurması bakımından da ilginçlik taşıyor.

Özetle, bu TV haber izlencelerinin genelde kötü ve yetersiz yapımcılık yöntemleriyle hazırlanlığı üzeri sürülmecaz. Kamuoyunu hiç bilgilendirmedikleri de söylenenemez. Ne ki, TRT'nin giderek kabaran bütçesiyle göz boyayıcı bir teknolojiye kavuşmuş TV haber yapımcıları, 12 Eylül artığı bir ideolojiyi günümüzün sözde liberal mantığı ile kaynaştıracak, konunun ayırdında olmayan kitlenin bir yandan beyini yıkarken, bu ideolojiden yararlananlara da ote yandan bilgi vermemi savsaklamıyorlar. Üzerinde en çok durulması gereken nokta da bu...

▲ Perihan Abia, Şakir ve İsmet ile geçmiş bir Pollyanna'yı oynuyor.

Zeynep Avcı

Pollyanna teyze

Yoğunluğunun, birkaç ilaç alınca pekâlâ atlatılabilecek, geçici, sevimsiz bir hastalık değil bedene hızla yayılan bir kanser olduğunu, hele söz konusu hasta bütün bir toplumsa, kanserin bütün ilişkilere çarecabık yapılacağını Lillian Hellman'ın Sarlatanlar Dönemi'nden öğrenmiştim. Siyasal bir dava gibi görünen Mc Carthy sorumluları, eski-yeni bütün ihanetleri gözöne sermeye yetiyordu, aşk ilişkilerine bile sıçrıyan duygusunu yozlaşma ve şarlatanlık.

Yine yıllar önce, tanıdıklarına söyle bir soru yöneltmemi düşündürmüştüm. Yaşamınızı güzelleştirmek için ne yapıyorsunuz? Diyelim, daha geniş, daha güzel bir eve taşındınız parana kırıp, odalarını, balkonunu yepyeni eşyalarla, çiçeklerle donattınız. Bu özeniniz, apartman kapısından girdiğinizde burununa çarpan yanık soğan kokusunu duymamanızı sağlayacak mı? Kat kapılarına dizilen çizmelerin, tokyoların, terliklerin çırılıklını giderecek mi?

Bitişik balkon, süpürgeler, kovalar, atılmış eşyalarla doluken balkondaki sofyanız kefen bir örtü senip bir murnu yakmanız neye yarayacak?

Televizyon gibi etkisi hiç küfürsenmeyecek bir kitle iletişim aracında yıllar yılı izledığınız yerli dizi-

lerdeki "Türk ailesi modeli"ni inceledikten sonra bu sorular üstüne bir daha düşünüyorsunuz. Bu dillerin hemen hepsi artık hangi semtte olduğunu bile kestiremediğiniz bir İstanbul mahallesinde geçer. Esnaf, ev kadınları, mahalle bıçıkları, genç kızlar, büyük bir dayanışma içindedirler, arada ufak tefek kırgınlıklar olsa da (bunlar dizinin heyecan dozunu artırmak için kullanılıyordur nılsa, yoksa o sevimli insanlar neden birbirlerine kırlınlılar, değil mi?) yaşamları gül bahçesi gibidir. Çok kapılı, içeren duvar kağıtlarıyla kaplı odalarda tencereden yemek yerler. Komşulan diledikleri zaman gelir girer. Sörgelimi Suna Pekuysal ile "kızı" Ayşegül Atik, aynı yataktı yatacak kadar ve birbirlerinin saçını başını yolacak kadar içtenlikliydiler bir zamanlar. Kapılarının önü terlikten geçilmeyordu bu sıcak yürekli ev sakınlarının. Sakın yanıp da bir Hüseyin Rahmi Gürpinar, bir Ahmet Rasim mahallesinde beklemeyin bu mahallelerden; Türk roman geleneğinde sır işlenen soylu tabakaya inat, halktan tipler çizen, onları oldukça küfürlü ve bayağı konuşturan bu yazarlar, yapay, sözümona-modern bir estetiğin eleştirisini yapıyorlardı bu yoldan, yaratıkları kişilere büyük altından gülmeyi elden bırakmadan. Bu eleştiri bir gün estetik bir öneri gibi

Uzakta bir dosta mektup: Ben TV-1 miyim yoksa TV-2 mi?

Nasılım ha? İyiim elbette. Bir kazar versem, Türk V(atandaşı)-1 mi, TV-2'mi olduğuma. O zaman daha iyi hissedeceğim kendimi. TV duble oları, kimliğim konusunda kargaşa içindeyim. Bundan başka büyük bir derdim yok. (Kimsenin yok)

Anlatması zor ama kararsızlığı biraz olsun açıklamaya çalışıyorum sənə: Bənə kalırsa TRT kurumu, Türk V(atandaşı) konusunu ikiye ayırmakla iyi etmedi. TV-1 ile, TV-2 arasında çok fazla fark görülmədi ortaya çıkalıber, bu kanım güçleniyor. Baştan alalım. İçinde bulunduğuımız odada, biz, kendi içimizde ikiye ayrılmaktayız. TV-1'ler ve TV-2'ler. Her ikimizde de, televizyonun sert bir buyrukla, ulusal marsımız eşliğinde açılması büyük bir zevktir. Bu, TRT'ye göre, ilk ortak özellikimiz. Aramızda bəzən aynılık çıkmıyor değil. TV-1'ler biraz tutucu oluyorlar. Mars çalduğunda (aynen ilkokul sıralarında öğretildiği gibi) ayakta dinmek konusunda örneğin. TV-2'ler ise yalnızca sigaralarını söndürmekle marş ve ayıldızlı bayrağımıza yeterince saygı gösterildiği kanısındalar. TRT ye göre, TV-1'lərə, TV-2'lərin başka bir ortak özellikleri de, gece yarısı yine sert bir buyruk eşliğinde marsımızın ve bayrağımızın yeniden gündeme gelmesinden mutluluk duymalar. Bence, her İki televizyondaki bu uyulama evelerde televizyonun aygıtının kapatılmasına yardımçı oluyor. "Haaaz-ro!" sözünü duyan, uykulduğu koltuktan fırladığı gibi, televizyonun düğmesine basıyor. TRT burda haklı.

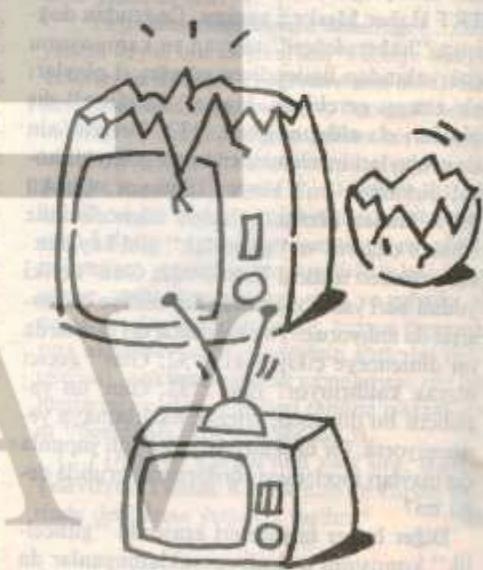
Biz TV-1'ler ve TV-2'ler genelde Amerika'nın sırularına yakın ilgi duyduğumuz, Amerikan tipi yaşamı çok merak ettigimiz için, TRT'her iki kanalda da bizi doyuruyor. TV-1 olsam, evde kalmış Amerikan kadınlarının durumları konusunda iyi aydınlanıracıım. TV-2 olsam, gerek Hollywood'un, gerekse CIA'nın sorunlarını öğreneceğim. Gel de karar ver.

Cocuklarımın ne denli olağanüstü güçlere sahip oldukları iyi bildiği ve süper oyuncaklarında bu olağanüstü güçlere sahip yeratıklar bol satıldığı için, TRT çocuklarımıza da ihmali etmiyor. Çocuklar binlerce liralık "super-kılıç"lar kuşanıp "Güç bende..." filan diye bağırmaları TV-1 olmak mümkün olur muydu? Hassas çocukların ince duygularına seslenen minik ve sevimli canavarlardan hangisinse sececeğimi bilmemiştim için, bu nokta da beni düşünürdü. "He-Man"ın peşine takılıp TV-1 mi olmalı, "Galtar", "Zorn", "Golita" ile olmalıdır dertlere düşüp TV-2'liği mi yeğlemeli?

Bilsin, memlekettimi severim. Bence TRT, bənim ve tüm TV-1 ve TV-2'lenin memleketterini sevmekle kalmayıp karış karış bildiklerini peşinen kabul ettiği için, arada bir "televizyon arızası fotoğrafları" yayımlamaktan oto fazla aydınlatılmamız gerektiğine inanıyorum. O yüzden, haftalık programları önümde olduğumda TV-1 ya da TV-2 olmaktan yine kuşkuya düşüyorum. Kızıldırma'tan, beliğimde hiçbir görüntü bulunmazken, ya da Türkiye'nin bazı bölgelerine TV kamerası hiç ugrama-

rışken, acaba Tayland'ı mı öğrensem, Namibya'rı mı? yoksa birçok TV-1 ve TV-2'nin yaşamın boyunca kıyısına ulaşamayacakları okyanusların en deninme mi insem... (Lüfer hakkında bir program yapılsa, acaba hayvanağızı zgara etmeyecektir? Yoksa Marmara'nın derininde cola tenekeleri ve kamyon lastikleri olduğu için üzülmüşler? Bize onun yerine mavi okyanus göstermeyi mi yeğliyorlar?) Namibya ve Tayland'ı iyice öğrendikten sonra, TV-2 olup da Türkiye hakkında bilgi yapmasını izlemem mümkün değil tabii. Utanıyorum... Konya hakkında TV-2'lerin bilgisi çok az... Oysa bir sorsalar dünyanın olmadık bir yerini, sır diye bileyeciz...

TV-1 ya da TV-2 olmakta çektiğim bir başka sırlı da, TRT'nin birinci "siradan insan", ikinci

minde sunulacağı nerden akıllarına gelirdi?

Perihan Abla dizisi başlarken biraz umutluydum doğrusu. Ne de olsa bağımsız, sözünü sakınmaz, sevecen, yardımsever bir mahalle kızıydı başkısı. Bu başkısıyı özellikle Nezihe Meriç'in öykülerinden öyunlarından tanıyorum. Yaşamını küçük inceliklerle güzelleştirmeyi bilen, baskılara yigitçe karşı çıkan civil civil bir genç kadın... Dizinin ilk bölümünde yanıldığımı anladım. Perihan Abla, "gecikmiş" bir Pollyanna'ydı. Özellikle çırın ve şıman olmaya çalışan, kötü giyinen, sarsak yürüyen, sürekli cak cak çiklet giymiş izlenimini veren, sevgili ailesi için "saçını süpürge eden" ama onlardan da aynı özveriyi bekleyen, en ufak bir aksanında basbas bağırın işaret "namusu mücessem" bir mahalle kızıydı. Daha da önemli ciselliği yoktu "harbi kadın", "erkek gibi kari" ideojisi doğrultusunda yaratılmış bir öykü kişisiydi. Kimsenin eli değemezdi onun eline. (Tabii ki herkesi aynı derecede seven birinin sevgilisi de olamazdı özel bir anlamda.) O yüzden şapşal sevgilisini sık sık hatırlamaktan kaçınmıyordu, ancak resmen (gerekinde) yardım ediyordu ona. Erkekçe. Zaten burnunu sokmaması gereken işlere de el atıyordu sık sık, insanların yaşamalarını düzene sokmaya çalışıyordu. Dizinin mesajı şu aşağı yukarı: "İnsanlar birbirlerini seviyor, kolları fakirliğin ne önemi var? Belki daha fazla olsak daha mutlu oluruz."

Ama artık daha da fakirleşecek halde değiliz galiba. Her bakımdan.

yi de "kültürlü insan" haline soktuğunu iddia etmesi. Ya bende bir tuhaftır var, ya da her iki tarafta da Perihan Abla'mızın geçit töreni yapmasını anlamıyorum. Her iki tarafta da katiller tarafından kovalanan başarılı Amerikan polisleri, aynı reklamlar, aynı haberler (haksızlık etmemeyim, TV-2'nden mu, haberler ters-yüz olarak sıra değiştiyor) aynı türküler varken, birinden ya da ötekinden olmak neden? Bak... Haber konusunda, biz TV-1 ve TV-2'ler aynı meraklıları taşıyoruz. Hepimiz Türkiye'deki resmi zevatın hergün ne yiye ne içtiklerini, ne giydiklerini, nerele gittiklerini adım adım izlemek isteyen insanları. Öyle meraklıyız ki bu konuda, Hac'dan dönen Kızılay kafilesinin filmini seyretemezsek, ölebiliriz. Dünyanın arasında burasında olan bitenlerden pek azı bize yeterlidir. Oysa, yurt dışına resmi bir sinek uçuş, havaalanından giriş ve çıkışını görmezsek, içimiz rahat etmez. Bu durumu İngilizcesinden bile görmek telaşındayız. Türkiye'de grev olmuş, bizi hiç ilgilendirmez. Ülkemizdeki asayişin ve huzurun berkema olduğundan eminizdir. Yine de -huyumuz kurusun- bunu bir kalemlerde hükümetin başından dinlemek diye de kötü bir alışkanlığımız vardır. TRT bunu bilir. Arada bir, kurmuş kanları üstünde sinek dolasın "eşkiyalar" görmekte nasıl mutlu olduğumuzu, bunların nelerle ilgilidir olarak bu hale geldiklerini değil de, sık sık Doğu'daki dağlar üstünde süzulen jetleri ve helikopterleri izlemeye bayıldığından da bilir TRT Haber merkezi. Bize göre, bu dağlar çok manzaralıdır ve üstünde uçmak pek zevkli. Yalnız "eşkiyalar"ın değil, trafik kazalarında olenlerin kanlarını da sık sık susarız. Bu nedenlerle, biz TV-1 ve TV-2'ler, haberlerden hoşnut kişileriz.

Söylesene? Ben TV-1'e mi daha yatkınım, TV-2'ye mi? Kimlik bunalımdayım. Çabuk yanıtla...

Reklamlar ve milyarlar

Televizyon ekranlarında reklamlar, bazlarımız için belki gazete başlıklarına söyle bir göz atma, belki de çay demleme için uygun boşluklardır. Ancak akılda tutulması gereken, açılıstan kapanışa televizyonun hiç katapılmadığı milyonlarca evde reklamların çocukların da kapsayacak biçimde hedef kitlesini aramasıdır. Reklamlar, yayın kuşağı içinde, TRT'nin önemli bir gelir kaynağı olması dolayısıyla uzunca bir yaşam süresini elinde tutuyor.

15 Eylül 1987 Salı günü TRT ekranlarında son haberlerin ardından yayınlanan Akdeniz Oyunları'na degen yapılan 6,5 saatlik yayın içinde yaklaşık yarı saat reklam programları oluşturuyordu. Televizyonda reklamlar 5 kuşak üzerinden sırayla yayılıyor. Reklamların fiyatı, açılış izleyen ilk kuşakta, saniyesi 72.000.-TL'den, haber öncesi ve hava durumu sonrası 2. kuşakta, saniyesi 162.000.-TL'den, hava durumunu izleyen programın ardından 3. kuşakta, saniyesi 156.000.-TL'den, son dizi öncesi 4. kuşakta, saniyesi 114.000.-TL'den ve kapanış öncesi 5. kuşakta saniyesi 60.000 TL'den hesaplanıyor. Ayrıca, genellikle 2 saniyeden oluşan superpozelerin de saniyesi 1. kuşak reklamlarının fiyatıyla değerlendiriliyor. Haberler ve hava durumu arasındaki bir dakikalık bir reklamın fiyatı ise 9.900.000.-TL. Aynı biçimde, dizi film ya da sinema filmi arasında genellikle "Bir Reklam" adı altında izlediğimiz otuzar saniyelik reklam için TRT'ye damga resmi haric 5.000.000.-TL. ödeniyor.

15 Eylül 1987 salı günü ekranında yayınlanan reklamlar, kuşak değerlerine göre hesapladığımda TRT'nin toplam 28 dakikalık yayından 316 milyon 360 bin lira gelir elde ettiği ortaya çıkmıştır. TRT'nin diğer gelirleri arasında elektronik aletlerden kesilen ve bir yetkilinin ifadesiyle her ay 300 milyon lira civarında seyreden bandoller, TEK adına yapılan kesintiler ve DPT'nin programına uygun hükümet bütçesinden ayrılan paylar da bulunuyor. Ayrıca, TRT birçok projesi için dış finansman olanaklarını gerçekince değerlendirmiştir.

Ağzından çıkanı kulağıń işitsin!

Yasak sözcükler TRT gündemine 12 Mart'ta Musa Öğün döneminde geldi. Yasak olan sözcükler kitap olarak çoğaltılarak yayımcılara dağıtılarak bu sözcüklerin kullamaması önleendi. Doğan Kasaroğlu döneminde sözcük yasağı bir genelgeyle sürdürülüyor. Macit Akman'ın Türkçe dilbilgisi bu yasağın daha esnek kullanılmasını sağladı. Bugünkü yasak Aydını Ocağı üyelerinden Prof. Zeynep Korkmaz'ın önerisiyle bulunmaktadır.

TRT'ye göre "Türkçe'nin yapı ve işleyişine ters düşen standart Türkçe seviyesine erişmemiş, zorlama kelime ve karşılıkları"ndan bazıları:

anı	dilince	istenç	ruhsal
animşamak	dirimsel	izlence	saptırmak
belick	dize	kalutsal	saygın
benzeti	doğa	karşın	sevecen
betim	doğal	kesinkes	simge
betimlemek	düşlemek	koşut	söyleşi
betimsel	düşün	kuram	söylev
bîcem	düzelti	nicel	tekdüze
bileşim	düzeltmen	nîtel	tüm
değgin	edim	olanak	tümce
deneyim	eleştirel	olası	ulus
derslik	çögündüm	onursal	uluslararası
devingen	etkin	ödün	varsıl
devinim	gereksinim	örneğin	yandas
devrim	gerekşinme	öyü	yant
devrimci	gizem	özelliğ	yapay
disalim	görece	Özgün	yapıt
dislamak	görsel	özgür	yasal
disstatum	imge	özveri	yaşam
dingin	irdelemek	özyaşam	zorunlu

ÜNİVERSİTELER AÇILIRKEN

YÖK içinde, gerçek anlam ve içeriği ile "üniversite" ya da "akademi" yok; meslek adamı yetiştiren "okullar" var.

Nasıl hazırlandığı artık iyice gün ışığına çıkan bulunan 1980 Eylül darbesinin ürünü olan YÖK düzenine bağlı kurumlar yeni **ders yılı**'na giriyor. **Ders yılı** sözü burada tam yerine oturuyor; başlayacak yıl **akademik** ya da **üniversiter** yıl değil. Çünkü, YÖK içinde, gerçek anlam ve içeriği ile **üniversite** ya da **akademi** yok; meslek adamı yetiştiren **okullar** var. Bunların okul olduğu, Anayasa'nın ve YÖK Yasası'nın ilgili hükümlerinden de belli: "Çağdaş eğitim ve öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile ... eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve damışmanlık yapmak". Bu tanım üniversite kavramının değil, **okul'un** tanımıdır. Üniversite'de en onde gelen amaç, öğretim değil, serbest tartışma ortamında **bilim** yapılmasıdır. Öğretim, bilimin, bilimsel faaliyetin sadece yan ürünüdür. Eğitime gelince; bu üniversite de hemen hiç yapılmaz, ya da çok arka planda kalır. Eğitim, hastabakıcı okulunda, ziraat enstitüsünde, tiyatro veya bale okulunda, spor kuruluşunda vb. yerlerde yapılan uygulamaya dönük bir çalışma şeklidir. Batı dillerinde **training**, ant-

renmân gibi sözcüklerle anlatılır. Eski dilde **talim** ve **terbiye** sözü ile anlatılan da budur. Bu öğretim değil, öğrenileni pratige geçirme faaliyetidir. Öğretim, **education**'dur; eski dilde buna **tedrisat** denirdi. Bizim eski **Darülfünun**'umuzda da **tedrisat** yapıldı; **talim** ve **terbiye** orta öğretimde olurdu. Darülfünun öğretim üyeleri **tedris azası** unvanıyla anıldı; **muallim** ya da **terbiyeci**'ler ise orta öğretim düzeyindeki eğitimeciler idi.

İşte, kullanılan terimlerle bile, YÖK kurumlarının üniversite olmadıkları adeta itiraf edilmektedir. Ama, terimler bir yana, gerçekten, bunların, çağdaş anlamda üniversite olmadıkları, sadece bu adı taşıyan kurumlar söylebilecekleri, tâbi bulundukları düzenden de anlaşılmaktadır. Bu konudaki ilk belirti, üniversite adı taşıyan tüm kuruluşların, idari ve

mali yönden bir merkeze, YÖK'e bağımlılıklarıdır. Bu bağımlılık, iddia edildiği gibi, bir "esgidüm" bağlılığı değildir. Rektörün, dekanın ve öteki idarecilerin atamalarında söz sahibi olan YÖK'ün, sadece bir esgidüm organı olduğu savına gülmekten başka bir yanıt verilemez. Soyut düzen bir yana, bugünkü uygulamadaki somut ilişkileri bakımından üniversitelerin YÖK'ten bağımsız ve özerk olduğunu söyleyenlere yalnız insanlar değil, kargalar bile güller. Akademik yitkiselme, kadro, ödenek tahsisi gibi konularındaki YÖK yetkileri yaşalarda açık soçik yazılıdır. Daha önemlisi, YÖK'e bağlı bir de "denetleme" organı vardır. Bunun nasıl yetkilerle donatılmış olduğu da yaşalarda yazmaktadır. Kisaca, adıma üniversite denilen kuruluşlar, yönetim bakımından, orta öğretim kurumları ne ka-

Geleceğimiz ne olacak?

Üniversiteler açılırken, İstanbul'daki çeşitli fakültelere devam eden öğrencilere sorduk: "Bu öğretim yılından ne bekliyorsunuz?" Cevaplarını yorumsuz olarak veriyoruz.

Murat Seferoglu-(Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. Sınıf)

Benim bundan sonraki eğitim ve öğrenim hayatım, lise ders kitaplarıyla örülu hücremden üniversite ders kitapları ile örülu bir başka hücreye geçiş değildir umarım. Hücre diyorum, çünkü araştırıyorum, belli bir alan da volta atıyorsunuz. Hücre diyorum, çünkü dış dünya ile bağlantısız yok denecek kadar az. Okumaya, düşünmeye, eğlenmeye, saatla uğraşmaya imkan yok. Daha doğrusu zaman yok, yol gösteren yok. Hücredeki tasların hepsini birden taşmanız gerekiyor. Ama gereksiz yere ağırlaştırılmış bu yükün bir parçasını bile kaldırımayorsunuz. Üniversiteden beklediklerim buraya kadar söylediğimizin代替します。

Sakir Güll-(Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi 3. Sınıf)

Ders konusundaki eksiklikler kadar, eğitim scivyesi de düşüktür. Onceki iyi olan eğitim, değerli hocalarımızın okuldan atılmasıyla geriledi. Yetersiz bir eğitim verildiği için geleceğe güvenli bakamıyorum. Barınma ve ekonomik sorunlarımız derslerimizi de etkiliyor. Eskiden bu okulu bitirince teknik öğretmen çikiyorduk, şimdi ise ne olacağımız belli değil. Staj yapmak istiyorum, ancak ailemin maddi desteği olmadığı için yazıları çalışmaz zorundayım. Kredi alıyorum, üç aylık 20.000 li-

ra. Kesinlikle yetmiyor, en az ayda 20.000 lira olmalı. Yurtlara 3.000 lira ödüyoruz, ama son derece sağiksız yerler, yemekleri de kötü. Söylediğim bunlar. Yöneticiler öncelikle bu sorunlara egelelim.

Muzaffer Can-(Açık Öğretim Fak. 2. Sınıf)

Genellikle çalışan öğrencilerin ya da meslek sahibi kimselerin kendilerini geliştirebilmek amacıyla seçikleri bir yüksek öğrenim kurumu. Ancak TV'den dersleri kaç kişi izleyebiliyor? merak ediyorum. Saatleri uygun ve yeterli değil. Dolayısıyla kitapları ezberlemek zorundayız.

Bence okul hayatı dışardan bakıldığı gibi değil. Yürürlükteki yüksek öğretim sisteme bakıp söyle bir değerlendirmeye yaptığında soruyorum: Okulun amacı, kişileri ileri için sağlıklı bir şekilde yönlendirmek ve hazırlayabilmek değil mi? Fazla ders konuları öğrencinin kitaplar arasına sıkışık kalmasına neden oluyor, öğrenci ezbereciğe zorlanıyor. Sınavlarda salon aramak, sınav sonuçlarını geç öğrenmek, öğrenciliğin angaryalarından olsa gerek. Sosyal yaşamdan kopmuş olarak gelecekte yaşamın ortasına nasıl atacağız?

Özlem Yazıcı-(Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı 3. Sınıf)

Universiteye büyük beklentiler ve ideallerle girdim. Öğretim düzeyi yüksek ve öğrenciyi branşında yeterli bilgiye kavuşturacak bir okul diye düşünüyordum. Bugün ise bu beklentilerimin boşuna olduğunu anladım. Çünkü ne verilen dersler yeterli ne de beklentileşimdeki olanaklar. Sağlıksız ilişkilerin ve sağlıksız insanların yettiği bir ortam. Öğrenci

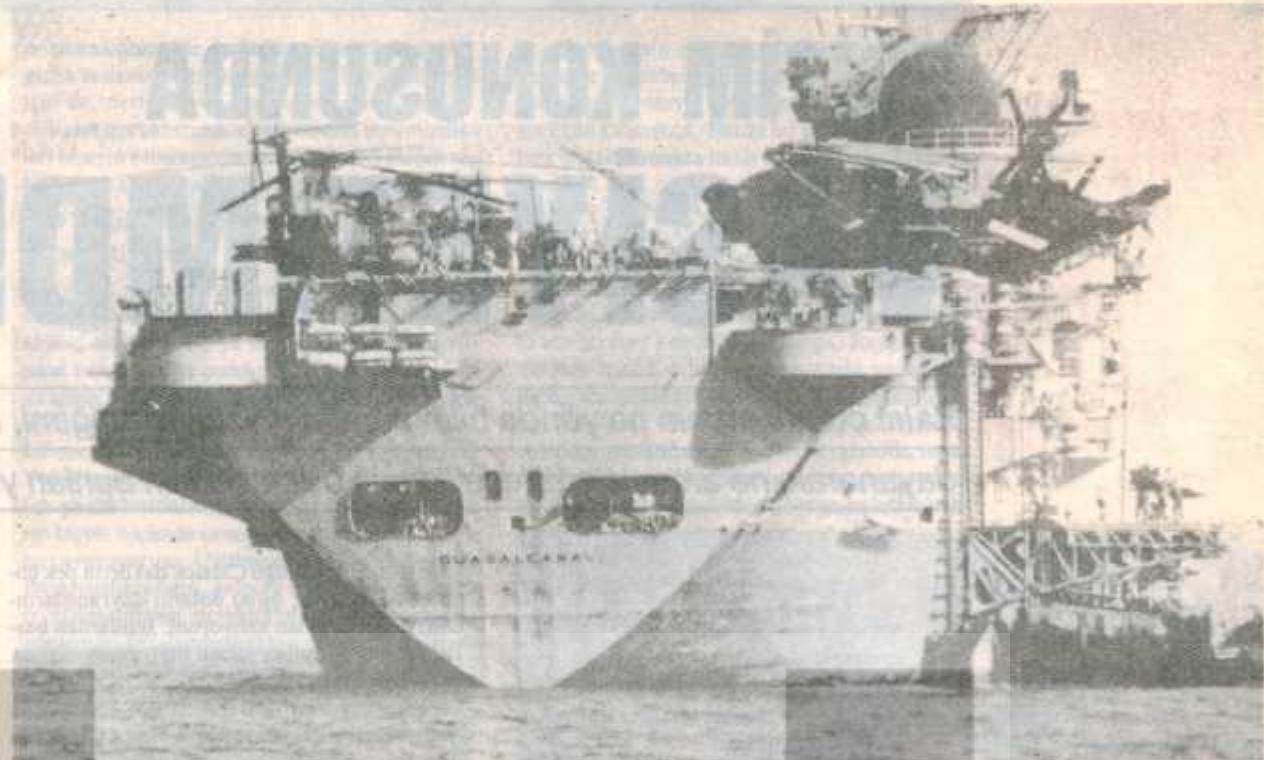
▼ Coplar yine olacak mı? Bilimsel özgürlük yok, buna karşı çıkmaz özgürlüğü de...

dar özerk ise, o kadar özerktir.

Cokca sözü edilen ve yanlış bir terimle anayasaya da geçilen **bilimsel özerklik'e** gelince: Böyle bir kavram yoktur! Bilimde Özerklik değil, özgürlük olur. Bir bilim adamı üniversitede konusunu rastgele seçme, istedığını yapma hakkına sahip değildir, olamaz. Bu na dünyanın hiçbir yerinde müsaade etmezler. Bu seçimi belirleyen temel koşullar ve akademik esaslar vardır. Eninde sonunda bu yetki sınırlıdır. Şu halde, bu anlamda bir **otonomi** mutlak değildir. **Bilimsel özgürlük** ise başka bir şeydir. Bunun başlıca içeriği **yöntem, çalışma ve anlatım özgürlüğüdür**. İdari özerklik yoksa, bunlar da sınırlanmış olur. Özerkliğin yararı da bu özgürlüğün garantisidir.

Yeni ders yılında, YÖK düzenine bağlı üniversitelerin ülkeye ne getireceği sorusu yanıtlanacaksa, önce, yukarıda kısaca belirtmeyi çalıştığımız tablo'dan yola çıkmayız. Buradan hareket ederek, hemen şunu söyleyebiliriz: **Yeni yıl, bundan önce, önceki yıllarda olduğu gibi, bilimsel gerileme ve yerinde sayma getirecek ve ülke, YÖK düzeni sayesinde bilimsel bakımdan bir yıl daha yitirmiş olacaktır.** Öğrenciler ve öğreticiler, basmakalıp bilgi alışıverisi işinc devam edecekler ve yaratıcı, ilerletici hiçbir adım atılmadan koca bir yıl daha geçip gidecektir.

Basra Körfezi'nin güvenliği

Basra Körfezi'nin ABD politikasındaki önemi nedir? Bu soru son haftalarda birçok kişi tarafından sorulmaktadır. İran ile Irak arasında sürdürmek olan savaş nedeniyle zaman yeterince gerginlik oluşturan Basra Körfezi'nde ABD'nin yeni eylemlere girişmesi, durumu daha da karmaşık hale sokmaktadır. Bölgede ABD savaş gemileri ile F-15 bombardıman uçaklarının gönderilmesinden sonra, Körfez ülkelerinde ABD'nin daha fazla üsse sahip olması, ya da hiç olmazsa bu ülke topraklarını kulanma hakkını elde etme niyeti ortaya çıkmaktadır. Öte yandan ABD, NATO'lu müttefiklerine Körfez bölgesindeki askeri yığıncağa katılmaları konusundaki baskınlarını artırmıştır.

ABD'nin körfez bölgesindeki özel etkinlikleri ile yönelikleri arasında yatan nedenler araştırıldığı zaman ortaya sunular çıkmaktadır: Bu bölgenin ABD için önemi daha 1980 yılında **Carter Doktrini** ile vurgulanmış; Carter, bölgede kendileri için yaşamsal önemi olan çıkarların korunması için askeri yolların da deneneceğini açıklamıştı. Kaldı ki ABD 1949 yılından beri bu bölgede bir komando birliği bulundurmaktadır. Ve ABD Savunma Bakanı Weinberger'in bir süre önce formülde ettiği gibi "**dünyanın bu çok önemli bölgesindeki ABD'nin yaşamsal önemi olan çıkarları**" şunlardır:

► Basra Körfezi ve yakınındaki Süveyş Kanalı uluslararası deniz yollarının ana düğüm nokalarıdır.

► Dünya petrol rezervlerinin yaklaşık % 70'i Yakın Doğu'da bulunmaktadır.

► ABD'nin dünyaya egemen olma niteyinde yeni yeniliklere tahammüller yoktur (1979'da İran'da Şah rejiminin yenilmesiyle ABD bölgedeki temsilcisi yitirmiştir).

► Coğrafik olarak, çevresinde gelişmekte olan ülkelerin yer aldığı Körfez bölgesi, SSCB sınırlarının hemen yanında ve aynı derecede nitelikli askeri potansiyelin en yoğun bir biçimde toplanmakta olduğu bir bölgedir.

ABD halen bu bölgeler üzerindeki **global sorumluluğundan** söz etmeyece de, bu onun

kendisini **dünya jandarması** olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü tehdit altında bulunan ve daha çok petrol taşınmasına hizmet eden Körfez'deki serbest gemi taşımacılığı, ABD'yi göstermek istediğiinden daha az korkutmaktadır. Akşine Batı Avrupa ve Japonya, ABD'ye kıyasla Yakın Doğu petrolüne daha çok bağımlıdır ve bu bölgeye askeri birlikler gönderilmesinden yana değerlendir. Bölgeye müdahale etme girişimlerinin Körfez'deki huzursuzluğu daha da bozacağı fikrine olan Körfez ülkelerinin görüşü de aynıdır.

Öte yandan ABD'de yönetimin politikasına karşı güvensizlik ve muhalifet gittikçe artmaktadır. Örneğin ABD bayrağı yardımıyla Kuveyt tankerlerinin korunmak istenmesi çok tehlikeli olarak kabul edilmektedir ve bu, Tonking olayını anımsatmaktadır. Bilindiği gibi 1964'teki bu olayda, Tonking Körfezi'ndeki ABD uçak gemisine yapılan bir saldırısı, Vietnam'a saldırmak için bulunmaz bir fırsat olarak kullanılmıştı.

ABD yönetiminin Körfez bölgesindeki eylemleri Orta ve Yakın Doğu'daki gerginliği tırmadırmakla kalmayıp, aynı zamanda sorunları barışçı çözüm olanaklarını azaltmaktadır. Basra Körfezi'nin güvenliği, tek yanı askeri önlemlerle değil, ancak Birleşmiş Milletler'in almış olduğu kararlar temelinde ve kolektif çabalarla sağlanabilir. Iran-Irak cephesinde ateşkesin sağlanması, bu doğrultuda atılacak önemli bir adım olacak, aksı davranışlar bölgedeki durumu daha da kötüleştirecektir. Körfez ülkeleri ile bir bütün olarak Arap Dünyası ve dünya barışından yana olan güçler, ABD'nin askeri hazırlıklarına karşı çıkmakta ve ABD'nin kendi bencil politik çıkarları için Iran-Irak Savaşı'nı kullanmasını önlemek için bu savaşın bir an önce sona erdirilmesini istemektedirler.

▲ **Suları yara yara.**
ABD'nin savaş gemileri
Körfez'de tehlikeli
şekilde ilerliyor.

1980 yılında
Carter, bölgedeki
ABD çıkarları için askeri
yolların deneneceğini
 açıklamıştı.

▲ **Öğrenciler soruyor.**
Üniversite bir gelecek verebiliyor mu?

ancak kendi ostanakları çerçevesinde bir seyler öğrenebiliyor.

Hitay Olcay-İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Sanat Tarihi Bölümü 4. Sınıf)

YÖK sisteminin egemenliğinde dört yıl geride bıraktım. Üniversiteye başladığım ilk yıl liseden yeni çıkanın da verdiği toylukla bulradaki eğitim çok daha değişik düşünüyordum. Ama geçen her yıl meslenin farklı boyutlarını gözler önüne seriyor. Her alanda tamamıyla YÖK sisteminin baskısıyla yetişen kuşaklara "at gözlükleri" daha birinci sınıfından takılıyor. En verimli zamanda, düşündürmenin sürdüğü dönemde öğrenci, yalnızca vizelerden yeterli notu alıp atılmadan sınıfta geçmeye uğraşıyor. Tabii bu arada bilim yapmanın, sanatla uğraşmanın, sanatla uğraşmanın çok uzağına düşmüş bireyler "Universite mezunu" olarak karşımıza çıkıyor. Bunun sonucunda da eli kolu bağlanmış, kuşku, korkuya kuşatılmış kişilerden yaşama da olumlu şeyler beklemek inandırıcı değil. ■

Kemal An

ÜNİVERSİTELER AÇILIRKEN

YÖK düzeninde, gerçek anlam ve içeriği ile "üniversite" ya da "akademi" yok; meslek adamı yetiştiren "okullar" var.

Nasıl hazırlandığı artık iyice gün işığına çıkan 1980 Eylül darbesinin ürünü olan YÖK düzenine bağlı kurumlar yeni ders yılına giriyor. Ders yılı sözü burada tam yerine oturuyor; başlayacak yıl akademik ya da üniversiter yıl değil. Çünkü, YÖK düzeninde, gerçek anlam ve içeriği ile üniversite ya da akademi yok; meslek adamı yetiştiren okullar var. Bunların okul olduğu, Anayasa'nın ve YÖK Yasası'nın ilgili hükümlerinden de belli: "Çağdaş eğitim ve öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile ... eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak". Bu tanım üniversite kavramının değil, okulun tanımıdır. Üniversite'de en önde gelen amaç, öğretim değil, serbest tartışma ortamında bilim yapılmasıdır. Öğretim, bilimin, bilimsel faaliyetin sadece yan ürünüdür. Eğitime gelince; bu üniversite de hemen hiç yapılmaz, ya da çok arka planda kahr. Eğitim, hastabakıcı okulunda, ziraat enstitüsünde, tiyatro veya bale okulunda, spor kuruluşunda vb. yerlerde yapılan uygulamaya dönük bir çalışma şeklidir. Batı dillerinde training, anti-

▼ Copiar yine olacak mı? Bilimsel özgürlük yok, buna karşı çıkmaz özgürlüğü de...

renman gibi sözcüklerle anlatılır. Eski dilde talim ve terbiye sözü ile anlatılan da budur. Bu öğretim değil, öğrenileni pratiğe geçirme faaliyetidir. Öğretim, education'dur; eski dilde buna tedrisat denirdi. Bizim eski Darülfünun'umuzda da tedrisat yapıldı; talim ve terbiye orta öğretimde olurdu. Darülfünun öğretim üyeleri tedris azası unvamıyla anıldı; müallim ya da terbiyeci'ler ise orta öğretim düzeyindeki eğitmenler idi.

İşte, kullanılan terimlerle bile, YÖK kurumlarının üniversite olmadıkları ädetta itiraf edilmektedir. Ama, terimler bir yana, gerçekten, bunların, çağdaş anlamda üniversite olmadıkları, sadece bu adı taşıyan kurumlar sayılabilecekleri, tâbi bulundukları düzenden de anlaşılmaktadır. Bu konudaki ilk belirti, üniversite adı taşıyan tüm kuruluşların, idari ve

mali yönden bir merkeze, YÖK'e bağımlılıklarıdır. Bu bağımlılık, iddia edildiği gibi, bir "esğdüm" bağlılığı değildir. Rektörün, dekanın ve öteki idarecilerin atamalarında söz sahibi olan YÖK'ün, sadece bir esğdüm organı olduğu savına gülmekten başka bir yanıt verilemez. Soyut düber bir yana, bugünkü uygulamadaki somut ilişkileri bakımından üniversitelerin YÖK'ten bağımsız ve özerk oldukları söyleyenlere yalnız insanlar değil, kargalar bile güler. Akademik yükselme, kadro, ödenek tahsisi gibi konulardaki YÖK yetkilileri yasalarda açık seçik yazılıdır. Daha önemlisi, YÖK'e bağlı bir de "denetleme" organı vardır. Bunun nasıl yetkilerle donatılmış olduğu da yasalarda yazmaktadır. Kisaca, adına üniversite denilen kuruluşlar, yönetim bakımından, orta öğretim kurumları ne ka-

Geleceğimiz ne olacak?

Üniversiteler açılırken, İstanbul'daki çeşitli fakültelere devam eden öğrencilere sorduk: "Bu öğretim yılından ne bekliyorsunuz?" Cevaplarını yorumsuz olarak veriyoruz.

Murat Seferoglu-(Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 1. Sınıf)

Benim bundan sonraki eğitim ve öğrenim hayatım, lise ders kitaplarıyla örtülü hücremden üniversite ders kitapları ile örtülü bir başka hücreye geçiş degildir umarım. Hücre diyorum, çünkü araştıramıyor, belli bir alan da volta atıyoruz. Hücre diyorum, çünkü dış dünya ile bağlantısız yok denenecek kadar az. Okumaya, düşünmeye, eğlenmeye, saatla uğraşmaya imkan yok. Daha doğrusu zaman yok, yol gösteren yok. Hücredeki tasların hepsini birden taşmanız gerekiyor. Ama gereksiz yere ağırlaştırılmış bu yükün bir parçasını bile kaldırıramyorsunuz. Üniversiteden beklediklerim buraya kadar söylemeklerimin degilmesi.

Sakir Gül-(Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi 3. Sınıf)

Ders konusundaki eksiklikler kadar, eğitim seviyesi de düşük. Öncelici iyi olan eğitim, değerli hocalarımızın okuldan atılmasıyla geriledi. Yetersiz bir eğitim verildiği için geleceğe güvenli bakamıyorum. Barınma ve ekonomik sorunlarınız derslerimizi de etkiliyor. Eskiden bu okulu bitirince teknik öğretmen cikıyorduk, şimdi ise ne olacağımız belli değil. Staj yapmak istiyorum, ancak ailemin madde destegi olmadığı için yazıları çalışmaz zorundayım. Kredi alıyorum, üç aylık 20.000 li-

ra. Kesinlikle yetmiyor, en az ayda 20.000 lira olmalı. Yurtlara 3.000 lira ödüyoruz, ama son derece sağılsız yerler, yemekleri de kötü. Söylediğim bunlar. Yöneticiler öncelikle bu sorunlara eglmeli.

Muzaffer Can-(Açık Öğretim Fak. 2. Sınıf)

Genellikle çalışan öğrencilerin ya da meslek sahibi kimselerin kendilerini geliştirebilmek amacıyla seçtikleri bir yüksek öğrenim kurumu. Ancak TV'den dersleri kaç kişi izleyebiliyor? merak ediyorum. Saatleri uygun ve yeterli değil. Dolayısıyla kitapları ezberlemek zorundayız.

Bence okul hayatı dışarıdan bakıldığı gibi değil. Yürürlükteki yüksek öğretim sisteme bakıp söyle bir değerlendirme yaptığında soruyorum: Okulun amacı, kişileri ileri için sağlıklı bir şekilde yönlendirmek ve hazırlayabilmek değil mi? Fazla ders konuları öğrencinin kitaplar arasına sıkışık kalmasına neden oluyor, öğrenci ezberecliğe zorlanıyor. Sınavlarda salon aramak, sınav sonuçlarını geç öğrenmek, öğrenciliğin angaryalarından olası gerek. Sosyal yaşamdan kopmuş olarak gelecekte yaşamın ortasına nasıl atacağız?

Özlem Yazıcı-(Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı 3. Sınıf)

Üniversiteye büyük bekentiler ve ideallerle girdim. Öğretim düzeyi yüksek ve öğrenciyi branşında yeterli bilgiye kavuşturacak bir okul diye düşünüyordum. Bugün ise bu bekentilerimin boşuna olduğunu anladım. Çünkü ne verilen dersler yeterli ne de bekentileşimdeki olanaklar. Sağlıksız ilişkilerin ve sağlıksız insanların yettiği bir ortam. Öğrenci

EĞİTİM KONUSUNDAYA VASİYETİMDİR

Vakıf çocukların ne yönde bilinçlendirilmesini istediğimi, hangi yöntemle, hangi ilkelere dayanarak, ne amaçla eğitileceklerinin bilinmesi için bunları yazılı olarak saptamak istiyorum

Bu yazımı 1972 yılında, noter senedini düzenlemesi, mahkeme leseli kararının alınması ve Resmi Gazete'de ilanının yayımlanmasıyla birlikte Nesin Vakfı'ın yasal olarak kurduğum zaman yazmamıştım. Olmadı. 1974 yılında Nesin Vakfı'nın yapılarını kurmaya başladığım zaman da yazabilirdim. Yazmadım. Hiç deşile Nesin Vakfı'na ilk çocuğu aldığım 1980 yılında olsun yazmam gerekiyordı. Yapamadım.

Onbeş yıldan beri bitirilmiş yazamadığım yazıdır bu.

Nesin Vakfı'nda kimsesiz ya da yoksul çocukların barınacak, korunacak, devlet okullarında okutulup yetiştirilecektir... Evet ama, amacım salt bu mu? Hiç kuşkusuz bu amaç bile öünsüz söylemeliyim. Kimsesiz ya da yoksul bir çocuğu koruyup büyütüp okutup, devlet okullarından ve üniversitelerinden elli birer diploma tutturarak yaşama salmak önemli bir iş olmakla birlikte, benim Nesin Vakfı'ni kurmaktaki amacım ve burda yapmak istediğim salt bu değildir. Nesin Vakfı'nm çocukları devletin okullarında okuduklarına göre, öğrenimlerini bu okullardan alıyorlar, ama eğitimlerini Nesin Vakfı'ndan alacaklardır ve bu eğitimim hafta eğitim yöntemlerinden önemli ayrımları

vardır. (Ayrıca, Türkiye'de eğitim yöntemi ya da yöntemleri olup olmadığı tartışılacak bir konudur.) Nesin Vakfı'ndaki çocukların, kendi soyundan gelen çocukların da bence hiçbir ayırdılmadığı için onlara Vakıf çocukların dıyorum. Vakıf çocukların ne bir eğitim vermemi, onların nasıl insanlar olmasına istiyorum? Sanırım, sanırım değil, kesinlikle insanyorum ki, bunu çok kişi merak ediyor. Biliyorum, bu meraklıların çoğu iyi niyetli, iyi düşünücelli değil. Kendilerine pek aykırı, hatta karıştıkları bir ideoloji doğrultusunda, Nesin Vakfı'ndaki çocukların eğiteceğimi sananlar pek çok. Önce, Vakıf

yapılarının bulunduğu Çatalca'dakilerin pek çoku böyle sanıyor; bunu onların davranışlarından, tutumlarından anlıyorum. Bunlardan başka, kurulduğu onbeş yıldan beri, görev olarak, teftiş amacıyla ya da merak güdüsyle olsun bir kez bile bir görevlisini, müfettişini, memurunu Nesin Vakfı'na göndermemiş, Nesin Vakfı'nda ne alıp satıldığıyla hiç ilgilenmemiş olan, ama buna karşılık sürekli sert yazılarıyla Vakıf'a harcadığım paralar dan "katılmış payı" adı altında yüzde beş para (yani haraç) isteyen ve bu paraları ödememdedimde beni mahkemelere ve ten Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün de böyle sandığı, davranışlarından açıkça belli. Nesin Vakfı'nm amacına benzeyen amaçla kurulmuş başka eğitim vakıflarını yönetmekte olanların da böyle sandıklarından kuşku yok; çünkü kendiçileri de korudukları çocukların ve gençlerin kendi çırakları doğrultusunda yetişmelerine çalışıklarına göre, beni de kendileri gibi sanmaları doğal. TV'de kim devlet yetkilisinin vakıflardan konuşurken ve vakıf kurumunu overken "Ama hainane maksatları kurulmuş olan vakıflar olduğunu da biliyoruz" gibilerden sözleri de gösteriyor ki, onlar da Nesin Vakfı'nn amacının, en hafif söylemle, solcu yetistirmek olduğunu sanıyorlar. (Elbet, hainane maksatlı vakıflar, holdinglerin, dinsel derneklerin ya da kuvvetlerin kurduğu vakıflar olamaz. Olsa olsa, Aziz Nesin'in bütün malını mülküntü, bütün varını yoğunu, bütün canını yaşamını adayarak kurduğu ve öteki bütün vakıflar gibi bağışlarla, yardımalarla değil, salt Aziz Nesin'in emeğiyle yaşıyan Nesin Vakfı olabilir.)

"Vakıf yoluyla Türkiye'de sosyalizm kurulamaz" diye beni eleştiren solcuların akılsızları da beni öyle sanıyorlar. Dahası, benim vergi kaçırma için bu vakıf kurduğumu yayarak, iç çirkinliklerini boşaltıp rahatlamaya çalışan sizde solcular da başka türlü düşünmüyörler. Vakıf adı altında ondan bundan para toplayarak bu paralardan yararlanacağımı ve hiçbir zaman vakıf tamamlayıp vakıfa çocuk almayacağımda dedikodusunu yapanları da sansı bu. (Bu yüzden bayından beri Nesin Vakfı'na yardım kampanyası açmadım. Hiç kimseden bağış istemiyorum. Okurlarını kendiliklerinden verdikleri bağışları da elbet reddetmiyorum. Bu bağışlar yılda bir milyon lirayı bulmaz. Oysa benim kazancımdan Nesin Vakfı'na harcanan yılda 40-50 milyon lira arasındadır.) Kurduğum vakıfın sosyalist ilkelere para aktarmanın bir aracı olduğunu fikosla yayanların da düşüncesi başka değil.

Bu yazımı, bütün bu saçmalıklarla karşı kendi savunmak için yazmıyorum. Sıkı yönetim askeri mahkemelerinin en ağır suçlamaları kar-

şısında bile bugüne dek kendimi savunmadım. Adına savunma denilen söz ve yazılarım, gerçekte, savunma değil, haksızlıklara karşı saldırıdır. Kendimi savunmadım, çünkü savunulacak bir şey yapmadım.

Yalnız, dedikoduları, iftiraları biyana bırakarak, Nesin Vakfı'nda ne yapmak istedigimi anlatmamışım. Nesin Vakfı çocukların nasıl eğitilerek, onlara nasıl bir insanlığı vermesini istediğimi yazılı olarak saptamak istiyorum. Ben yaşarken ve Nesin Vakfı'ni kendim yönetirken, Vakıf çocukların nasıl eğitilmesini istediğimi yazılı olarak saptamasam da olabilirdi. Ama ben bigün, hem de çok uzak olmayan bigün olmayacağımdım. Ölümünden sonra, Nesin Vakfı'nm, koruduğu çocukların salt maddi gereksinimlerini karşılayan ve onları okullarda okutan bir kurum olarak kalmasını istemiyorum. Bunu yapmasının ötesinde, Vakıf çocukların ne yönde bilinçlendirilmesini istediğimi, hangi yöntemle, hangi ilkelere dayanarak ve ne amaçla eğitileceklerinin bilinmesi için bunları yazılı olarak saptamak istiyorum. Böylece hui ya Zı Nesin Vakfı' üzerine vasiyetname olacak demektir.

Bu yazımı yazmaya başlarken nasıl bir biçimde yazmam gerektiğini çok düşündüm. Evet, bir vasiyetname, ama aynı zamanda da bir yönetimlik olacak. Bu türlü yönetimlik, vasiyetname ya da benzeri yazılar, madde madde yazılar, kuru, ağır, aşırı ciddi (yani gereğinden çok) ve kesin yargıl olur. Bütün yönetimlikler gibi "Şöyledir.", "Böyle yapılmalıdır.", "Bu yolda davranışması gereklidir." gibilerden kesin yargilar içeren maddelerden mi olusun, yoksa o maddelerin nedenlerini, gerekçelerini, bende nasıl ve hangi ilişkiye oluştularını tıpkı öykü anlatır gibi mi anlatayım? İlkinci biçimde yegledim. Vakıf çocukların nasıl yetiştirilmelerini, eğitilmelermi istediğimi madde madde sırasıyla, bu maddeleri öyküleştirecek yazacağım.

● Vakıf çocukların üretmen olma-larını istiyorum:

İnsanlığımızın tüketmen değil, üretmen olarak yetişirilmeleri gereği salt bu küçük Nesin Vakfı'nm değil, bütün Türkiye'nin sorundur. Ama ne yapayım ki, benim gideüm ancak Nesin Vakfı'na yetiyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne dek, nerden nereye geldiğini (getirildiğini) en açık biçimde anlatan belge İlkokul Müfredat Programlarıdır. Değişen bütün bu müfredat programları karşılaştırılarak incelemirse, Türkiye'nin altmış yıldan ve özellikle İlkinci Dünya Savaşı'ndan ve 1950'den sonra nasıl gidiye doğru bir eğri çizmeye olduğu görüldür. Bu

inceleme ve araştırmayı yapmak eğitimcilerin görevidir. Bu acı gerçeklerin en acısı da, değişen müfredat programlarında açıkça görüleceği üzere, Türk insanının üreticilikten tüketiliğe geçirilmeye çalışılması ve dış (yabancı) etkilerle tüketmen yetişirilmek üzere insanların eğitilmesidir. Türk insanının üretmen olmadan tüketmen olarak eğitilerek yetiştirmesi, Türkiye'nin dışa bağımlılığının ve dışındaki parlak canlı görünüşe karşın özde geriye doğru gidişin başlangıcıdır.

Sündilik sayıları yirmi olan (ilerde seksen olacak) Vakıf çocukların üretmen olarak yetişmeleri için eğitilmelerine çalışıyorum. Üretmek deyince anladığımız çok genelidir: Tarım, hayvansal, endüstriyel, el zanaatıyla ve doğal kaynaklardan elde edilen hizmet maddi ürünler üretmek, hizmet üretmek, düşün üretmek, sanat yapımı üretmek; özetleyin üretilebilecek her şeyi üretmek.

Üretimin, insanın yeteneğine, bilgisine ve çalışmasına göre üç aşaması vardır: Yapıcı, kuruculuk, yaratıcılık... Yaratıcılık, doğtan yetenekleri, üstün zekâyı gerektirebilir. Ama normal sayılan, sakallar ve uymusuzlar da özel eğiterek, her insan yapıcı ve kurucu olarak üretmen yetiştirebilir.

Vakıf çocukların, yeteneklerine göre yapıcı, kurucu ve yaratıcı üretmenler olacak biçimde eğitilmelerini istiyorum.

Okuldaki öğretimle Nesin Vakıf'ndaki eğitimin celiği bir gerçekdir. Çünkü okullarda dersler yineletilerek ve ezberletilerek öğretılır. Ezberleme yoluyla öğretim, üreticiliğe ve hele yaratıcılığa engeldir. Ezberleme yoluyla bilgilerin öğretildiği çocukların ve gençlerin üretici ve yaratıcı olarak yetiştirilmesi olanaksızdır. Ezberletilerek öğretilmiş insanlar, öğrendikleri bilgileri yinelerler, o bilgilerin öyküntüsü (taklitçisi) olurlar, ama yeni bilgiler üretemezler ve yaratıcı olamazlar; öğrendikleri bilginin bekçi olurlar, ama sahibi olamazlar. Edinilen bilginin sahibi olabilmek için, o bilgiyi kullanılmamak gereklidir. Nesin Vakıf'ndaki eğitim, yaptırarak, uygulatarak, düşünürerek bilgi vermeye yönelik olduğundan, doğal olarak, okul öğretimiyle Nesin Vakıf'ndaki eğitim arasında kaçınılmaz bir çelişki vardır. Bu çelişkinin, çocuğun kişiliğinin gitikçe olusmasıyla giderilebileceğini sanıyorum. Gelişmiş bir kişilikte, ezberletilerek öğretilmiş bilginin üreticiliği bütünlüğecegi bile düşünülebilir.

• Vakıf çocukların dünyaya, insanlara, olaylara eleştirel gözle bakmalarını istiyorum.

Vakıf çocuklarınla, haftanın bir, kimileyinde iki günü toplanır, konuşuruz. Toplantılarında onlara sık sık yineleyerek söylediğim şunlardır:

"Benim söylediğimi, büyük diye tamdıgınız başkalarının sözlerini de, ille benimsemek zorunda değilsiniz. Sözlerimin yanlış bulunduğuñuz, herhangi nedenle benimseyemedinizin yerleri varsa ya da tümüne karşısanız açıkça söyleyin, tartışın. Salt benim değil, hiç kimseñin sözünü olduğu gibi benimsemek zorunda değilsiniz. Kim olursa olsun, ne kerte büyük sayılsın, herkesin sözünü, davranışını, tutumunu, yazısını, gerekli bulduğundanza eleştirmelisiniz. Salt insanları değil, gelenekleri, tabuları, yasaları, görenleri, verilmiş yargları, her şeyi eleştirmelisiniz. Eleştirmek, her zaman haklı olduğunuz anlamına gelmez. Ama bişeyi, eleştirdikten sonra benimserseniz, neyi, niçin kabul etmiş olduğunuzu bilirsiniz. Eleştirinin amacı eleştiri değil, doğruluğu bulmaktır. Eleştiri olsun diye eleştirmek, yani her zaman, her yerde, her

ne olursa olsun ille de eleştirmek alışkanlığı, bilgiçlik taslağı biçimine gelebilir. Bunu önlemek için de, özelestiri ve özenetim gereklidir."

Vakıf çocukların, eleştirmeden benimsedikleri bisevin (düşüncenin, yargının vb.) gerçek sahibi olamayacaklarını anlatmaya çalışıyorum.

● Vakıf çocukların cezasız yetişmelerini istiyorum.

Nesin Vakıf'nda ceza yoktur. Nesin Vakıf'ın çocukları hiçbir durumda cezalandırılmazlar. örneğin, sınıfta kaldı ya da çok kötü bir davranışta bulundu diyen Vakıf'tan atılmaz. Nasıl kendi soyumuzdan gelen çocukların, kötü, çok kötü şeyler yaptı diye evimizden atamazsak, Vakıf'ın çocukların da, her ne yaparsa yapınlar, Vakıf'tan atılmayacaklardır. Örneğin sınıfta kalan ya da bütünlüğe kalan Vakıf'ın çocukların hiçbir biçimde cezalandırılmış gibi, onları avutuyorum. Üzülmemeğini söyleyorum. Başarısızlıklarının, gelecek başarıları için onları hızlandırmayı gerektiğiğini anlatıyorum. Bu yöntemin, cezalandırmaktan çok daha etkili olduğunu, başarısı için çocuğa itici güç olduğunu deneyimlerimle gördüm.

Cesa vererek çocuğu eğitime yöntemini yanlışlığını kendi yaşam deneyimlerimden de biliyoruz. Biliyoruz ki insan, en değişken varlıktır. Diyalim 10-13 yaş arası çok hırçın, tembel, atak, saldırgan olan bir çocuğun, onbeş yaşından sonra değişerek, çalışkan, uslu, başarılı olduğu çok görülmüştür. Belki biz de boylelerinden biriyiz. Hangi alanda olursa olsun bütün başarılı insanların yaşamlarında başarısızlık ve başarı zıplıkları görülmektedir. Çocuğun okulda hiç başarı kazanmaması da olasıdır. Böyle çocukların, yaşamın kılgısal işlerinde başarılı olabilirler.

Nesin Vakıf'ndan çocuklar atılmaz; çocuklara ceza olarak bilinen hiçbir işlem yapılmaz. Çocuklar doğulmez.

Altı yıldan beri Nesin Vakıf'nda çocuklar var. Bu cezalandırmama ilkesini hep uygulayabildim mi? Hayır. Suçumu söylememiyim: Kendi ilkeimi bozarak altı yılda iki kez çocukların doğdum. Bunu yaptığım için de hem utanıyorum, hem kendimi suçlu羟yorum, hem de dayak attığım çocukların dahi çok maddi ve manevi acı çektiğimi biliyorum. (Dayak attıktan sonra, türlü yürek, tansiyon ve dinginleştirici ilaçlar alarak zor kendime gelebildim.) Bana sakin "Çocuklar dayağı hakketmeler miydi?" diye sormayın. Her ne olursa olsun hiçbir zaman çocuk (elbet büyükler de) dayağı hakketmiş olmazlar. Benden sonra bu suçu hiç işlemeyeceğim. Benden sonra da Vakıf'ın çocukların hiçbir biçimde cezalandırılmasını istemiyorum. Çocuklarının onurlarını kırmamak için onları neden doğdugum açılamayacağım, ama niçin doğmek zorunda kaldığımı anlatmamışım. Çocuk hiçbir zaman suçu olamayacağı için cezalandırılamaz. Çocuk suç işlesse de suçlu değildir; çünkü onun suç işlemesinin nedeni, önceden iyi eğitilmemiş olmasıdır. Öylese suçlu olan çocuk değil, çocuğu eğitmek görevi olup da eğitmemiş olanlardır. Çocuğu eğitmeli gerekten insanın, suç işledi diye çocuğu cezalandırmak amacıyla doğması, çocuğun kişiliğinde asıl suçlu olan kendisini doğması demektir. Çocuğu eğitmek için doğmek, önceden çocuğu eğitmemiş olmanın cezasını çocuğa yüklemek oluyor. Bilindiği üzere, çocuğun eğitimi, doğduğu hatta daha ana rahmine düşüğü andan başlıyor. Vakıf'ın çocukların Nesin Vakıf'na çok küçük yaşlarda gelmiş olsalar, elbet onları eğitecektir ve suç sayılan şeyler yapmayıacaklardır. Ama doğduğum çocukların Vakıf'a ondört-onbeş yaşında, kişilikleri oluşmuş olarak gelmişlerdi. Ben altı yılda iki kez bu çocukların dögerken, gerçekte onların geçmişteki yan-

lı eğitimlerinin ya da eğitimsizliklerinin cezalarını bu çocuklara yüklemiş oluyordum; bir anlama dayak yoluyla bir eğitim ameliyatı yapmak zorunda kalmıştım. Bütün bu gerekçeler, çocuklara dayak atmaktan haklı olduğumu kanıtlamaz elbette.

Nesin Vakıf'nda ceza olmadığı gibi, maddi ödül de yoktur. Çocuk hangi başarıyı gösterirse gösterse, karşılığında maddi ödül alamaz. Çünkü, her başarı onun görevidir. Bunun karşılığında beni ve arkadaşları sevindirmiş, mutlu etmiş olur; kendisini kutlarmış. Başarı kazananlara maddi ödül verilirse, türlü nedenerle başarı kazanamayanlar ödül alamayacağı için, dolaylı olarak cezalandırılmış olurlar. Bu ödül, çocukların arasında kıskançlık, sevgisizlik, haset yaratır. Her çocuk üstün başarı gösteremez ve bu yüzden maddi ödülünden yoksun kalması hak-

▲ Vakıf'ın minikleri. Cezasız yetişiyorlar.

sızlık olur. Başarı karşılığında verilen maddi ödülü bir kötülüğü de, ödülün özendiricilik niteliğinden, çocukların salt ödül kazanmak için yarışa alıstırılmaları ve her başarılarından sonra, ödül beklemeye gibi bir kötü alışkanlık edinmeleridir. Ayrıca, başarı kazanan çocuğa ödül olarak verilen şeye, başarı kazanamayan çocukların da gereksinmeleri vardır.

Yaşam, doğal olarak bir tartışma, hatta bir savaşımdır ve bunu değiştirmek de bizim elimizde değildir. Bu yüzden ödülü, yaşam savaşında insanda kazanma tutkusunu ve özendiricilik yarattığı yadsınır. Vakıf'ın çocukların da, değişik yarışmalara katılıp ödüller kazanmalarını isterim. Örneğin, Vakıf'ın çocukların okullardan takdirname ve teşekkür belgeleri almalarını beni sevindiriyor. Genel olarak ödülü karşı değilim. Ancak, bu ödül kazanmanın kendi alanında, kendi evlerinde, yani Vakıf'ta olmasının uygun bulmuyorum. Onların babaları, dedeleri olarak, içlerinden başarılı olanları ödüllendirip, başarısızları ödülünden yoksun bırakmak istemiyorum.

Bununla birlikte Nesin Vakıf'ın çocukları bol bol armağan alırlar. Armağan, herhangi birseyin karşılığı olarak verilmez. Armağan vermek için, yılbaşı, bayram, ders yılı sonu, ders yılı başlaması, lise bitirme, yaşınları gibi pek çok vesileler vardır ve bulunur. Armağanı bütün Vakıf'ın çocukların ahlar ve hepsinin armağanları aynı ayridır.

Her yıl Nesin Vakıf'nda çalışmak üzere Alman pedagoglar gelir. Bu yıl gelen pedagog Bayan Erica Ollerissen-Belsen, Vakıf'tan ayrılaçığı gün, Vakıf'ın çocuklarınla birlikte bir toplantı yaptı. Bayan Erica'ya, eğitim yöntemlerimizde gördüğüm yanlışları söylemesini ve bizi eleştirmesini rica ettim. Bayan Erica iki eleştiri getirdi. Bunlardan biri, çocukların çalışmaları için izlenme (program) yapmadığımız, bu yüzden hangi çocuğun hangi işi yapacağını ve kimin ►►

sorumlu olduğunu bilinmemesi idi. Oysa biz çocukların için, günlük ve haftalık izlenceler yapmıyorduk. Ancak çocukların kimisi, izlencelerdeki görevlerini yapmıyorlar ya da yapamıyorlar ve bundan dolayı cezalandırılmadıkları için de, Bayan Erica izlencelerin yapılmadığını sanıyordu. Burda bizim yanlışımız, ceza vermedigimize göre, çocukların izlencedeki görevlerini yapmayanlara sorum duygusunu yeterince verememiş olmamızdı.

İkinci eleştirisi şuydu Bayan Erica'nın. Çocuklardan kimisi, mallarına sahip olmuyor, mallarının değerini bilmiyorlardı. Örneğin oldukça yeni ayakkabısının ökçesine basarak bahçede dolaşan bir çocuk, ayakkabılarını geceleri, her tek bir yerde olsak üzere dışarda, yağmurda bırakıyordu. Ben bahçede bulduğum böyle bir çift ayakkabının sahibinin kim olduğunu bile araştırmamıştım. Örneğin ayakkabısun kötü kullandığı erken eskitme çocuklara da yeni ayakkabı alıyordu. Oysa bunlara yeni ayakkabı almamalarak, mallarına sahip olmalarını öğretmemiz gerekiyordu.

Pedagog Bayan Erica'nın dediğini yapamadık. Çünkü bu, Nesin Vakfı'nda uygulamaya çalıştığımız eğitim ilkesine aykırı olurdu. Örneğin ayakkabısını kötü kullandığı erken eskitti diye yeni ayakkabı almamak, çocuğun dolayı olarak cezalandırmak ve arkadaşlarının yanında aşağılamak olurdu. Salt o çocuğu arkadaşının yanında utandırmamak için, bahçede bırakılmış

1980'den önceki çocukların ve gençleri suça itleyen, kışkırtan, özendir ve onların suç işlemelerini önlemek görevleriken bu görevlerini yerine tam getirmeyen sorumlular, görevliler, yetkililer, politikacılar yurt içinde ve dışında dolaşırlar ve hâli Türkiye'nin politikasını yönlendirmeye çalışırlarken, 17-20 yaş arası çocuklar ve gençler suçu diye asılmazlardır.

Vakıf çocukların, benden sonra da cezasız, yetişirilmelerini diliyorum.

• Nesin Vakfı'nda yasak yoktur.

Nesin Vakfı'nda çocuklara hiç bişey yasak değildir. Çünkü yasaklama, bir eğitim yöntemi olamaz. Yasaklama, ancak yasağın sürdürülmesi, o yasağın baskısını yapanın varoluşu sürece geçerlidir. Yasağı koyan gücün bulunmadığı ya da yaşıfladığı zamanlarda yasak kalmaz. Eğitimde önemli olan, yasak koymadan, yasak konulacak şeyi çocuğun eğitilerek kendiliğinden yapmayı ya da yapmamasıdır. Çocuk, neyin, nasıl, ne zaman yapılp yapılmayacağına kendiliğinden karar verebilecek biçimde eğitilmelidir.

Konulan yasak, kime, kimin ölçütinde, değer yargılarına göre yasaktır? Yasaklı kimler, kimlerin çocuklar için koymuşlardır? Kimi koşullarda yasaklılara uyumak olumsuzluk, yasaklıları cıngınlamak olabilir. Çocuk, yasak konusunda da eleştiri getirerek bunları düşünmelidir.

Uygulamadaki örneklerimizle Nesin Vakfı'ndaki yasaklılığı nasıl sağladığımızı anlatmaya çalışıyorum.

Nesin Vakfı'nın ortaokul ve lise öğrencisi olan kız ve erkek çocukların, dersleri çok olup da (örneğin sınav günleri-gecesinde) geceleri geç saatlere dek çalışmak zorunda kaldıkları zaman, mutfağa gitip kendilerine çay yapıyorlar. Aşçı, mutfağı dağıttıkları gereğiyle çocukların geç mealtıya girmelerini yasaklamamızı istediler. Yasağı gerekli görmedik. Bu kez de, mutfağın tüp gaz ocağını yanık bırakıp, çaydanlığı da yanınan ocağı üstünde unutup yatıyorlardı. Kendilerine böyle yapımlarının tehlikeleri ve zararları birçok kez anlatıldıysa da bu unutkanlıklar sürdü. İyi bir insan olan Vakıf yönetmeni önem olmak üzere, çocukların girmemesi için geceleri mutfağın kapisını kilitlemeye başladı, yanı mutfağın giriş yasağı koydu. Öğrendiğim zaman, bu yasağı kaldırıtmış. Çünkü mutfağın girişini kapatıp kilitleyerek yasaklamakla, çocukların ocağı açık ve çaydanlığı da ocağı üstünde bırakmalarını önlediğim ama, işi bittikten sonra ocağı söndürülmesi ve çaydanlığı yanın ocağı üstünde unutulması gerektiği konusunda çocukların eğitim olmuyordu. Bizim Nesin Vakfı'nda koyduğumuz bu yasağın kalktığı zamanlar ya da böyle bir yasağın olmadığı yerlerde, çocukların oynası yine yapacaklardı. Vakıf çocuklarına mutfağı girmelerinin kesinlikle yasak olmadığını, ama mutfağın dağıtılmışından aşının haklı olarak sınırlendirdiğini, bu yüzden mutfağın darmadağın edilmemesini, ocağın açık bırakılmasının zararlarını ve tehlikelerini yineleye yineleye anlattık. Onlar da, Vakıf'a gelen yeni çocukların anlatıyorlar. Şimdi bu iş yasakız olarak yürümektedir.

Cocuklardan kimisi, geceleri kilitle girip portakal, mandalina gibi yemişleri yiyor, ordu var sanılan yemişler ertesi gün bulunamıyordu. Sırıldığında, kimin yediğini de söylemiyorlardı. Vakıf yönetmeni başademeyince kilerin kapısını kilitlemek zorunda kaldı. Kilitle yasak koymamın bir umar olmadığını, kapı kilitlenince girip yemişleri alamasalar bile kilitsız olan başka bir yerden başka şeyler alabileceklerini, önemli olan çocuklara, kapı açıktan bile kilerde girerek ordan gizlice yemiş alıp yemelerinin Vakfı'ın öte-

ki çocukların haklarını yemek olduğunu anlatımasının, öğretilemesinin gerektiğini önce yonetmenimize anlattım. Şimdi kilerin kapıları açık. Kilerin bir anahtarı da çocuklardadır. Kilerimizden hiç bişeyiniz de eksilmemektedir. Günlün birinde kilerimizden herhangi bişeyimiz eksilirse, biz kesinlikle biliriz ki, kilerden o şeyi çocuklarımızdan başka birisi almıştır.

Nesin Vakfı'ndaki bahçelerde ağaçlarda yemişler olunca hep birden toplanır ve birlikte yenilir ya da soğuk hava deposunda saklanarak sonradan yine birlikte yenilir. Teker teker çocukların ağaçlarından yemiş koparmalarının, otekiler Vakıf çocukların haklarını yemek olduğunu anlattım. Ağaçlardaki yemişler hepimizdir. Ancak yere düşmüş olanlar yenilebilir. Bunu küçük Vakıf çocukların bile, büyük çocukların öğrendi.

15 Ağustos 87 Cumartesi günü çalışma odamın penceresinden bakıyorum. Dörtbüçük yaşındaki Hakkı'nın koşarak ağaçların arasına daldığını gördüm. Ne yapacak diye merakla izledim. Ağaçların arasından çıktı. Elindeki elmayı tulumbada yıkayıp yemeye başladı. Pencereyi açıp içinden ağaçtan elma kopardığını sordum. Hakkı'dan önce, onun az ötesindeki Elvan (onbir yaşında) sorumu yanıtladı:

Ağaçtan koparmadı, yerden aldı, ben gördüm.

Dörtbüçük yaşındaki Hakkı bile, kendi yasagini kendi kojarak Nesin Vakfı'ndan yasaklar ilkesine uyabiliyor. Büyüyünce Hakkı, kimi yasakların saçılımını da anlayacaktır elbet.

Türkiye, belki de dünyanın yasakları en çok ülkesidir: "İnsaata girmek yasaktır", "Burda sigara içmek yasaktır", "Yere tükürmek yasaktır", "Çop ve izmarit atmak yasaktır", "Buraya içmek yasaktır". (Yani, burdan başka yere içenebilir.) "Çimenleri basmak yasaktır", "Çiçekleri koparmak yasaktır", "Pencereden sarkan mak yasaktır", "Kopek var, girmek yasaktır". Yasaktır, yasaktır, yasaktır... Yapılmaz, edilmez demezler. Yapılmaması rica olunur, demezler. Lütfen yapmayın, demezler.

Türkiye dünyada en çok yasakların bulunduğu ülkedir, ama aynı zamanda dünyada en çok yasakların cıngendığı ülkedir de... Ne denli çok yasak konulursa, o denli de çok yasak cıngenecek demektir.

Nesin Vakfı'nda hiç bir yasağın konulmasına uygulamamamı dileyorum, ben varken de, yokken de...

Nesin Vakfı'ndaki çocuklara uyguladığım ve benden sonra da uygulanmasını istediğim eğitim yöntemlerinden bıkaçını yazabildim. Yazmam gereken daha başka eğitim ilkelerimizi de yine bir öykü havasında yazacağım.

Kendi soyundan dört çocuğum ve altı torunu var. Burda sıraladığım eğitim yöntemlerini ve ilkelerini, soyundan gelen çocuklara uygulayabildim mi? Hayır, uygulayamadım. Çünkü o zaman bunları bilmiyordum ki, daha öğrenmemiştim ki... Vakıf çocukların, soyundan gelen çocukların çok daha iyi eğitmeye çalıştığım kesindir. Neden böyle oldu? Çünkü, insan babalık zenaatını öğremiştir olduğu zaman artık baba olma gücünü yitiriyor; baba olma gücü varken de babalık zenaatini bilmiyor.

▲ Aziz Nesin'in Vakıf çocukların. Çatalca'da, Vakıf bahçesinde, yeni alınan bisikletlerini gösteriyorlar.

ve ökçelerine basılmış ayakkabının sahibini arastırmamıştım.

Bizim eğitim yöntemimize göre, kötü kullandığı için ayakkabısını erken eskiteme yeni ayakkabı almamak yerine, o çocuğa ayakkabısını nasıl kullanması gerektiğini, bizim aylık harcamalarımız, gelir ve giderlerimizi, cektiğimiz sıkıntılıları anlatıp öğretmemiz gerekiyordu. Biz bu görevlerimizi tam olarak yerine getirememiştik ki, çocuk da, Vakıf'a gelmeden önceki eski alışkanlığıyla ayakkabılardan ökçelerine basarak ayakkabılığı giymiş, her tek bir yanda bahçeye atıp bırakmıştı.

12 Eylül 1980'den sonra, anarşının sorumluları ve suçluları olarak 17-20 yaş arasındaki çocukların asan bir tilkede, cezasız eğitimin yararını anlatmanın zorluğunu, hatta olağanüstülığını biliyorum. Ancak şuncaşım söylemeliyim ki: Asıl suçluların çocuklar olmuyor, onları yanlış eğitmiş ve onlara yanlış örnek olmuş bulunan büyükler olduğu gerçeğinden kalkarak, bugüne dek çocuklarınımız cezasız eğitilmiş olsalardı,

Nükleer silahsızlanma yolunda Sovyet-ABD görüşmeleri

BARIŞA DOĞRU...

Orta menzilli füzelerin tümden yok edilmesinin gündeme gelmesi silahsızlanma alanında atılacak adımlara hayatı bir ivme kazandırıyor.

Sovyetler Birliği ile ABD arasında orta menzilli ve bu kategorideki daha kısa menzilli (operatif-taktik) nükleer füzelerin kaldırılması üzerine "çifte sıfır çözüm" üzerinde prinsip anlaşmasına varılmıştır. Nükleer silahsızlanma yolunda son derece önemli bir sürecin başlangıcına işaret ediyor.

Sovyet Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze ile ABD Dışişleri Bakanı George Shultz'un Washington'da biraraya gelmesiyle bir sırdaş sürdürülmemekte olan görüşmeler sonucu bağlanarak, prinsip anlaşmasına varıldı. Bu na göre sözü edilen iki kategoriye dahil nükleer silahların yeryüzünden kaldırılması ile ilgili anlaşmanın, sonbahar ayları içinde gerçekleşmesi beklenen Gorbaçov-Reagan zirvesinde imzalanacağı, Şevardnadze ile Shultz'un Ekim ayı içerisinde bu kez Moskova'da biraraya gelerek bu toplantıya ilgili hazırlıkları görüşeceği açıklandı.

Varılan prinsip anlaşması, orta menzilli füzelerin kaldırılmasının yanı sıra, bu süreçle ilgili ortak denetim yöntemlerinin geliştirilmesini öngörüyor. Aynı zamanda Cenevre Silahsızlanma Görüşmeleri çerçevesinde stratejik saldırı silahlarında (orta menzilli nükleer füzelerde) % 50 indirim hedefleyen bir anlaşmanın sağlanması için yoğun çaba sarfedilmesini istiyor. Yine varılan anlaşmanın çerçevesinde, nükleer denemelerin sınırlanılması ve giderek tümyle durdurulması konusunda Sovyet-Amerikan görüşmelerine 1 Aralık 1987 tarihinden önce başlanması öngörtülüyordur.

Anlaşılacağı üzere, orta menzilli füzelerin tümden yok edilmesinin gündeme gelmesi, nükleer silahsızlanma yolunda bugüne dek benzeri yaşanmamış bir dönüm noktasını oluştururken, yeni nükleer silahların üretiminin durdurma yolunda vazgeçilmez bir adım olan nükleer deneme yasağının gerçekleştirilmesi ve genel olarak silahsızlanma alanında atılacak adımlara hayatı bir ivme kazandırıyor.

Gelenen aşama kuşkusuz, sosyalizmin barış politikasının başarısıdır, nükleer silahsızlanma yolunda son derece önemli bir kilometre taşıdır. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin ABD ile anlaşma ve uluslararası sözleşmeler yoluyla dünyanın nükleer silahlardan tümyle

arındırılması; uzayın silahlandırmasının kesinlikle önlenmesi; kimyasal ve diğer kitle tahrif silahlarının tümüyle yok edilmesi; konvansiyonel silahların savunma için gerekli en alt düzeye indirilmesi; tüm dünya devletlerinin işbirliği temelinde kapsamlı bir uluslararası güvenlik sisteminin kurulması yönünde somut ve israrlı öneriler ve çabaları, dünya kamuoyunda geniş bir destek bulmaktadır. Varyantlarda her bireyi 12 kez yok etmeye yeterli bir nükleer silah deposu üzerinde kazasız belasız daha ne kadar oturulabileceği konusunda kaygı duyan herkes, Sovyetler Birliği'nin dünyasının 2000 yılına kadar nükleer silahların arındırılmasını hedefleyen somut önerilerini sorunun gerçekçi yegane çözüm yolu olarak görmektedir. Böyle olması da doğaldir. Nükleer savaş tehdidinin nükleer silahlanmayla önlenebileceği türünden bir yaklaşımı aklı başında herkesin reddetmesinden da doğal ne olabilir?

İnsanlığın bizatılı varlığını tehdit eden nükleer savaş tehlikesi karşısında bir "dehset dengezi" pazarlığının, bunun somutlandığı "cavidirlik" politikasının kabul edilemezliği her geçen gün daha açık biçimde, daha geniş kitelerce kavranmaktadır; nükleer çığın gerektirdiği yeni düşünme tarzı, bugün eğer güvenlikten söz edilecekse bunun ancak kolektif güvenlik olabileceği gerçeği, kendini dayatmaktadır. İşte Sovyet önerileri yalnızca nükleer silahsızlanma yönünde pratige dönük adımlar olarak kalmamakta, bir bütün olarak bu yaklaşımın altını çizmektedir.

Gerçekte Sovyetler Birliği, bugünkü anlaşma zeminine varılması yönünde tümü samimi çabasını ortaya koymuş, ABD ve onun NATO'lu müttefiklerinin nükleer silahsızlanma görüşmelerinde ilerlemeyi kaydedilmesini önlemek üzere çarptığı çeşitli güçlükleri, her biri kamuoyunda geniş yankı uyandıran hamlelerle bertaraf etmemi bilmıştır. Örneğin görüşmelerin "kilitlenmesi" karşısında, Britanya ve Fransa'nın nükleer güçlerinin görüşme kapsamında olması şartını geri çekmiş, orta menzilli nükleer silahlarla ilgili görüşmelerin stratejik silahlar ve uzayın silahlandırılması girişimleri meselesiyle birlikte ele alınmasından yana olduğu halde tıkanıklığı gidermek tizere bunda israrlı olmamış; ve nihayet Avrupa'da "çifte sıfır çözüm" önerisini getirmiştir.

ve bunu orta menzilli füzelerin yeryüzünden kaldırılmasını içeren "global çifte sıfır çözüm" önerisi ile bütünülmüşdür. Bunun yanı sıra konvansiyonel, taktik, kimyasal vb. kısaca silahlanmanın her alaniyla ilgili somut önerilerde bulunarak, bu konularda da görüşmeye hazır olduğunu açıklamıştır. Bu gelişmeler Sovyet önerilerinin "propaganda"dan ibaret olmadığını dünya kamuoyuna açık şekilde biçimde anlatmakla kalmamış; sorunun askeri çözümlere değil, siyasi karara, siyasi çözümlere dayandığını vurgulamıştır.

Varılan prinsip anlaşması, işte bu doğrudan, nükleer ve genel silahsızlanma yolunda adım atılabileceğini ve adım atmanın siyasi karar meselesi olduğunu göstermiştir ve her şeyden önce bu yıyla önem taşımaktadır.

▼ Dansı uzun menzilli füzelerin başına. Reagan ve Gorbaçov anlaşma imzalarla ABD'nin Wyoming üssündeki bu stratejik füze tarihe gömülüyor.

TARIM İLE SANAYİ: DÜŞMAN KARDEŞLER

Kaynaklar üzerindeki mücadeleyi toplumların her dönemde sürdürdükleri bir gerçektir. Ancak bir mücadelede, tarafların başabaş bir sonuç sağlayabilmeleri karar organlarına girebilme ve etkileyebilme ağırlıklarına bağlıdır.

Siyasal seçiş ve kararların belirgin Özelliği bunların toplumdaki güç merkezleri doğrultusunda oluşturulmalarıdır. Tarım kesimi ile ilgili doğrudan ya da dolaylı siyasetkarar ve yönlendirmeler de bu genel kural dışında kalamaz; söz konusu kararlar da toplumda tarım kesimi ve tarım-dışı kesimin görelî ağırlıkları doğrultusunda oluşur. Bu yazı çerçevesinde, böyle bir bakış açısından, tarım kesimi ile ilgili toplumsal ve siyasetkararların çok kaba ve hızlı bir tartışması yapılmaya çalışacaktır. Bu tartışma sürdürülürken, dikkatlerin iki nokta üzerinde yoğunlaştırılmasına çaba gösterilecektir. Bunlardan birincisi, bir

ülkedeki siyasetkararların kısadönemler itibarıyle çok çarpıcı yalpa yapmayıp, uzun dönemler içinde bir oluşum sergilemeleridir. Görüntüsel olarak iktidar değişikliği şeklinde yansiyan şekillenmeler dahi, bu şekillenmeler de toplumsal altyapıya dayalı olduğundan, toplumsal seçisetlerde büyük dönüşümler ortaya koymamaktadırlar. İkinci nokta ise, toplumsal ve siyasetkararların

ortaya koyduğu pozitif yönlendirme ve şekillendirmelerin, çoğu zaman normatif hedefleri amaçlamamasıdır. Diğer bir ifade ile, siyasetkararların sonucunda ortaya çıkan filili durum, belirli bir kriter'e göre tanımlanmış biçimde tüm ekonominin ya da su veya bu kesimin yararına olmamayıp. Böyle bir sonucun çok çeşitli nedenleri vardır. Bir defa normlar ya da kriterler coktur ve her karar veya etkileme merkezi kendi normunu geliştirip, ona ulaşmak isteyebilir. İkincisi ve en önemli de, söz konusu normlar ya da amaçlar olarak belirlenen kriterler genellikle kısa dönemli olmaktadır, politikaların uzun dönemli etkileri ve uzun dönemde kesimlerarası etkileşimler çoğunlukla ihmal edilmektedir. Top-

lumda etkin ve kapsayıcı planlamamanın olmaması, bu olasılığın çok daha ciddi boyutlarda artmaktadır.

Türkiye Ekonomisi, Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar, tarım ile tarım dışı kesimler arasında, birincisinin giderek saha kaybettiği, oldukça keskin bir ekonomik ve ona bağlı olarak da siyasetkarar arenada şeरetmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki tartışmasız tarım kesimi hakimiyeti, 1923 İzmir İktisat Kongresi kararları doğrultusunda, 1925 yılında aşınan kaldırılması şeklinde belirmiştir. Bu kararla kırsal alandan kentsel alana kaynak aktarımı ciddi olarak aksamıştır. Diğer bir ifade ile, sanayileşmenin ilk birikim arterleri böylece daralmış oluyordu. Hiç kuşkusuz, tarım kesiminin bir yandan birikim kaynağı, diğer yandan da pazar rolü oynaması sonucunda gerçekleştirilecek olan sanayileşmeden tüm ekonomi ve bu arada tarım kesimi de daha kârlı çıkabilirdi. Ancak, bu tarihsel fırsat,

böyle bir siyasetkarar sonucunda kaçırılmış oldu.

Sanayileşme sürecinde gereksinme duyulan kaynaklar, bir yandan tarım kesimi aleyhine düşen iç fiyat hadalleri, diğer yandan dış kaynaklar yolu ile olabildiğince sağlanırken, tarım kesimi de ekonomik ve doğal olarak, toplumsal ve siyasetkarar gücünü zaman içinde yitiriyordu. Kırsal ve kentsel kesimlerin nisbi değişimlerinin siyasetkararları ve kararlara yansımaları sonucunda, kentsel kesime kaynak transfer mekanizmaları giderek daha da yoğunluk kazanmaya başladı. Bu bağlamda, kırsal kesimden kentsel kesime kaynak aktarma mekanizmaları arasında tarimsal ürünlerde uygulanan döviz kuru, iç fiyat hadalleri, genel ilkelere ters düşen vergi uygulamaları, destekleme alımları ve bazı girdi fiyatlarının saptanması politikaları ve nihayet son dönemde pânsız bir biçimde uygulanan ithalat politikası kısaca ele alınacaktır.

İllustrasyon: Uzurcan Ataoğlu

Türkiye'nin ihracatı uzun süre bir kaç dönemde yoğunlaşan tarımsal ürünlerden oluşuyordu. Sabit döviz kuru uygulamalarının israrla sürdürdüğü dönemlerde ithalat ve ihracatta uygulanan döviz kuru birincisi lehine farklı idi. Diğer bir ifade ile, tarımsal ürün ihracatı edildiğinde elde edilen döviz gelirinin tarımsal üreticiye yansımaması tam olmamakta, düşük kurdan olmakta idi. Bu mekanizma ile tarım kesimi dolaylı bir biçimde vergilendirilmiş oluyordu.

İç fiyat hadleri, bazı dönemler dışında, devamlı olarak tarım kesimi aleyhine seyretmiştir. Başka bir anlatımla, belirli miktarda bir tarımsal üretim zaman içinde giderek daha az miktarda tarım dışı ürün alır hale gelmiştir. Aynı çerçeveye içinde destekleme almalarını da ele almak görüntüyü daha da netleştirmeye yardımcı olur. Son on yıl itibarıyle, tarım/sanayi fiyatları oranı ile tarımsal ürünlerde uygulanan destekleme ödemelerinin alım gücünün değişimi aşağıda verilmiştir.

Yıllar	Tarım/sanayi fiyatlarının oranı	Destekleme ödemelerinin alım gücü
1977	107.6	100.0
1978	94.2	73.5
1979	74.8	61.5
1980	89.5	50.0
1981	75.0	52.2
1982	69.0	48.2
1983	65.1	50.5
1984	61.3	53.0
1985	70.7	41.8
1986	64.4	—

Kaynak: Yakup Kepeşek, *12 Eylül'ün Ekonomi Politigi ve Sosyal Demokrasi*, V Yayınlari, İstanbul, 1987, s. 92.

Bu tabloda, yukarıda bahsedilen iki nokta çok açık bir biçimde gözler önüne serilmektedir. O da, tarım kesiminin hem tarım/sanayi fiyat oranları hem de destekleme ödemeleri yolu ile reel kayba uğradığıdır. Aynı yıllar içinde tarımsal üretimin gerilemediğini, aksine yıldan yıla değişen oranlarda olarak, arttığını düşünürsek, bu kayıp daha büyük boyutlar kazanır. Tarım kesimine yapılan girilerin fiyatları da mali destek politikası alından çıkartıldıktan sonra, kesimin kaybı daha da artmış olur.

Vergileme politikası açısından da tarım kesimi olumsuz bir işleme tabi tutulmaktadır. Küçük çiftçi muaflığı vb. gibi hiçbir sınır tanımadan %5 dolayında sürdürülən stopaj uygulaması da ne gelir vergilesmesinde adalet ne de tarım kesiminin refahı açısından savunulabilir durumdadır.

Resmi politikalar çerçevesinde sürdürülən uygulamaların yukarıda çok kaba olarak özetenen sonuç ve görüntüleri, tarımsal kesim ile tarım dışı kesim arasında yer alan aracı ve tefecilerin devreye girmesi ile daha da yoğunlaşmaktadır. Diğer bir anlatımla, ne destekleme ödemeleri ne diğer aktarımlar tam olarak gerçek üreticinin eline ulaşamamaktadır.

Son dönemlerde uygulanan bazı tarımsal ürünler ithalatı da, ithalatın yapıldığı alanlarda ciddi çöküş ve gerilemelere yol açmıştır. Avrupa Topluluğu'nun gündeme olduğu bir dönemde, tarım kesiminin durumunun ra-

hatlatıcı olmaması nasıl bir olsa ise, uygulanan politikalar da o derece isabetsiz görülmektedir. Tarımsal ürünlerin üretildiği an ile tüketildiği an arasındaki fiyat farkı, Türkiye ve AT'de farklıdır. Türkiye'de tarımsal ürün üreticiden şu veya bu şekilde ucuz alınıp, belirli bir ilave ile tüketim merkezlerine kaydırılırken, AT'de alım esnasında fiyatlar gerçek düzeyde tutulabilmekte, kentsel alanlarda tüketim fiyatı ise, düşük belirlenmektedir. Böylece, hem üretici ürünün gerçek değerini elde edebilmekte hem de kentsel alanlardaki insanlara temel girdiler üzerindensubpackage verilmiş olmaktadır. İki fiyat arasındaki fark ise, çeşitli fonlardan karşılanmayı çalışmaktadır.

Tarım ve tarım dışı kesimlerin ekonomik kalkınma ve gelişme süreçlerinde enteresan ilişkileri söz konusu olmaktadır. Ekonomik gelişmenin başlangıç dönemlerinde tarım kesimi sanayi kesimine reel kaynak aktarımı sağlamak, böylece sanayi kesimine destek olmak durumunda iken, ileri aşamalarda ilerleyen sanayi ve teknoloji, tarima ciddi katkılarla bulunarak, verimlilik ve yüksek üretim artıları sağlamaktadır. Soruna kaynakların bölüştürülmesi açısından yaklaşımımızda, iki kesim kaçınılmaz olarak bir diğerinin rakibi haline gelmektedir. Bu rekabetin kamu kesimi işleyişine yansımazı iki kanaldan gerçekleşmektedir. Birinci kanal kamu finansman yükünün paylaşılması, ikinci kanal ise, kamusal kaynakların bölüşülmesidir. Diğer bir ifade ile, tarım ve tarım dışı kesimler arasındaki mücadele, bir yandan vergi vb. gibi yükümlülüklerin, diğer yandan da kamu harcamalarının bölüşülmesi arenalarında cereyan etmektedir. Toplumsal ve siyasal karar süreçlerinin işleyiş doğası içinde ekonomik ve siyasal gücü göreli olarak ağırlıklı biçimde elinde tutanlar söz konusu kaynak ve yüklerin bölüşümünden kâr çıkarılmaktadır. İşte tarım 1925-1962 yılları arasında böyle göreli bir şansı eline geçirmiştir. Sonraları ise, oluşan sermaye birikimi ve sanayi, giderek bu şansı kendi lehine çevirmeyi başaramadı. Hâlde tarihsel oluşumların uzun dönemde silinmeye mahkûm izlerini taşımakla birlikte, günümüzdeki politikaların kentsel alanlara daha fazla yönelik olduğu açıkta. Bu aksılık, yukarıda özet olarak değinilen temel noktalar dışında, kamu kesimini sunduğu gerçek hizmetlerin kalite ve kantitesinde de yansımaktadır. Beşeri sermaye oluşumuna yönelik eğitim, sağlık hizmetleri kadar, diğer hizmetlerin de kentsel ve kırsal alanlar itibarıyle dağılmış hiç kuşkusuz birincisi lehine, ikincisi aleyhinedir.

Sonuçta bir toplumsal ve siyasal karar sorun ya da olgusu olarak algılanabilen bu oluşum, bir kaynak sorunu olduğu kadar bir oyakatılma ya da demokrasi sorunudur da! Kaynaklar üzerindeki mücadeleyi toplumların her dönemde sürdürdükleri bir gerçektir. Ancak, bu mücadeleden tüm tarafların başbaşa ya da ona yakın bir sonucu sağlayabilmeleri, karar organlarına girebilme ve etkileyebilme ağırlıklarına bağlıdır. Böyle bir güç ve etkinlik, büyük ağırlığı ile ekonomik kaynaklardan sağlanabilecek beraber, günümüz siyasal koşullarında, kooperatifleşme, ekonomik ve siyasal konularda bilinçli karar verip taraf olabilme vb. gibi aydınlanma ve örgütlenme de taraflara bu yönde önemli avantajlar sağlayabilmektedir.

Dünyanın En Gelişmiş En Ekonomik Faksimile Makinası

Büronuzdaki telefonla
dünyanın her yerine
9 saniyede evrak/resim
gönderebilir ve
tekrar geri alabilirsiniz.

OKIFAX

OF-10 • OF-23 • OF-27

BİLGİTAŞ A.Ş.

İSTANBUL

Barbaros Bulvarı 133/B Balmumu - İstanbul
Tel: 172 95 12 - 172 80 82 - 172 79 62 - 167 05 69
Telex: 28 321 omr tr Fax: 172 84 66

ANKARA

Selanik Caddesi 52 Kızılay-Ankara
Tel: 18 99 15 - 18 09 75 - 17 56 60
Telex: 46 021 ocel tr

ANKARA-KÖPİFAKS

Küçüksehir Caddesi 39/A Ankara
Tel: 117 02 96 - 117 02 97
Fax: 125 90 43 - 117 46 73

İZMİR

861 Sokak 72/101 Jüt Han Konak-İzmir
Tel: 13 23 24 - 25 17 01 Fax: 13 23 24

ADANA

Kızılay Caddesi 13/B Adana
Tel: 22 533 - 45 845 Fax: 13 162

ANTALYA

Ali Çetinkaya Bulvarı 1/25 Antalya
Tel: 16 341 Fax: 16 341

BURSA-TANPA

Osmangazi Caddesi 113/A Bursa
Tel: 14 09 27 Fax: 14 09 27

**BİLGİTAŞ VE KÖPİFAKS ŞİRKETLERİ
ÖNSEL A.Ş. GRUBUNA DAHİLDİR.**

Türkiye Odalar Birliği Başkanı Osman Özbe:

Çiftçi sıkıntında

Özal iktidarı tarım politikası ve çiftçinin durumu hakkında genel bir değerlendirmeyi Türkiye Odalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Osman Özbe' ten dinliyoruz:

'Türkiye'de bugün uygulanan ekonomik sisteme, Avrupa tamamı nasıl destekleniyorsa, Avrupa'ya tam üye olmaya müracaat eden Türkiye'nin de aynı destek politikasına çok acele gitmesi lazımdır. Avrupa Topluluğu, bütçesinin % 70'ini tarımın desteklenmesine sarfederken, biz Türkiye'de ne yapıyoruz?

Gübrede, tohumda, faizde, tohumlukta, 1987'den itibaren de sütte, süt hayvanlarının yeminde, ilaçta, hayvan ithalatında verilmekte olan sübvansiyon yeterli değildir. Daha da artırılması şarttır. Çünkü Avrupa Topluluğu'na girmeyi amaçlayan bir Türkiye'nin gözardı etmemesi gereken önemli bir nokta vardır: Ortak Pazar'daki 35 milyarlık paranın (Avrupa para birimi olarak) % 70'i ortak tarım politikalarının desteklenmesi için verilmektedir.

Türkiye'de bu sene en iyimser rakamlar 1 trilyon 300 milyar liralık bir tarım destekini öngörüyor. Örneğin gübrede fiyatlar artarken devlet bunun bir kısmını sübvanse ediyor. Yani geçen sene

asağı yukarı 260 milyar liralık bir gübre sübvanşyonuna karşılık bu sene için 380 milyar lira konuşuyor. Ama bunun çiftçiye düşen hissesi gübrenin fiyatının artması sonucunda daha az kullanılacak hale gelecek. Örneğin yine, bu sene elde ettigimiz 950 bin ton mercimeği piyasaya veremiyoruz. Toprak Mahsulleri Otisi'nde ilan edilen fiyat yeşil mercimekte 330 liradır. Çiftçi serbest piyasaya ise 150 liradan satıyor, o da satabilirse... Satamayanı da var... Şimdi artık tarımda bir plan anlayışına gitmeye mecburuz. Serbest pazar sisteminin, her şeyin tamamen serbest olduğu anlamına geliş Türkiye'ye zarar getirecek.

Bugün çiftçi borcunu ödeyemez durumda, bir kişi hayat şartlarından kaynaklanan nedenlerle, selden, dondan, kuraklıktan ürününü yitirdi. Bunların zararlarını tazmin etmek bir sigorta sistemi Türkiye'de yok. Şimdi tarımda ürün ve hayvan sigortası meselesi işlemiyor. Çünkü yüksek primleri var. Kendisinde yedek bir para rezervi olmadığı için çiftçi o sene aldığı borcunu ödeyemediği vakıt, ertesi sene bir mahsulden iki borç ödeme durumuna düşecek ki, bu da tarımın büyük problemler arasında. Çiftçi bazı yönlerden fazla üretimin pazarlayamamanın sıkıntılarını çekmekte. KİT'lerin tarım ürün-

▲ Osman Özbe

lerini desteklemeye, kendilerini kârî çalışmaya itmeğini çiftçiye yeteri fiyat vermemeleri, çiftçi maliyetlerini çakaramaz duruma getiriyor. Halbuki çiftçi olarak bizim de sosyal hayatı, hiç olmasa şehirdekinin yansına yakın bir yaşam standardını köye getirmek mecburiyetimiz var. Çiftçinin mahsulunu satabilmesi için devletin satış organizasyonlarını ihya etmesi gerekiyor. Çiftçi bugün ürününü yitirmek için sistemi ve muhafazalı bir altyapıyi devletten bekliyor. Çiftçi bugün bir kuruş bile artırmıyor ki, üretimini artırın. Noksan bilgi ve teknolojik sıkıntılar var. Kamu kesimi çiftçiye bunu direkt olarak veremiyor, bu kesim de kendine göre bir kârîlik sistemine gitme yolunda. Onun için de tanrımda, ihracat ve sanayinin ihtiyacı doğrultusunda bir planlı anlayışla üretimi kanalize etmeye mecburuz. Geçen sene pamukta alınan yanlış kararlar hem tekstil sanayicilerini hem de Türk çiftçisini sıkıntıya soktu, çiftçiyi pamuk ekmekten uzaklaştırdı. Şimdi tüten, pamuk, pancar gibi yoğun çmek isteyen ürünlerde çiftçi kaçış içinde. Halbuki buralar bizim geleneksel ürünlerimiz. Türkiye bu sene pancara noksancı verilen fiyattan dolayı dışarıdan şeker getirtti. Oysa üç sene evvel İran'a 500 milyon dolarlık şeker sattık. Nereden sattık? Çiftçi üretti de sattık. Devlet düşük fiyatlarla enflasyonu yemeden, bize enflasyonun altında fiyatlarla üretim yapın derse, bırakın ihracatı, memleketin ihtiyacı karsılamayız. İşte burada bir dengesizlik var: İthalata dönük mecburiyeti ortaya çıktı. Bu bakımdan Türkiye'nin aleyhine bir gelişme var. En önemlisi de tanrımdan kaçan insanlar var! İşte bugün şehirlerin durumu ortada: % 47 kırsal alanlar, % 53 şehirler... Bu nereden kaynaklanıyor? Köyünde geçen adam, o temiz hayatı bırakıp şehrde gelir mi? Ya şu 20 yıldır Avrupa'ya giden insan? Ne yol, ne lisans biliyor, ne de bir mesleği var. Ama bırakmış Türkiye'yi oraya gidiyor. Neden? Ekmek parası var cunku. İşte bu sirkülasyonu tersine çevirmeye mecburuz. Kalkınma tabandan, tarımdan başlar, ekonominin temelidir tarım. Sanayi tarıma gelişmiştir, tanrımdaki rezervleri biriktirerek. Sonuç olarak devlet bugün ticarete destek vermiştir, tarıma da vermeye mecburdur. Köy çoktan göründü, görmek lazım. Sübvansiyon havadan para vermek düşünsüse değil, altyapı güçlendirmek, tarımı cazip kılmak ve istikrarlı bir üretim yapmak için istiyoruz. Yoksa devletin kasasını çiftçiye verin, çiftçi çalışmasın demek istemiyoruz.' ■

Meselenin düğümü...

Calışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mükerrem Taşçıoğlu'nun İLO yetkilileri önünde "vazife icabı" sendikal yasaklardan söz etmesi, TISK Genel Başkanı Halit Narin tarafından tepkiyle karşılandı. Narin'in "sendikal haklar dediğimiz zaman neyi kışmışlar, neyi açacaklar? Sendikal haklarda kısıntı mı varmış?" diyecek kızgınlığını belli etmesi üzerine Taşçıoğlu meseleye derhal açıklandı. Sendikal hakları tencide lüzum olmadığını, sendikal yasakların konmasının iyi olduğunu belirtti. (Cumhuriyet, 15-17 Eylül 1987).

Bakan Taşçıoğlu'nun 12 Eylül sonrası görev yapan sefeleri gibi İLO başta olmak üzere uluslararası platformlarda Türkiye'de sendikal hak ve özgürlüklerin durumuyla ilgili muhatap olduğu ardi arkası kesilmeyen sorular karşısında büyük sıkıntılarla dolduğu açıklandı. Taşçıoğlu'nun deyişle: "demokrasiye paydos demenin niteminin ne olduğunu anlamlıkla güçlük çeken yabancı dostları" in aklının aymadığı pek çok şey bulunmaktadır. Türkiye'deki sendikal hakların durumu konusunda ortak bir kaygıyı paylaşan Dünya Sendikalar Federasyonu, Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu ve Dünya İş Konfederasyonu'ndan, sendikal sıradan bir yabancı işçiye kadar hiç kimse, Türkiye'de işçilerin, "kafası kopasca sendikalar" dan kurtulduktan sonra sendikal haklara paydos demenin nitemlerinden nasıl yararlandığını anlayamamaktadır.

12 Eylül'den bu yana Türkiye'deki sendikal uygulama ve düzenlemelerin uluslararası standartlara, daha somutlaşarak İLO sözleşmelerine aykırılığı sürekli gündeme gelmektedir. İLO'nun mesleki ör-

gütlenme özgürlüğünü genel örgütlenme özgürlüğünün ve temel insan hakları bütünlüğünün ayrılmaz bir parçası gören; İşçilere hiçbir ayırmaya gözletmeksiz diledikleri örgütleri kurma hakkı tanıyor ve bu örgütlerin çalışmalarının idari makamların keyfi tasarrufundan bağımsızlığını gerektirdiğini vurgulayan yaklaşımıyla, örneğin Türkiye'de çalışanların "grev" hakkı olan sendikalar, bu hakkı käğıt üstünde dahi sahip olmayan sendikalar ve sendikalaşma hakkı hiç olmayanlar şeklinde ayrılmıştır. Bağdaştırmak elbette mümkün değildir. Yine aynı şekilde İLO, sendikal örgütlerin faaliyetinin yalnızca mesleki alanda sınırlanamayacağını, siyasal olana-sendikal olan arasındaki sınır çizmenin adeta imkânsız olduğunu vurgularken, "acız" diyen emekçilerle Başbakan Özal'ın "bu yaptıkları politikadır, onlara dünyayı zindan ederim" diyecek çizdiği sınırın, anlaşılır ya da kabul edilebilir bir yanısı olmadığı da açıklıktır. Bu bağdaşmazlık örneklerini sendika kuruluşu, yöneticiliği, sendikaların faaliyetleri, mali işleri, Ülke içi ve uluslararası ilişkileri, kısaca her konuda ve her biri sendikal hak ve özgürlüklerin nasıl kullanılmaz hale getirildiğini dəyişen hukümlerle coğaltmak mümkündür.

Geleceğim rejimin ve işverenlerin benimsedikleri uluslararası standartlar açısından düzeltme gerektiren bir yan yoktur. Sendikal yasalara, G.Kore, Sırbistan, Pakistan vb. Ülkelerde geçerli olan "uluslararası işveren standartları" açısından bakıldığına ne Narin'in tepkisi, ne de bakanın davranışını şairştir.

Mesele, tarihi ve toplumsal olarak haklı olan işçi sınıfının güçlüğüne ortaya koymasında gelip düşünenmektedir.

Daha büyük mitinglere doğru

İstanbul'daki grevci işçiler ve onları destekleyen demokrasi güçlerinin kararlılık ve dayanışması açısından 20 Eylül özel bir gündü. Çünkü sermayenin 12 Eylül saldırisını en çok yaşamış ve hissetmiş olan İstanbul işçileri ve onun öncü grevci işçileri mücadeleyle grev çadırından meydanlara yükseltmeye karar vermişlerdi. Türk-İş'e bağlı Deri-İş Sendikası'nca kardeş işyeri sendikaların da desteğiyle 'Grevlerle Dayanışma ve Lokavt Protesto' mitingi düzenlendi.

Miting alanına yaklaşırken dikkat çeken ilk şey, panzer ve jeepler dahil iki kat polis kordonunun olmasıydı. Mitinge katılmak isteyen, iki kat polis kordonundan geçmek zorundaydı. Korku işbaşındaydı. İşin şakaya gelir yanı yoktu. Bir dönemler adı yasaklanan, unutulmaya çalışılan sınıf grev, direniş ve mitingiyle yeniden ayağa kaldırıyordu.

Her zaman olduğu gibi cesaret korkuyu yendi. Çeşitli sendikalardan işçiler otobüslerle gelerek flamalarıyla, pankartlarıyla "Biz de varız. Artık meydanlardayız" dediler. Üç bin askın işçi, emekçi, öğrenci ve aydın, coşkulu bir şekilde taleplerini haykırdılar. Lokavt başta olmak üzere sermayenin azınlık sağırlısını protesto ettiler. Sermayıyı yenecek gücün işçilerin birliği ve mücadelede olduğunu vurguladılar. Başta Deri-İş Genel Başkanı Yener Kaya, Petrol-İş Genel Başkanı Cevdet Selvi olmak üzere sendikacı, işçi, 8 kişinin konuşması bu birligin, bu dayanışmanın ve en önemli mücadele azminin anlamlı ve güzel bir örneği oldu. Yedi yıldır es-

tirilen terör, beyin yıkama kampanyası sınıfımızın mücadele gelegenlerini koyedememişti. "Yok edilemeyecek düşman" orada, miting meydanında Birlik-Mücadele ve Dayanışmasıyla dimdik ayaktaydı.

Miting üzerine söylenebilecek, ilerisi için mutlaka atıçızılması gereken olumsuzluklar da yok değil. Öncelikle mitinge yığıncaq katılım için gerekli ön çalışmanın zayıf tutulduğu mitingdeki grevci işçi sayısının İstanbul'daki grevci işçi sayısının bir hayatı olmasından belli oluyor. Bu zayıflığı salt polis baskısıyla izah etmek mümkün değil.

Diğer bir nokta da her hallerinden işi olmadıkları, aynı zamanda da sırtlarında yumurta küfesi taşımadıkları belli olan küçük bir grubun sorumsuzca haykırdıkları sloganları. Mitingin anlamı ve geleceği mesajı alâkâsız olmayan bu sorumsuz ve saygısız tavır, işi konuşmacıları dinlememeye kadar vardırdı. Bu eski hastalığın belli çevrelerde varlığını hâlâ koruduğunu, daha önemli işlerde yapıjacak böylesi eylemlerin yığıncaq katılımına ve zengin çeşitliliğine zarar verebilecekleri belli oldu. Üstelik yedi yıllık acı tecrübelерden sonra böylesi bir tavır asıl mesaj verilmek istenen işçi ve emekçileri uzaklaştıracagi gibi aşılmazı gereken "sol içi reket" duygusunu da yeniden yeşertecektir. Sonuçta da kaybeden sadece sol güçler değil, iflas etmiş bir yöntemle güç toplamaya çalışan gruplar olacaktır.

Daha büyük işçi mitinglerine doğru giderken bunları da bilmek ve unutmamak gereklidir. ■

▲ Grevciler azimli. Migros çalışanların halkın kendilerine gösterdiği ilgiden memnun.

Migros'ta grev sürüyor

Migros işyerlerindeki toplu iş sözleşmesi görüşmeleri 4 Mayıs 1987'de başladı. Tez-koop-İş ile Migros A.Ş. arasındaki görüşmeler 8 madde uyuşmazlık ile sonuçlandı. Sendika Şube Başkanı Aynur Karaaslan, "Grev amaç değildi. Bu nedenle de son dakikaya kadar işverenden olumlu değişim bekledik. Ama işveren, sorunları bizimle çözmek yerine, işçi arkadaşlarınıza gönderdiği mektuplarla onları yarlıtlınlı hevesine kapıldı. Aynı şekilde işyerlerine astığı ilanlarla da yine halkınizi ve işçilerimi gerçek dişi bilgilendirek haklılığınızı karalamaya yönelik. Ama işçi arkadaşlarınız işverenin bu taktikine kulak asmayarak merkez depo dahil tüm işyerlerindeki grev uygulamalarını kararlılık içinde sürdürdüler" dedi.

Grev uygulamalarının ilk günlerinden itibaren işverenin merkez depolarındaki mallarının tasviyesi yoluna gitmesi, Tezkoop-İş ile aralarının daha da gerginleşmesine neden oldu. Sendikanın yasalar karşısındaki haklılığı zor da olsa kanıtlandı ve uygulama durduruldu.

İstanbul Migros mağazaları, kentin önemli merkezlerinde bulunuyor. Bunlardan en fazla iş yapanlar arasında da Ataköy'deki Migroslar var. Ataköy sahilinin hemen tamamının alıcı verisi yaptıkları Migros'ların grev ile çalışmaz hale gelmesi semt sahillerini olumsuz etkiledi. Ama onların, grev yapan işçilerle konuşup haklıklarını ve haklarını alıncaya kadar mücadele etmelerini söylemeleri, grevci işçilerle büyük bir moral destek verdi. Her gün görüldükleri ve alışıkları cehrelerin kendilerinin yanında olmaları sevindiriciydi. Hele genç insanların akşam saatlerinde Migros grevcilerinin yanında gelenek işyerlerinin önerilerini bir piknik alanına çevirmeleri Migros müşterisi ile çalışanlarının dost yüzler oldularını göstermesi açısından son derece önemlidir.

Şube Başkanı Aynur Karaaslan da "bu gerçeklikler, bizim azmımızı arturan güzelliklerdir. Sonucta daha iyi haldar alarak örnek bir toplu iş sözleşmesi ortaya çıkacağımı inanıyorum" diyor.

İşçilerin kararlılığı sonucu belirleyecek elbet. ■

▲ Biz de varız. Polis kordonuna rağmen gelebilenler taleplerini açıkladılar.

ÖLÜMSÜZ ŞEHİRDE ÜÇ BÜYÜKLER

Roma atletizm oyunları, tüm dünyada topladığı büyük ilgi ile sporun çağdaş toplumsal işlevini ve önemini bir kere daha gözler önüne serdi.

A Kanadalı Johnson.
Üç büyüklerin
arasından sıyrıp 2000
yılının rekorunu kırdı.

İzde spor denince varsa futbol yoksa futbol. Gerci dünyanın pek çok ülkesinde de futbol en popüler spor. Bunun çeşitli nedenleri var. Futbol spektaküler bir spor. Bir başka deyişle seyredilmesi cazip. Bu yüzden yaygın bir yaygınlığı var. Günlük hayatın gällerinden bunaian insanlar için bir tür deşarj, bir rahatlama işlevi görüyor. Ayrıca kapitalist sisteme profesyonel futbol, etrafında azımsanmayacak meblağda paranın döndüğü bir tür iş alımı haline gelmiş. "Mass Media"nın önde gelen uğraş alanlarından biri futbol. Her imkandan yararlanarak, futbol hemen daima sporun gündeminin birinci sırasında tutuluyor, yoğunlaştırmaya çalışılıyor.

Tabii arada bir istisnalar da oluyor. Futbol dışında bir spor dalında uluslararası önemde bir yarışma olduğunda futbol arka plana düşebiliyor. Çünkü böylesi durumlarda yaygın ilgi bu tür yarışmalar üzerinde yoğunlaşıyor. İletişim araçları da bu olguya paralel bir tavır izliyorlar.

Bizde ise olmayan bu. Bunun son örneklerinden birisi geçenlerde Roma'da yapılan Dünya Atletizm Şampiyonası. Bir haftayı aşkın bir süre tüm dünyada büyük bir ilgiyle izlenen bu önemli spor olayı, günlük basının spor sayfalarındaki futbol cumhuriyeti arasında, konuya ilişkin boluk pörçük haberlerle kaynadı gitti. Oysa, örneğin Batı Avrupa'da televizyonun canlı yayın yapması yanı sıra günlük basın dahi, önceki günün sonuçlarını, ilginç yarışmaları resimleriyle birlikte birinci sayfadan verdi.

Atletizm.. Butun sporların anası. Dünya Atletizm Şampiyonası ise olimpiyat oyunlarından sonra, uluslararası platformda dünyanın en önemli spor olayı. Roma'da yapılan ikincisi. İlk 1983'de Helsinki'de yapıldı. Önemi, dünya çapında ve tümüyle olimpik standartlarda yapılmasılarından kaynaklanıyor.

Şampiyona dokuz gün sürdü. Atletizm sezonunun sonuna yaklaşmış olmasına ve Roma'nın 30 dereceyi bulan sıcakına rağmen ya-

rışmalar son derece çekiciymi, dolayısıyla katılımlı geçti. Kalite, yarışların derecelerinde soymulandı. Dört yıl önceki şampiyonada elde edilen derecelerin önemli bölmeleri yenilenirken iki dünya, altı da Avrupa rekoru kırıldı. Kanada'lı Johnson'ın 100 metredeki 9.83'u kanımcı ikibin yılina kalabilecek bir rekor. 100 metre rekorunun -hem de deniz seviyesinde- saniyenin % 10'u merkebesinde yeni-

lenmesi akıllara durgunluk verecek bir başarı. Öteki dünya rekoru Bulgar atleti Kostadinova'nın yüksek atlama'daki 2,09 metresi. Yenilenen Avrupa rekorlarının ikisi Bulgar, diğerleri ise DAC, Sovyet, B. Britanya ve FAC atletlerine ait.

Şampiyonalar sonunda adettendir, madalya sıralaması yaptırır ve uluslararası başarıları bu sıralamaya göre kıyaslanır. Madalya sırala-

TABLO 1

"Üç Büyükler" ve diğer ülkeler

A: Altın, G: Gümüş, B: Bronz, T: Toplam

	1987				1983			
	A	G	B	T	A	G	B	T
DAC	10	11	10	31	10	7	5	22
SSCB	7	12	6	25	6	6	11	23
ABD	9	5	5	19	8	9	7	24
ÜÇBÜYÜKLER								
TOPLAMI	26	28	21	75	24	22	23	69
DİĞER ÜLKELER								
TOPLAMI	17	16	21	54	17	19	18	54

TABLO 2

Madalyaların "Blok"'lara dağılımı

	1987				1983			
	A	G	B	T	A	G	B	T
SOSYALİST ÜLKELER	20	21	25	66	22	19	23	64
GELİŞKEN KAPİTALİST								
ÜLKELER	17	16	16	49	17	20	13	50
ÜÇUNCU DÜNYA	6	3	5	14	2	2	5	9

TABLO 3

Puan sıralaması (1987'nin ilk on ülkesi aldı)

(Finale kalan atlet sayısı)

	1987	1983	FARK
SSCB	270 (57)	227 (42)	+43 (+15)
DAC	261 (43)	230 (41)	+31 (+2)
ABD	205 (44)	236 (45)	-31 (-1)
B.Britanya	86 (21)	106 (24)	-20 (-3)
FAC	67 (16)	113 (26)	-46 (-10)
Bulgaristan	64 (17)	40 (10)	+24 (+7)
İtalya	61 (13)	43 (12)	+18 (+1)
Kenya	42 (9)	2 (1)	+23 (+4)
Fransa	39 (10)	16 (6)	+23 (+4)
Canada	38 (10)	39 (13)	-1 (-3)

maları günlük basında yayınladı. Onun için sırafamanın bütünü vermemiyorum. Yerine, ilginç bulduğum bazı noktalara kısaca değinmek istiyorum. Beklendiği gibi atletizmin üç devi Demokratik Alman Cumhuriyeti (DAC) - Sovyetler Birliği ve ABD bu şampiyonada da dünyanın geri kalanına domino ettiler. Bu olgu 1 no'lu tabloda açıkça görülüyor. Toplam 129 madalyadan 72'sini, yaklaşık beşte üçünü bu üç dev topladı. Üstelik 1983 sonuçlarıyla kıyaslandığında devlerin toplam madalyası daha da artmış.

"Üçler" in kendi aralarındaki kıyaslamada ise ABD'nin düşüş buna karşılık DAC'nın ve SSCB'nin yükseliş gösterdiği görülmektedir. Bu olguda, ABD'deki atletizmin çarpıklığının önemli payı var. ABD'nin madalyalarının ağırlıklı bölümünü erkek atletler ve öncelikle de siyahi sporcular kazanıyorlar. ABD'nin toplam 19 madalyasının sadece altısı kadın sporcuların. Daha da ilginç beyaz ırktan sporcular sadece üç madalya kazanabildiler. Üstelik biri gümüş ikisi bronz. Yani altınların tümü zencilerin. ABD'yi sadece bu tür şampiyonalarla tanıyan birisi, bu ulusun kara derilerden oluştuğunu inanabilir.

Yine adettendir, bu capta şampiyonalardan sonra "Doğu, Batı" mukayeseleri yapılr. "Doğu"dan kasıtlı sosyalist ülkeler, "Batı"dan da kasıtlı gelişkin kapitalist ülkelerdir. 2 no'lu tabloda Roma sonuçlarının bu tür bir kıyaslaması veriliyor. Tabloda sosyalist bloğun "Batı"ya bir hayli fark yaptığı, toplam madalyaların ise yarısından fazlasını topladığı görülmektedir. Bu tabloda "üçüncü dünya ülkeleri" siyasi bir bloğu değil, ilk iki sırada yer alan ülkeler dışında kalan ülkelerin toplamını ifade ediyor.

En başarılı ülke -artık kamiksandi dense yeridir- DAC oidi. 17 milyon nüfuslu bu ülkenin sporcuları, toplam madalyaların yaklaşık dörtte birini topladılar. DAC'nin tek başına, Avrupa'nın sosyalist ülkeler arasında kalan tam ülkelerinin elde ettikleri toplam madalyadan iki adet daha fazla madalya toplamış olması, "Batı"nın spor konusunda neden DAC'ye biraz hayranlık, çoğu da hasetle baktığını, sanırım iyi açıklar.

Bu tür yarışmalarda madalya sıralamasının yanı sıra puan sıralamaları da yapılır. Böyle bir sıralamayı, Fransız 1st Equipe gazetesinden aktardığım 3 no'lu tabloda veriyorum. Her yarışmada finale kalan 8 yarışmacıdan birinciye 8, ikinciye 7 ve ilh... puan verilerek yapılan hesaplama sonucu elde edilen bu tabloda SSCB'nin DAC'yi geçerek ilk sıraya yükseldiği görülmektedir. Finale kalan atlet sayısında da SSCB'li sporcular, hem DAC'ye, hem de ABD'ye bir hayli fark yapıyorlar. Bu da SSCB'de birbirine yakın değerde çok sayıda atletin bulunmasının, bir başka deyişle sporun toplumsal yaygınlığının göstergelerinden birisi. Kuşkusuz SSCB-DAC kıyaslamasında SSCB'nin nüfusunun büyüklüğünün de payı var. Buna karşılık DAC, SSCB'ye kıyasla finalere daha az sayıda atlet sokmasına rağmen daha iyi dereceler elde edebilen güçlü sporculara sahip. Özellikle de kadınlardaki hegemonyası tartışılmaz. Roma atletizm oyunları, tüm dünyada topladığı büyük ilgi ile, sporun çağdaş toplumsal işlevini ve önemini bir kere daha gözler önüne serdi. Şimdi sıra önce Calgary Kış Olimpiyatları'nda, sonra da Seul 88'de.. ■

OZAL Ekonominde Paramız Pul Olurken

KİM KAZANDI KİM KAYBETTİ

► Osman Ulagay, **ÖZAL Ekonominde Paramız Pul Olurken KİM KAZANDI KİM KAYBETTİ**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1987, 327 s.

Cumhuriyet gazetesi ekonomi yazarı Osman Ulagay son kitabımda bir yandan Türkiye'de 24 Ocak 1980'den sonra yaşanan ekonomik gelişmelerin bir panoramasını çizerken bir yandan da bu dönemdeki yoğun propaganda bombardimanı altında gündeme gelen, aka takılan kimi sorulara yanıt arıyor. Kitabın önsözünde 'bu kitap öncelikle iktisatçı olmadıkları halde ekonomik konulara ilgi duyan, ekonomide olup biten aniamaya çalışan, kafalarında oluşan sorulara yanıt arayanlar için yazıldı', diyen Ulagay olabildiğince kolay anlaşılabilir bir kitap yazmaya çalıştığını söylüyor.

Osman Ulagay'ın Prof. Merih Celasun ve Doç. Süleyman Özmuçur'un bulgularından yararlanarak yaptığı hesaplamalara göre 1980-86 döneminde ücretli-maaşlı kesimden ve tarım kesiminden kâr-faiz-rant geliri elde eden sermaye sahiplerine yapılan gelir transferi 30 trilyon lirayı buluyor. Özal'ın "sosyal adaleti sağlıyor" dediği yüksek faiz politikası da bu gelir transferinin başlica araçlarından birini oluşturuyor.

Peki işçinin, memurun, çiftçinin, dar gelirlinin yokşullAŞMASI pahasına sermaye kesimine yapılan bu gelir transferi Türkiye'de yani bir yatırım atılımına yol açmış mı? Özel sektör, ülkenin üretim ve ihracat potansiyelini geliştirecek büyük yeni yatırımlara girişmiş mi? Ulagay, böyle bir atılımın da gerçekleştmediğini, halkın büyük bir kesimi özveriye zorlanırken pek çok sanayi kuruluşunun batma noktasına geldiğini, ekonominin katkıları en sınırlı kalan kapkaççı sermayenin ise palazlandığını belirtiyor. Ulagay, kaynak ve gelir dağılımındaki bu çarpıklık düzeltilmenden Türkiye ekonominin sağlıklı bir yapıya kavuşmayacağı ve enflasyonun da önlenmeyeceğini ileri sürüyor.

Ulagay'a göre Özal'ın en büyük başarısı ise IMF'nin, Dünya Bankası'nın, uluslararası finans çevrelerinin reçetelerine sadık kalarak Türkiye'nin dış dünyadaki mali itibarı yükseltmesi ve bu sayede büyük miktarda dış kredi kullanmak olanacağını bulması. "Özal ekonomisi"nin bu şayede ayakta durduğunu, bu nedenle Özal'ın iktidarinin adeta pamuk ipligine bağlı olduğunu belirten Ulagay, Özal'ın "çıkış yolu"na alternatif arayanların ise onun yanlışlarını iyi değerlendirek piyasa ekonomisiyle aksı bir planlamayı başıda tutacak orijinal sentezlere yöneliklerini öneriyor.

► E.J.Hobsbawm, SANAYİ VE İMPARATORLUK, Çevirenler: Y. Gülerman ve A. Ersoy, Dost Kitabevi, Ankara 1987, 320 s.

"Sanay Devrimi, insan yaşamının yazılı belgelere geçmiş tarihindeki en köklü dönüşümüdür. Bu dönüşüm kısa bir dönem için bir tek ülkenin, Büyük Britanya'nın tarihiyle çıktı. Böylelikle bütün bir dünya ekonomisi Britanya'nın temeli üzerinde daha doğrusu çevresinde oluştu. Bu ülke geçici olarak kendisinden önce ve sonra, kendisine yakın büyülükteki hiçbir ülkenin sahip olmadığı ve görülebildiği kadar gelecekte de sahip olamayacağı kadar evrensel bir etkinlik ve güç ulaştı... Bu iktisadi ve sosyal deneyimimizin özümüzdeki etkisi büyük oldu ve bunun izleri bugüne dek silinmedi. İşte Britanya'nın bu benzersiz tarihsel durumu kitabımdan konusunu oluşturmaktadır."

Ünlü İngiliz yazar E.J. Hobsbawm, "The Age of Revolution" (Devrimler Çağ) isimli kitabında ele aldığı iki devrimden biri olan Endüstri Devrimini "Sanayi ve İmparatorluk"ta daha ayrıntılı inceliyor ve bu devrimin hem Büyük Britanya hem de dünyadaki etkilerini günümüze kadar getiriyor. Konusunu çok iyi bilmenin rahatlığı içindeki Hobsbawm, çağda canlı kılan ayrıntılarla hiç sıkmadan okutmasını biliyor. Dünyayı anlamak ve değiştirmek isteyenlerin mutlaka okuması gereken bir kitap. Dileriz ki 3-13'üncü bölümlerin unutulan notları da bir dahaki basımda yerini alsin.

► Sencer Ayata KAPITALİZM VE KÜÇÜK ÜRETİCİLİK, (TÜRKİYE'DE HALİ DOKUMACILIĞI) Yurt Yayıncılık-15, 128 s.

Ayata'nın kitabı iki ana bölümden oluşuyor. Birinci bölüm küçük girişimcilik (marginál kesim, enformal kesim, düzensiz işçilik, küçük üretim alanı, örgütüz kesim, aynaklı kesim vs.), alanındaki tezler, tartışmalar ve literatür üzerine ayrıntılı bir özetlemeye ayrılmış. Küçük üretim konusundaki tartışmalar, özellikle, küçük üretimin genel ekonomik yapıyla ilişkisi, küçük üretimin iç farklılaşması ve sermaye birikimi gibi üç temel alanında toplanmış ve bu konularda ayrıntılı kaynaklara ulaşamayan okurlar için yeterli ve derli toplu bir biçimde sunulmuş. İkinci ana bölümde ise Ayata, doktora çalışmasının bir parçası olarak yürüttüğü Türkiye hali dokumacılığı araştırmasını sunuyor. Genel boyutlarından geleneklerine kadar hali dokumacılığının ayrıntılı olarak incelendiği bu bölüm sonunda ise kitabı tezleri sunuluyor. Ayata'ya göre, kapitalist sektör türdeş değildir ve kendi içinde farklılaşmıştır. Ayrıca tekelci büyük sermaye dışındaki çeşitli kapitalist girişimler küfürleşemeyecek boyutlarında sermaye birikimi gerçekleştirebilmektedir.

► Galina Kirilenko, Lydia Korshunova, FELSEFE NEDİR? Çev. Güll Aysu, Bilim ve Sanat Kitapları, 1987 İstanbul, 189 s.

► Robert Graves, BEN, CLAUDIUS, (Roman) Çev. Deniz Ülken, Adam Yayıncılık, İstanbul 1987, 433 s.

► Oğuz Oyan, 24 OCAK EKONOMİSİNDE DİŞA AÇILMA VE MALİ POLİTİKALAR, V Yayıncılık, Ankara 1987, 244 s.

► Faruk Şen, EGE'NİN İKİ YAKASINDA EKONOMİ, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara 1987, 63 s.

E.J. HOBSBAWM
sanayi ve
İmparatorluk

M E D İ O K R

İnsan malzemesine ve onun yetkinleşmesine aldirış etmeyen, sosyalist etik ve moralden ödünlü veren, politik bilinci genel geçer sözlere indirgeyen bir örgütellik sosyalist toplumun insanını hazırlamak şöyle dursun, politik iktidar mücadelelerinde bile uzun süre yürüyemez.

en médiocre'ların kırıyorum!"

Amadeus oyununun yazarı Peter Schaeffer'in imgesinde yeniden hayat bulan Salieri söyleyordu bu sözü.

Mediokr, (Médiocre) vasat, orta düzeyde anlamına geliyor. Salieri, Avusturya-Macaristan İmparatoru II. Joseph'in gözünden Mozart'ı düşürmek için her türlü entrikayı uygularken, kendi durumunu anlatmak için de bu sözcüğü seçiyor.

Mozart çakigelenle kadar saraydaki Mediokr müzisyenler birbirlerini sevmeseler de gül gibi geçinmekteyler. Herhangi biri ötekileri gölgeleyeceğin kadar büyük müzisyen değildir çünkü. Ama kara talih, müziğin genç dehasını II. Joseph'in sarayına ulaştırmıştır. İyi müzik, sıradan müziği, deha, vasatı dümündüz edecekler. Kaçınlmaz bir sonuctur bu. Artık sıradan müzisyenlerin bir tek amacı vardır; Mozart'ın hayatını karartmak.

□□□

Kapitalizmin insanı feudalite içinde yetiştii. Hem feudaliteyi tarihe göremecek sınıf olarak, hem de bu sınıfın damgasını vurduğu üretim ve mülkiyet ilişkilerinin insanı olarak. İki üretim biçimini, iki mülkiyet ilişkisi uzun süre yan yana yaşadı; birinin öteki aleyhine sürekli gelişimine tanık olunarak. Bu durum, siyasi iktidardan önce üretim ilişkilerinin kurulabilmesi olağanı, kapitalizmin dünyaya, insana, insan ilişkilerine bakışındaki vurguların yerlesik hale gelmesini sağladı.

Oysa sosyalizmin insanı, kapitalizm altında sadece onu tarihe göremecek sınıf olarak do-

gar. Siyasal iktidar gerçekleşmeden bu sınıfın hedeflediği üretim ve mülkiyet ilişkileri yaşama geçemez. Dolayısıyla sosyalist toplum insanının biçimlendirilmesinde böyle bir 'manivela' iktidar sorununun çözümünden önce mevcut değildir.

Buna rağmen kapitalist toplumun içinde sosyalist toplum insanının yetişmeye başladığı nüve sosyalizm için mücadele edenlerin oluşturduğu kolektif ve dolayısıyla örgütlü bütünlüktür. Bu örgütellik esas olarak siyasal mücadele aracıdır, ama aynı zamanda bir okuldur. Orada politik iktidar için mücadele verenler, aynı zamanda, ditsünsel ve kültürel bakımından gelişirler, insanı bakımından yetkinleştirler, binlerce yıllık sunfli toplumun ve içinde yaşanan kapitalizmin onlarda bıraktığı tortulardan arımlar, şartlanma ve alşkanlıklardan kurtulurlar ve her bakımından, yarın sosyalizmin kurulmasına azami katkılarını getirebilecek, bilinçleriyle, yetenekleriyle, özevleriyle gelişkin insanlar olarak yetişmeye çalışırlar.

Ya da öyle olmak zorundadırlar.

Gelgelelim insan malzemesine ve onun yetkinleşmesine önem vermeyen, birtakım dar çikarlar ve küçük politik hesaplar adına sosyalist etik ve moral'den ödünlü veren, bilimsel sosyalist öğretiyi, onun devralmış olduğu engin kültür birikimiyle birlikte mensuplarına maledemeyen, tersine, onları homo politicus haline dönüştüren, politik bilinci ise birtakım şablonlara, kahiplara, içi koftaştırılmış genel geçer sözlere indirgeyen, politika yapmayı real-politiker'lik halinde sıradanlaşan bir örgütellik, sosyalist toplum insanını hazırlamak şöyle dursun, poliik iktidar mücadelelerinde bile uzun süre yürüyemez; ya ciddi, köklü bir transformasyondan geçerek talip çıktığı misyonu layık bir hale gelecektir, ya da, bir köşede öylecene güdük kala kalacaktır.

Bernard Shaw, "bir ülkenin devrimci hareketi, bunyесine o ülkenin en iyileriyle en kötülerini çeker" diyor. Shaw'un o bilinen nüktedan ılıtılıyla anlarmaga çalıştığı, bir ülkenin devrimci hareketinin içine, o harekete ve onun ideallerine hiç yarışmayan çapsız, kalitesiz, bencil, çıkarıcı birtakım kişilerin de gitabileceğidir. Ne var ki, böyle unsurlar çok çabuk dökülmektedirler, devrimci hareketin en küçük virajında savrulmaktadır, hele hele işler biraz daha zorlaştıra sürü halinde, geldikleri gibi gitmektedirler.

Ne var ki, Shaw'un unuttuğu daha önemli birileri var: Mediokr'lar. Devrimci hareket en iyilerin yamsıra, çokça da mediokr'u kendi

bünyesine çekiyor. Dolayısıyla, ne çekerse de o mediokr'lardan çekiyor.

Hele hele o mediokr'lar birtakım boşluklardan, kesintilerden, ya da belli dönemlerin çok özgül koşullarının getirdiği bir sonuç olarak, tarihsel bir tesadüf halinde birtakım yönetici konumlara gelmişlerse durum daha da vahim demektir.

Bir mediokr böyle bir durumda ne yapar?

Çevresine kendi gibi mediokr kişilikler toplar. Sıradan kişi, sıradan ola sevmese de ona katlanır. Yirmibölümümek bir ampulün tüm altmış mumluk ampüllerden nefret edişi gibi, mediokr yeteneğin, yaratıcılığın, insanı, entellektüel piriliğin düşmanıdır. Kendinde bunlar bulunmadığı için kurnazlığı, güç dengelelerinden yararlanmayı, hatta güç dengeleleri yaratmayı öne çıkarır. Yerini tehdit edebilecek gelişmelere karşı müthiş bir "koku alma" hassasi geliştirir. O, daha "kundagindayken" yeteneğin kaynağını sezer. Önlemeni çok erken alır. Becerebildiği sürece en temel doğrulara bile karşı çıkar. Beceremediği andan itibaren o doğrulara sahip olmuş gibi görünür; onun yanındayken onu hayata geçirmemenin yollarını arar, bulur, uygular.

Mediokr sürekli "ben" ile başlayan sorular sorar. Onu "Biz" hiç ilgilendirmez. Kişliğinden kaynaklanan aşağılık duygusunu örtmek, kendini "mühüm" bir adam gibi görmek ve bunu başkalarına mümkün olduğu sürece "yutturmak" baş meselesi dir. İlkeler koşullara göre kâh doğru olur, kâh yanlış. Koşullar, kendi otoritesi açısından değişik tehditler getirdiğinde dün yanlış dediği ilkeye hügen doğru der.

Mediokr kişiksizdir. Beş yıl savunduğu fikirden genellikle bir gecede vazgeçer. Çünkü o gece birdenbir eski çerçevede kendi varlığını sürdürmeyeceğini farkeder... ill.

Bir mediokr için daha pek çok şey söylemek mümkün, ama hiç gerekmeyen. Çünkü, onun çapı bellidir, bulunduğu nokta bellidir, varacağı yer daha da bellidir. Ve samimansı, mediokr'lar bu harekette kalıcıdır. Bugüne dekin, kimler geldi, kimler geçtiler. Bugün mediokr'ları da elbet geçip giderler. Sosyal gelişimin dinamigi her türlü subjektif etkeni eninde sonunda aşar, marangoz hatalarını düzeltir, herşeyi rayına, rotasına, yerine oturtur.

□□□

"Ben mediokr'lارın kırıyorum!"

Yok hayır. Salieri'de mediokr olmayı aşan bir şeyler var.

Cünkü bir mediokr asla mediokr olduğunu kabul etmez.

İllustrasyon: Uğurcan Ataoğlu

30 GÜNUΝ İÇİNDEN

39

DOĞU-G. DOĞU OLAYLARI

- 19 AGUSTOS PKK Siirt'in Milan mezarını basarak 25 kişiyi öldürdü.
► Hakkâri Uludere'de yola döşenen mayın 2 eri öldürdü, 4 askeri de yaraladı.
► Bingöl'de demiryoluyla yerleştirilen patlayıcı, bir yük treninde hasara yol açtı.
- 20 AGUSTOS Hakkâri'nin Beytüşşebap ilçesinde yaşayan "Jirki" aşireti ile Uludere ilçesinde yaşayan "Goyan" aşiretleri arasında binlerce kişinin katıldığı çatışmalar 6. gününü doldurdu.
- 21 AGUSTOS Mardin Midyat'ta PKK 5 kişiyi öldürdü.
► Diyarbakır'ın Lice ilçesinde DSI şantiyeleri PKK'lılarca tahrif edildi.
- 24 AGUSTOS PKK militanları Siirt'in Şırnak ve Mardin'in Cizre ilçesinde bir köy ve iki saniyeyi basarak 4 kişiyi kaçırdılar.
► Bingöl'ün Yedisu bucakı çevresinde PKK militanları ile güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada 1 er yaralandı.
► Tunceli'de Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nün iki dozera yakıldı.
- 26 AGUSTOS Bitlis'de ERNK'ye ait bildirileri duvarlara yapıştırılan 3 kişi yakalandı.
► PKK militanları Diyarbakır'ın Harzo ilçesine inerek jandarma kårakolu, Savcılık, Belediye, Hastane, Sağlık Ocağı ve Cezaevi'ni taradılar. Bir astsubay oldu.
► Mardin Derik'te çıkan çatışmada bir militan öldü.
- 27 AGUSTOS Siirt'in Şırnak ilçesine bağlı Anıtlıms köyünü basan PKK militanları köy korucularının silahlarmı alarak kaçtılar.
- 28 AGUSTOS Erzurum'da bir greyder ateş açıldı.
► PKK Erzurum'da beş ormancının silahlarını aldı.
- 30 AGUSTOS PKK Diyarbakır'ın Çaylıdere mezarlarında üç kişiyi öldürdü.
- 2 EYLÜL PKK Mardin'de iki kişiyi öldürdü.
3 EYLÜL Mardin Ömerli'de yola yerleştirilen mayın 8 kişinin ölümüne, beş kişinin de yaralanmasına neden oldu.
- 14 EYLÜL Siirt'in Şırnak ilçesinde güvenlik güçleriyle çatışan Kürt militanlarından biri öldürdü.

DÜNYADAN

- 19 AGUSTOS Güney Kore'de türet artışı ve dahu iyi çalışma koşulları talepleriyle 20.000 işçi polisle çatıştı. 21 kişi yaralandı.
- 23 AGUSTOS Panama'da 20 bin kadın hükümet karşıtı gösteriler sırasında cari tifan radyo istasyonları ve gazetecilerin açılması için gösteri yürüyüşü yaptı.
- 27 AGUSTOS Filipinler'de başarısız bir darbe girişimi sırasında çıkan çatışmalarda 55 kişinin olduğu 100'den fazla kişinin yaralandığı açıklandı.
- 29 AGUSTOS Güney Afrika'daki 340 bin siyah maden işçisinin genel grevi 3. hafifmasına girerken Anglo-American Madencilik Şirketi işbaşı yapmadan 30 bin siyah işçinin işlerine son verdiğini açıkladı.

3 EYLÜL

Burundi'de Jean Baptiste Bogassa hükümetine karşı askeri bir darbe yapıldı.

5 EYLÜL

İsrail Sayda'daki Filistin kampum havadan bombardı, 40 Filistinli ölü, 50'si yaralandı.

14 EYLÜL

İrangate'i ortaya çıkartan Lübnanlı gazeteci, sithî saldırdı sonucu ağır yaralandı.

EKONOMİ

17 AGUSTOS

Yasaklı Hazine ve Dış Ticaret Mütesserliği endekslерine göre toptan esya fiyatları 12 ayda % 40.7'ye çıktı.

24 AGUSTOS

Borç ödemelerinin toplam gelire oranı 1982larındaki % 12.3'lük düzeyinden bu yılın ilk yarısında % 50'ye ulaştı.

1 EYLÜL

Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'in yurtturu hayali ihracat soruşturması Özal tarafından durduruldu.
► Hayali ihracatın İsviçre'den İtalya'ya kaydığını belirledi. İtalya'ya beş ayda 74 milyon dolarlık hayali ihracat yapıldı.

15 EYLÜL

Türkiye ABD'ye, aldığı askeri yardımın karsısında 2015 yılına kadar 2 milyar 914 milyon dolar için 3 milyar 585 milyon dolar faizle birlikte 6 milyar 519 milyon dolar ödeyecek.

ÇEŞİTLİ

23 AGUSTOS

Ders kitaplarına % 42 oranında zam yapıldı.

24 AGUSTOS

Isparta'da Özal'ı evet pankartıyla karşılayıp yuh çeken göstericileri polis çopla dağıttı. 17 kişi gözaltına alındı.

6 EYLÜL

Referandum sonuçları belli olmadan Başbakan erken seçime gidişeceğini açıkladı.

8 EYLÜL

Halk oyaması resmi sonuçları açıkladı. Evet % 50.19, Hayır % 49.81.

İNSAN HAKLARI-BASKILAR

20 AGUSTOS

Güneye Çağrı cergisinin sahibi Kubilay Akpinar gözaltına alındı.
► Sultanahmet'te iki gündür oturma grevi yapan tutuklu ve hükümlü yakınları gece polis tarafından dağıtıldı.

24 AGUSTOS

Türkiye'deki siyasi mahkumlarla Dayanışma Komitesi adı altında toplanan bir grup Alman, Sağmalcılar Cezaevi'ndeki "ölmüş orucu" tutan hükümlülerini desteklemek için üç günlük "symbolik açlık grevi" yaptılar.

26 AGUSTOS

Bayrampaşa Cezaevi'ndeki açlık grevi sona erdi.

30 AGUSTOS

Tutuklu ve hükümlü aileleri TBMM'ye yürüyüş eylemine başlıdilar.

1 EYLÜL

Cezaevrlerindeki baskıları protesto etmek ve seslerini Meclis'e duyurmak için Ankara'ya yürüyüş yapan mahkûm aileleri Ankara girişinde polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Tartaklananlardan Didar Sensoy şeker komasına girerek ölü

3 EYLÜL

di. 60 kişi gözaltına alındı.

Aziz Nesin'in Az Gittik Uz Gittik adlı kitabı İzmir'de toplatıldı.

► Antalya Cezaevi'nde 25 AGÜSTOS'tan beri süren açlık grevi sona erdi.

Hürriyet, Gündaydın, Bulvar gazeteleri referandumu etkileyici yayın yaptıkları iddiasıyla toplatıldı.

Erzurum Askeri Cezaevi'nde 80 tutuklu ve hükümlü Didar Sensoy'un ölümünü protesto için 3 günlük açlık grevine başladılar.

İŞÇİ SORUNLARI

14 AGUSTOS

Demiryolu işçileri, Basın-İş Sendikası'nın yürütüğü Devlet Malzeme Ofisi Matbaası grevi için dayanışma eylemine girdi.

20 AGUSTOS

Tez-Koop-İş Migros'ta 875 işçinin katılımıyla greve çıktı.
► Grevdeki 58. gününü dolduran Deri işçileri, Hak-İş'e bağlı OZGIDA-İş Sendikası Bakırköy Şubesi üyelerine gıda ve para yardımında bulundu.

21 AGUSTOS

Deri işçileri, Devlet Malzeme Ofisi Basınçevi'nde grevdeki işçilere gıda yardımını yaptılar.

22 AGUSTOS

Turk-İş'e bağlı Türk-Metal-İş Sendikası İstanbul Şubesi, 6 bin 100 işçiyle 34. gündür grev bulunan Seydişehir Alüminyum ve Antalya Ferrokrom işçileri için dayanışma kampanyası başlattı.

24 AGUSTOS

İstanbul ikinci boğaz köprüsünde çalışan 30'um üzerinde işçinin akitleri tazminatsız olarak feshedildi.

26 AGUSTOS

Bağımsız Otomobil-İş Sendikası tarafından açılan davada Damastay grev hakkını kısıtlayıcı tüzüğü iptal etti.

27 AGUSTOS

28 gündür grevde bulunan DMO Basım Müessesesi'ndeki işçilere Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tylerine gıda yardım yapıldı.

28 AGUSTOS

2. Boğaziçi köprüsünün 700 işçi, 45 arkadaşlarının işten çıkarılması protesto etmek amacıyla işbaşı yapmadı.

29 AGUSTOS

Köprü inşaatı işçilerinin işbaşı yapmama eylemine katılanlar 1300'e ulaştı. İşçiler, sendikaları Yol-İş'in kendilerine sahip çekmediğini belirtiyor.

▼ Polis kordonu.
Den-İş'in
Bayrampaşa'daki
mitinginde, alışık
olduğumuz görüntüler
işçi katılımını
engellemedi.

30. NİSAN 1998

VER PA VERSO PAZARLAMA

V YAYINLARI
TEORİ YAYINLARI
KUZEY YAYINLARI
BİREY VE TOPLUM YAYINLARI'nın
BÜTÜN KİTAPLARI

VERSO PAZARLAMA
KONUR SOKAK 13/7 KIZILAY-ANKARA
125 68 95 - 118 56 74